

Luc van den Briele

P

**en de
engelen**

toneelspel

Contact met de auteur:

luc.vandenbriele@telenet.be

*Hij heeft een soort vermogen,
om te doen alsof dat niet waar is,
alsof het niet echt is.*

*(Hugo Claus, over zijn vader
– Avenue, september 1981)*

Personages

András Próka

Alena, zijn dochter

Ilonka, zijn eerste vrouw (in de taferelen 5, 6, 7, 8, 9 en 10 ook als kwelgeest)

Edina, zijn tweede vrouw (in de taferelen 5, 7, 8, 9 en 10 ook als kwelgeest)

Andor, zijn oudste zoon (in de taferelen 5, 7, 9 en 10 ook als kwelgeest)

Zoltán, zijn zoon (in de taferelen 5, 7, 9 en 10 ook als kwelgeest)

Julka, een stiefdochter (in de taferelen 5, 7, 9 en 10 ook als kwelgeest)

Ila, een stiefdochter (in de taferelen 5, 7, 9 en 10 ook als kwelgeest)

Evi, een stiefdochter

Tibor, zijn jongste zoon

Toni Nagel (hoofdinspecteur)

Joris Hoetman (inspecteur)

Theo Pava (voorzitter assisenhof)

Patrick Waelschaert (openbaar aanklager)

Machteld Cleynjans (verdedigster van Alena Próka)

Hein van Koeckenberg (verdediger van András Próka)

Drie politieagenten

Een cipier

Een stem

Decor

De scènes 1 tot en met 5 zijn gesitueerd in twee sober bemeubelde kamers van de woning van András Próka: de woonkamer en de slaapkamer van zijn dochter Alena. Door het in- en uitschakelen van de verlichting begint en eindigt de actie in de ene of de andere kamer. Tussen beide kamers is er een achtergrond, waar in scène 5 een groot ijzeren vat staat en waar (in de scènes 5 tot en met 10) een of meer volledig in het wit geklede kwelgeesten opduiken.

In de woonkamer staat een lange tafel en zes stoelen. Ergens tegen de wand staat een gesloten huiskamerkast. Op de tafel liggen een dikke huisbijbel en enkele andere boeken en een ongeveer 50 centimeter lange bamboestok. In de kast staan een paar metalen dozen en liggen een ijzeren staaf en een pistool. In de slaapkamer van Alena staat een eenpersoonsbed, een kleine tafel, een stoel en een kleine klerkast.

De scènes 6 tot en met 8 zijn gesitueerd in de werkkamer van een politiebureau. Er is een werktafel (waarop dossiers liggen) en aan beide zijden van de werktafel staat een stoel.

De werkkamer uit de drie vorige scènes wordt in scène 9 getransformeerd tot een assisenrechtbank. De voorzitter van de rechtbank en de openbaar aanklager zitten tegenover een beschuldigenbank met plaats voor vijf personen. Vlak voor de beschuldigenbank is er een desk met plaats voor twee advocaten. Ten behoeve van zowel de openbaar aanklager als de advocaten kan er een lessenaar staan, waarop ze hun nota's en pleidooiteksten kunnen leggen. In scène 10 wordt teruggekeerd naar de tweeledige indeling uit de scènes 1 tot en met 5. Scène 10 is gesitueerd in de cellen van de gevangenis, waar András en Alena Próka verblijven. In beide cellen staan alleen een eenpersoonsbed, een smalle klerkast, een kleine tafel en twee stoelen. Op het tafeltje van András Próka ligt zijn dikke huisbijbel. Ergens in de cel van Alena staat een grote kartonnen doos.

De achtergronden van de intrige

Dit toneelspel is gebaseerd op gegevens uit het assisenproces tegen de 75-jarige András Pandy en zijn 44-jarige dochter Agnes, dat van 18 februari tot 6 maart 2002 in het Brusselse justitiepaleis heeft plaatsgehad. Ze werden er o.a. van beschuldigd tussen 1985 en 1989 zes van hun huisgenoten te hebben vermoord en ze werden veroordeeld tot respectievelijk levenslange en 21 jaar opsluiting. András Pandy werd ook beschuldigd van incestueuze betrekkingen met zijn dochter Agnes en met twee stiefdochters. Hij ontkende (en ontkent nog steeds) de beschuldigingen. In zijn pleidooi noemt de openbaar aanklager hem een man met twee gezichten en een zich God wanende machtswellusteling, die het recht opeiste te vernietigen wat in zijn weg liep. Zijn verdediger vroeg de vrijspraak op grond van twijfel en gebrek aan materiële bewijzen. Zijn dochter Agnes onthulde de incest en de moorden. De openbaar aanklager noemde haar een beetje slachtoffer, maar toch ook even schuldig als haar vader. Haar verdedigster vroeg de vrijspraak omdat ze haar misdaden pleegde onder de onweerstaanbare dwang van haar vader.

In dit toneelspel hebben daders, slachtoffers en bij het onderzoek en proces betrokken personen andere namen gekregen. De tijdens het proces onthulde feiten en mijn in de assisenzaal van het Brusselse justitiepaleis opgedane indrukken zijn op fictieve personages overgeplant.

De scènes 1 tot en met 5 schetsen de persoonlijkheid van de vaderfiguur en illustreren enkele hoogtepunten uit de voorgeschiedenis (met de incest, een moordpoging en de zes moorden) van het proces. De scènes 6 tot en met 8 resumeren het jarenlange onderzoek met het totale gebrek aan medewerking van de hoofddader en schetsen zijn schijnbaar altijd beleefde, maar vaak ook sarcastische benadering van de met het onderzoek belaste inspecteurs.

In scène 9 wordt het proces gereduceerd tot de pleidooien van de openbaar aanklager en de verdedigers van de twee beschuldigden. De heel bijzondere persoonlijkheid van de vaderfiguur (met ook zijn soms barokke en door Bijbeltaal beïnvloede taalgebruik) speelt ook hier een rol.

In de laatste scène zien we zijn dochter (in een woordeloze rol) terwijl ze (na 12 jaar gevangenis) in haar cel zit te wachten op haar nakende vrijlating. Haar vader (die zonder kans op vrijlating al even lang gevangen zit) speelt ook hier de hoofdrol. Aan zijn hem bezoekende jongste zoon zegt hij zich in de gevangenis niet ongelukkig te voelen. Zijn kwelgeesten (de zes vermoorde slachtoffers), die na lang zoeken hun taal hebben teruggevonden, beweren dat hij – zoals hij al zijn hele leven deed – ook nu doet alsof. Hij probeert die kwelgeesten te verjagen, maar ze blijven hem sarren. Elke dag zit hij te wachten op de komst van een hem behulpzame en troostende engel. Die engelen hebben hem al zijn hele leven begeleid en ingefluisterd wat hij te doen had. Zullen ze zijn nu haast smekende stem blijven horen?

1

een bijbelse opvoeding

András Próka zit in de woonkamer aan een lange tafel, waarop een openliggende dikke huisbijbel en enkele andere boeken liggen. Naast de bijbel ligt een bamboestok. Alena en Andor zitten met gevouwen handen tegenover hem en wachten op een vraag over het zoveelste Bijbelverhaal.

Ilonka zit meer op de achtergrond op een stoel; ze staart uitdrukingsloos voor zich uit en reageert niet op wat ze hoort en ziet.

András Próka bekijkt de kinderen met een scherpe blik.

András Próka:

En als besluit van onze Bijbellezing: een korte samenvatting. Aan wie vraag ik het? *(hij neemt de bamboestok in zijn handen, speelt er wat mee)* Aan Andor.

Andor:

(een beetje onzeker naar een heldere formulering zoekend) Er is verteld over. De koeien. Van de. Farao.

András Próka:

Waarom deze aarzeling? Heeft de duivel zijn duimen in je oren gestoken, terwijl ik uit de Bijbel aan het voorlezen was?

Alena:

De farao droomde.

Andor:

Ja. Hij droomde dat de koeien uit de Nijl kwamen.

András Próka:

Hoeveel koeien kwamen uit de Nijl?

Andor:

Twee keer zeven.

András Próka:

Zo staat het niet in de Bijbel.

Alena:

Eerst zeven vette koeien.

András Próka:

(terwijl hij Alena met de bamboestok op de vingers tikt) Ik heb het aan Andor gevraagd.

Andor:

Eerst zeven vette en dan zeven magere koeien.

András Próka:

En dan?

Andor:

De zeven magere koeien aten de zeven vette koeien op. En de farao begreep het niet. Hij ontbood de droomuitlegger Jozef en die zei dat elke koe een jaar betekende. De zeven vette koeien waren zeven jaren met overvloedige oogsten en die zouden gevolgd worden door de zeven jaren met schrale oogsten van de magere koeien.

Alena:

Er waren ook zeven volle en zeven dunne aren, als symbool van overvloed en hongersnood.

András Próka:

(terwijl hij Alena met de bamboestok op de vingers tikt) Zeg dat in Bijbeltaal.

Alena:

Zie, de komende zeven jaren zal er in heel het land Egypte een grote overvloed zijn. Maar daarna zullen er zeven jaren van hongersnood aanbreken; dan zal al die overvloed in het land Egypte vergeten zijn, en de honger zal het land beheersen.

András Próka:

Boek?

Alena:

Het eerste boek van Mozes. Genesis, hoofdstuk 41, verzen 29 en 30.

András Próka:

En wat heeft Andor daaruit geleerd?

Andor:

Dat ook wij spaarzaam en vooruitziend moeten zijn. Dat wij God moeten danken voor al het goede dat Hij ons geeft. De gevulde tafels van onze goede jaren kunnen gevolgd worden door de ledige tafels van de armoede.

András Próka:

Ook hier bij ons, in de zondige stad die men Brussel heeft genoemd. En die doet denken aan wat de profeet Jesaja heeft geschreven over de benauwdheid die onze kelen kan dichtknijpen. *(met de stok naar Alena wijzend)* Wat zegt Jesaja?

Alena:

Dat de Heer een vesting en een burcht is, een toevlucht op de dag van benauwdheid.

András Próka:

(met de stok naar Andor wijzend) En wat zegt Lukas?

Andor:

Dat er tekenen zullen zijn in zon en maan en sterren. En op aarde zullen er benauwdheid en radeloosheid zijn vanwege het bulderen van zee en golven.

András Próka:

Lukas hoeveel?

Alena:

Hoofdstuk 21, vers 25.

András Próka:

Maar wij, wij, wij zullen aan benauwdheid niet ten onder gaan. Op ons bange hoofd legt God een hand vol Troost. *(de handen even naar Alena en Andor uitstrekkend)* Komt naar Mij toe, allen die vermoeid en belast bent en ik zal u rust geven. Deze woorden heeft God in de mond van de evangelist Mattheüs gelegd. In dagen van nood, van twijfel, van benauwdheid moet dat met vurige letters in ons geheugen staan gebrand. En laat ons nu bidden.

András Próka kijkt afwachtend naar Ilonka, maar die reageert niet – dan sluit hij de ogen en opent de armen.

Alena en Andor sluiten de ogen en buigen hun hoofden.

András Próka opent af en toe een oog om te zien of de kinderen nog steeds in biddende houding zitten.

András Próka:

Heer, wij danken U voor de spijs en de drank die U ons vandaag weer gaf. Wij danken U voor de wijsheid die wij ook vandaag weer in het Boek der Boeken mochten ontdekken. Wij danken U voor de beschermende hand die U steeds en steeds opnieuw op onze hoofden legt en voor de kracht die U ons geeft om te weerstaan aan de lokroep van de duivel. Wij danken en loven U omdat U ons verlost van al wat ons benauwt en ons bevrijdt van de droefheden die onze vreugden soms verduistert. Amen.

Alena en Andor:

Amen.

András Próka:

Tijd om naar bed te gaan.

Andor valt zijn moeder flikflooierend rond de hals, maar gaat dan vlug af. Ook Alena gaat af, maar even later komt ze in haar slaapkamer op. Ze luistert naar de stemmen in de woonkamer.

András Próka zit nog steeds in de woonkamer aan de tafel. Hij bladert in de huisbijbel. Na een poos kijkt hij uit zijn Bijbel op. Hij neemt de bamboestok en klopt er hard mee op de tafel.

András Próka:

Ik duld niet dat je tijdens de Bijbellezing afwezig blijft. *(met de vuist hard op de tafel slaand)* Je plaats is hier, naast de kinderen. Luisterend naar het Woord van God en met overgave meebiddend en de Heer dankend voor al het goede dat hij ons geeft.

Ilonka:

Ik heb genoeg van je hanige maniertjes. Van je schijnheiligheid. Je maakt meer misbruik dan gebruik van de Bijbel.

András Próka:

(Ilona met opgetrokken wenkbrauwen bekijkend) Wat bedoel je? Het lijkt alsof ik de stem van Satan uit jouw mond hoor komen. De stem van de slang.

Ilonka:

Herinner me maar niet aan het verhaal van Adam en Eva. Ik heb jouw versie daarvan al te veel gehoord.

András Próka:

(fel) Zwijg. En doe wat de apostel Paulus heeft gezegd. Ik sta niet toe dat een vrouw de man overheerst, heeft hij geschreven in zijn eerste brief aan Timotheüs, hoofdstuk 2, verzen 11 tot 14. Ik wil dat de vrouw zich stilhoudt, heeft hij daar ook geschreven. Want Adam is eerst gemaakt, daarna Eva. Uit een rib van Adam. En niet Adam heeft gezondigd, maar de vrouw heeft de wetten van God overtreden.

Ilonka:

Deze Paulus kan voor mij de pot op.

András Próka:

Dit is een afwijzen van de Bijbel, van het Woord van God, van God zelf. Ben jij wel de vrouw die ik in Hongarije als een engel in het kerkkoor hoorde zingen? En die zich aan mij vastklampte en zei: ja, ja, ik heb er altijd van gedroomd om met een dominee te trouwen?

Ilonka:

Ja. Ik wou met een dominee trouwen. Met een echte dominee. Niet met de charlatan, die jij nu bent. En die je altijd al was. Die je ook al was toen je mij voor het eerst bekeek en mij met schijnschone woorden benaderde.

András Próka staat gepikeerd recht. Hij gaat naar Ilonka, trekt haar bij de haren van haar stoel en grijpt haar bij de keel. Ilonka slaat en schopt naar András Próka, maar hij sleurt haar naar de tafel en duwt haar met het gezicht op het tafelblad.

András Próka:

(met zijn knieën tegen haar achterwerk stotend) Wie de Heer verlaat, zal omkomen, heeft de profeet Jesaja gezegd en met hem zeg ik dat je zal worden als een eik waarvan de bladeren verwelken en als een tuin die snakt naar water, maar geen water krijgt. *(haar hoofd omhoog-trekkend)* En wat is jouw antwoord daarop?

Ilonka:

Je spreekt de kromtaal van een oud Bijbelboek.

András Próka:

Dat zal je zwaar worden aangerekend. Een vrouw moet het gezag van haar man erkennen. Dat zal je vader ook wel in de Bijbel gelezen hebben. *(na een poos)* En op deze waarheid heeft jouw moeder geen godslasterend antwoord gegeven.

Ilonka:

Zwijg over mijn moeder. Ze dacht dat ik met jou naar een paradijs verhuisde. Maar het werd een hel.

András Próka:

Je kakelt als een oerdomme kip.

Ilonka:

(als András Próka naar de bamboestok grijpt, slaagt ze erin om hem van zich af te duwen; ze gaat achteruit lopend van hem weg) Voor een ernstig gesprek heb je nog nooit opengestaan. Het heeft dus geen nut om te praten over wat hier al lang aan het scheef groeien is.

András Próka:

(met een dreigende bamboestok in de hand) Stop je dom gekakel.

Ilonka:

Je raakt me niet meer aan. *(luid schreeuwend)* Ik heb er genoeg van. Morgen ga ik hier weg. En ik vraag een scheiding van tafel en bed. *(kalmer)* Om te beginnen.

Ilonka neemt een stoel en zet zich op de achtergrond neer.

András Próka legt de bamboestok op de tafel, blijft een poos met op elkaar geklemde tanden staan. Hij mompelt onverstaanbare woorden, kamt zijn wat verwarde haren met de vingers en gaat dan naar de kamer van Alena.

Alena staat naast haar bed als haar vader haar kamer binnenkomt. Ze bekijkt hem met een schichtige blik.

András Próka:

Je piekert over iets.

Alena:

Ik heb luide stemmen gehoord. Is er ruzie met moeder?

András Próka:

Heeft geen belang. En niet denken aan wat voorbij is. Denken aan wat komen gaat, aan de dag van morgen.

Alena:

(de schouders ophalend) Morgen is er weer school. Ik moet er een voordracht geven.

András Próka:

Thema?

Alena:

Ik heb veel thema's. Maar niet één springt er uit. Niet één dringt zich op.

András Próka:

Spreek over het grote wonder van de schepping, van de scheiding van land en water, van licht en duisternis. En over de vijfde dag van deze schepping.

Alena:

De dag dat God de mens schiep en hem Adam noemde.

András Próka:

(Alena naderend) De dag dat God zijn adem ...

András Próka en Alena:

In de neusgaten van Adam blies.

András Próka:

Juist. En daarna werd Eva gekneet uit een rib van de in slaap gewiege Adam. Spreek over haar in de Bijbel toebedeelde rol: zij was door God bestemd om Adam tot hulp te zijn. *(Alena wat oppervlakkig betastend)* Adam en Eva waren naakt, maar omdat ze ook zuiver waren, was elk gevoel van schaamte hen vreemd. Is te lezen in het eerste boek van Mozes, in Genesis.

Alena:

Hoofdstuk 2, vers 25.

András Próka:

Je Bijbelkennis groeit. Goed zo. *(na een poos – haar weer betastend)* Voel jij schaamte? Ben je onzuiver?

Alena voelt zich onzeker, maar schudt toch het hoofd.

András Próka:

Als je schaamte voelt, ben je van God vervreemd. En wie van God vervreemdt is op weg naar de duivel en is veroordeeld tot eeuwig ronddwalen in een wind van hellevuur. *(met zijn vingers door haar haren woelend)* Je wordt groot, Alena. Je staat op de drempel van een nieuw leven. *(haar hals en rug en billen betastend, haar dan tegen zijn buik trekkend)* Van meisje ben je bezig een vrouw te worden. En dat brengt onrust in het lichaam. *(haar hoofd tegen zijn borst trekkend en dan haar hals strelend)* Laat deze borst het nu zo nodige rustpunt zijn. En laat ons de Heer prijzen en Hem met een Halleluja danken. *(haar bij de kin nemend en zijn adem in haar gezicht blazend)* Open je ogen en zeg me na: Halleluja! Prijs de Heer.

Alena:

Halleluja! Prijs de Heer.

András Próka:

En bevestig: ik ben de waarheid en de rots van jouw vertrouwen.

Alena:

Gij zijt de waarheid en de rots van mijn vertrouwen.

András Próka:

Gij zijt het schaap dat opkijkt naar de Herder.

Alena:

Ik ben het schaap dat opkijkt naar de Herder.

András Próka:

Dat zoekt en hunkert naar handen vol Troost.

Alena:

Dat zoekt en hunkert naar handen vol Troost.

András Próka:

Ik ben jouw Herder en jouw Toeverlaat.

Alena:

Gij zijt mijn Herder en mijn Toeverlaat.

András Próka:

Amen.

Alena:

(terwijl András Próka haar weer tegen zijn buik trekt) Amen.

András Próka:

(met de wijsvinger op haar neus tikkend) En niemand, niemand, niemand mag weten wat nu is gezegd en wat morgen komen zal. Dit is ons geheimpje. Ons, ons, ons geheimpje.

Alena:

(schuchter opkijkend, in verwarring vruchteloos zoekend naar de betekenis van wat er gebeurt, meer knikkend en fluisterend dan duidelijk hoorbaar zeggend) Ja.

András Próka:

(met zijn vingers door haar lange haren woelend) Je hebt Bijbels mooie haren.

András Próka trekt Alena op het bed en gaat af en toe wat knorrend op haar liggen. Hij zoent haar ogen, haar wangen, haar voorhoofd, haar nek. Duisternis sluipt de kamer in. Alena kreunt een beetje.

Na een poos verlaat András Próka de kamer.

Er is net voldoende licht om te zien dat Alena ontredderd achter blijft. Ze zet zich recht, staart een lange poos en in diepe stilte naar een steeds hoger rond haar groeiende muur, omvat dan

haar hoofd met beide handen, krimpt in elkaar en verbergt zich onder een deken. Samen met de vreemde stilte sluipt ook een steeds diepere duisternis naar binnen.

In de woonkamer kijkt Ilonka naar de van Alena terugkerende András Próka.

Hij gunt haar geen blik.

Ze zeggen niets. Vermoedt Ilonka wat er tussen Alena en haar vader is gebeurd?

András Próka verlaat de kamer.

Ilonka blijft een lange poos schijnbaar onbewogen op haar stoel zitten. In haar verbeelding ziet ze András Próka als een monsterachtig groot insect op Alena kruipen.

Het wordt donker.

2

een nieuwe hoed

Alena en Andor zitten in de woonkamer aan de tafel, waarop de grote huisbijbel en de bamboestok liggen; Alena kijkt het huiswerk van haar broer na. Hun jongere broer Zoltán is op bezoek; hij zit nog even tegenover hen aan tafel, maar grijpt dan naar zijn jas en maakt zich klaar om weg te gaan.

Alena:

(met wat gespeelde verbazing) Gaat broer al weg?

Andor:

Vader kan elk moment thuiskomen. Hij vindt het niet leuk dat Zoltán hier zo maar binnenkomt als hij er niet is.

Alena:

Je overdrijft.

Zoltán:

Ik moet sowieso naar huis. Heb daar nog een en ander te doen. *(tot Andor)* Ik wou dat ik al zo ver was als jij, dat ik ook in mijn laatste schooljaar zat.

Andor:

Volgend jaar ga ik werken. En ik blijf hier niet wonen.

Alena:

Je laat me hier alleen?

Andor:

(naar Zoltán kijkend en de vraag van Alena negerend) Zou ik bij moeder kunnen wonen?

Zoltán:

Misschien.

Andor:

Of ergens in haar buurt?

Alena:

Waarom wil je weg?

Andor:

Ik heb meer ademruimte nodig. Meer ruimte om mijn vleugels uit te slaan.

Zoltán:

Ik wil later wielrenner worden.

Alena:

Zeg dat maar niet aan vader.

Andor:

En waarom niet?

Alena:

Wielrennen. Dat zal wel niet stroken met zijn principes.

Andor:

Ja, ik weet dat de profeten van het Oude Testament nog geen fietsen hadden. Ze hadden ook geen auto en geen broodrooster. En dat heeft hij wel gekocht.

Zoltán:

Moeder vindt dat wielrennen goed.

Alena:

Bijkomende reden waarom vader het zal afkeuren.

Andor:

En tegenwerken.

Men hoort een dichtslaande deur. En stemmen.

Alena:

Hij is er. Wie brengt hij mee?

Zoltán zet zich naast Andor; hij lijkt zich achter Alena en Andor te willen verschuilen.

Na een poos komt András Próka binnen. Hij is gekleed in een wat vale regenjas, grijs hemd, bruine broek en bruine bottines en hij draagt een bruine vilthoed. De kinderen bekijken hun vader met verbazing.

Naast de deuropening staan Edina, Evi, Julka en Ila, elk met een koffer, die ze wat onwennig naast zich neerzetten. Ze zijn netjes, maar zeer eenvoudig gekleed en zien er wat moe uit. Ze worden door Alena, Andor en Zoltán met nog meer verbazing bekeken.

Alena:

(met een aarzelende stem) Een hoed op vaders hoofd? Wat mooi.

Andor:

(uitdrukkingsloos) Ja. Wat mooi.

András Próka:

Een nieuwe hoed wijst naar een nieuw begin.

Alena:

Ik heb je nooit eerder met een hoed gezien.

András Próka:

In mijn jonge jaren heb ik er al eens een gedragen. Toen was je nog niet geboren. Tijdens de vlucht uit Hongarije is hij verloren geraakt. *(naar Zoltán kijkend)* Wat doe jij hier?

Zoltán:

Ik kwam Alena iets over mijn huiswerk vragen. Ik was net klaar om weer weg te gaan.

András Próka:

En je komt niet als spion van je moeder?

Zoltán:

(wat onthutst door de vraag) Neen.

András Próka:

Maar je zal het niet kunnen laten om haar straks over het nieuwe begin te vertellen.

Andor:

Mag het niet?

András Próka:

Jullie moeder hoeft dat nog niet te weten. Ze heeft ons gezin in de steek gelaten. Eerst onze tafel en ons bed verlaten. *(naar Zoltán wijzend)* En hem meegenomen. Hem meegesleurd en zonder vaderlijke bescherming overgeleverd aan de slechte invloeden van het zondige Brussel.

Zoltán:

Ik weersta de zonde.

Alena:

(ook nu met een wat aarzelende stem) Zoltán is ons niet ontrouw. Daarom bezoekt hij ons af en toe.

András Próka:

Zijn drang naar vaderlijke aanwezigheid is een geschenk van de Heer. Het is onze plicht hem zoveel mogelijk te onttrekken aan de slechte invloed van zijn moeder.

Alena:

(gelaten) Die ook onze moeder is.

Andor:

(terwijl hij Edina en haar drie dochters met meer aandacht bekijkt) Er komt dus een nieuw begin.

András Próka:

Ja. *(tot de nog steeds bij de deuropening staande Edina en haar drie dochters)* Kom binnen, kom binnen. *(hij neemt Edina bij de arm en leidt haar en haar kinderen tot bij de tafel – dan tot Alena en Andor)* Ze komen uit Boedapest. En de trein had weer eens meer dan een beetje

vertraging. *(na een poos, terwijl hij zijn kinderen met een wat plagende grijnslach bekijkt)* Ik zie dat jullie neuzen krullen van nieuwsgierigheid. Open daarom de oren en luister naar een vreugdevolle boodschap. Wie heb ik in het Brusselse station verwelkomd? *(op een schouder van Edina kloppend)* Een nieuwe moeder.

Alena en Andor bekijken elkaar. Ze vragen zich af welke goede of slechte rol deze nieuwe moeder in hun leven zal spelen.

Zoltán heeft de ogen gesloten; hij ziet alleen zijn eigen en nu misschien al op hem ongeduldig wachtende moeder.

András Próka:

Een nieuwe moeder en een nieuw begin. Voor mij. En voor jullie. Ze komt uit een diep christelijke familie. Haar vader is dominee. Mijn door God gezegende ambten van prediker en godsdienstleraar hebben haar aangespoord om ja te antwoorden op mijn vraag om naar hier te komen en met mij te trouwen.

Alena:

En wij wisten van niets.

András Próka:

Je weet het nu. *(hij slaat zijn armen rond Edina en haar drie dochters en stelt hen aan zijn eigen kinderen voor)* De nieuwe moeder heet Edina. En zoals jullie zien: de Heer heeft mij een vruchtbare bruid gegeven. Onze familie wordt met haar drie lieve dochters uitgebreid. *(bij het noemen van hun namen streelt hij hun hoofden)* Dit zijn Evi, mooie naam, en haar twee jongere en ook met mooie namen gezegende zusjes Julka en Ila. En dit, lieve kinderen, dit zijn jullie nieuwe zus, Alena, en jullie broer, Andor. En dan is er nog de kleinste broer, Zoltán. Maar die is alleen maar op bezoek. *(tot Alena)* Wel?

Alena:

We zijn verrast.

András Próka:

Vanaf nu zijn we hier met zeven. Ik heb ze een basiswoordenschat Nederlands geleerd, maar die is nog heel beperkt. Moeder Edina kent nog maar een tiental woorden, maar Evi kent er al vijftig of zestig. *(de kin van Evi strelend)* Zeg eens wat.

Evi:

(met een vreemd accent) Goede avond allemaal.

Julka:

(ook met een vreemd accent) Blij hier in Brussel te zijn.

Ila:

(met een vreemd accent en wat schuchter) Goede avond.

András Próka:

(vooral tot Alena) Ze zijn leergierig en ze zijn er met mij van overtuigd dat jullie hen ook op dat gebied zullen helpen.

Alena:

Dat zullen we zeker.

András Próka:

Ik verwacht dat de aanwezigheid van onze nieuwe moeder een genezende pleister zal zijn op de door jarenlange eenzaamheid mij kwellende wonde. En dat ze zal bijdragen aan het bestendigen van onze christelijke levenswandel. Wat heeft de apostel Paulus daarover geschreven aan Titus? Alena, lees het eens voor. *(tot Edina)* Zoals ik je al eerder zei: voorlezen uit de Bijbel speelt in ons gezin een belangrijke en opvoedkundige rol.

Alena:

Hoofdstuk?

András Próka:

Hoofdstuk 2, de verzen 2 tot 5.

Alena:

(bladert in de huisbijbel, leest dan voor – bij bijna elke vermelde hoedanigheid, vooral van de vrouwen, knikt András Próka instemmend) De oudere mannen moeten beheerst zijn, eerbaar, bezonnen, gezond in het geloof, in de liefde, in de volharding. Evenzo moeten de oudere vrouwen in hun gedrag zijn zoals het heiligen past: geen kwaadspreeksters, niet verslaafd aan veel wijn, maar leraressen van het goede, opdat zij de jongere vrouwen leren verstandig te zijn, hun man lief te hebben, hun kinderen lief te hebben, bezonnen te zijn en kuis, te zorgen voor hun huishouden, goed te zijn, hun eigen mannen onderdanig te zijn, opdat het Woord van God niet gelasterd wordt.

Zoltán:

(meer tot zichzelf dan tot de anderen) Onze moeder houdt niet van Paulus.

András Próka:

(met de bamboestok op de tafel slaand, de stok daarna dreigend boven het hoofd van Zoltán zwaaiend) Zeg dat niet. Deze ontrouwe moeder heeft het Woord van God veelvuldig verloochend.

Edina en haar kinderen kijken een beetje geschrokken naar de bamboestok van András Próka.

Andor:

Onze moeder is toch niet verslaafd aan wijn.

Zoltán:

(met benepen stem) Ze drinkt alleen water en limonade.

András Próka:

(Andor en Zoltán met de stok bedreigend) Zwijg. En doe nu wat je bij de thuiskomst van de vader altijd moet doen.

Alena springt recht en helpt haar vader uit zijn jas – András Próka zet zich aan tafel neer en Andor trekt de bottines uit. Alena brengt zijn pantoffels en steekt er zijn voeten in.

András Próka neemt zijn hoed af, zet hem op zijn linkerhand en bekijkt hem met goedkeurende ogen. Edina en haar kinderen staan er een beetje bedremmeld bij.

Alena:

We hebben geen hoedenkapstok.

András Próka:

Ik wil geen kapstok. Ik maak een hoedenplank. God heeft van mij een leraar en predikant gemaakt, maar ook een eenvoudige timmerman, die met graagte op zoek gaat naar oude planken en spijkers om boekenrekken en allerlei kasten te maken tot nut van ons door de Heer gezegende gezin. En ook aan een hoedenplank zal ik met overtuiging en met een door liefde gevoede blijdschap werken. En jullie zullen er met evenveel graagte aan meewerken. *(tot Alena)* Jij gaat morgen in onze kelders op zoek naar de nodige planken en spijkers. En twee muurklemmen. En een middelzware hamer met vierkante kop. Ik maak de hoedenplank en jullie zullen ze schilderen.

Alena:

In welke kleur?

András Próka:

Donkergroen.

Andor:

Hebben we niet. Naar de Brico gaan?

Alena:

Met drie of vier overschotjes verf kunnen we iets maken dat op donkergroen zal lijken.

András Próka:

Juist. En voorlopig blijft deze hoed op de tafel liggen. Als symbool van het nieuwe begin. En nu als de bliksem naar de keuken. Moeder Edina en de nieuwe zussen hebben honger. En wij ook. Brood en kaas op tafel. En appelstroop. En thee. Volle pot.

Zoltán:

Ik ga naar huis.

András Próka:

Doe dat. En vertel geen onzin aan je moeder.

Zoltán:

Nee.

András Próka:

Nee, wie?

Zoltán:

Nee, vader.

Zoltán verlaat haastig – en zonder van iemand afscheid te nemen – de kamer.

Alena en Andor gaan halsoverkop af. Alena loopt Edina en haar kinderen uiterlijk onbewogen voorbij; Andor raakt vluchtig een arm van Evi aan; ze geeft hem een dankbare glimlach terug. Alleen Edina ziet dit.

András Próka zit nog een poos naar zijn hoed te staren, maar dan maakt hij een uitnodigend gebaar naar Edina en haar kinderen.

András Próka:

Kom en zit aan deze tafel neer. Edina: hier naast mij en de nieuwe kinderen tegenover mij. *(terwijl de kinderen zich neerzetten, neemt hij een hand van Edina in zijn handen en bekijkt haar af en toe met een vleierig-ontwapenende glimlach)* De uitbreiding van het gezin is uiteraard goed voorbereid. Wij hebben een lange en voor meer dan zeven personen geschikte tafel en in een van de bovenkamers staan de nog ontbrekende stoelen. Voor de kinderen is er hierboven ook een slaapkamer met drie eenpersoonsbedden. Later krijgen ze elk een aparte kamer. Alena en Andor zorgen nu voor spijs en drank en na de avondmaaltijd kunnen de kinderen van een eerste Brusselse nacht genieten.

Edina:

(met een vreemd accent) Ik zal de kinderen in bed stoppen. En in de keuken wil ik nu graag meehelpen.

András Próka:

Vanaf morgen is de keuken jouw werkterrein. Nu ben je er nog niet nodig. De lange treinreis heeft je vermoeid en je moet je in alle rust voorbereiden op de vreugden van het bruidsbed.

Edina:

Maar ...

András Próka:

Wie heeft je het woord maar geleerd?

Edina:

(naar Evi kijkend, die hoofdknikkend bevestigt) Evi.

András Próka:

Evi. Dat ziet er een slimme en veelbelovende meid uit. We zullen haar en haar twee zussen hier een goede opvoeding geven. Een opvoeding die gebaseerd is op de Bijbel, *(de huisbijbel naar zich toetrekend)* op het woord van God. Ik heb een mooie verzameling bijbels. Een Duitse Bibel, een Franse Bible, een Engelse Bible, een Russische Biblia en vier edities van de Hongaarse Biblia. *(met de vingers op de huisbijbel kloppend)* En deze stevige en op sterk pa-

pier gedrukte Nederlandse Bijbel. Onder het goedkeurend oog van God en van zijn aan het kruis gestorven zoon Jezus wordt hier elke avond uit voorgelezen. Soms doe ik het zelf, soms laat ik een van de kinderen voorlezen. En als het nodig is volgt er een interpreterende bespreking. En worden er vragen gesteld. Uit de antwoorden op mijn vragen blijkt of eenieder met aandacht naar het Woord van God heeft geluisterd. Wee degene die zich door de duivel heeft laten afleiden en door een slecht of ontwijkend antwoord bewijst dat er niet goed geluisterd werd. Als het nodig is (*en hij neemt nu de bamboestok in de hand*) wordt de door de Bijbel bevolen roede gehanteerd. Discipline en onbetwistbare gehoorzaamheid zijn onontbeerlijke hoekstenen in onze opvoeding. (*hij legt een hand op de rug van Edina*) En als dank voor goed gedrag kunnen jullie rekenen op mijn beschermende hand. Van dit huis heb ik een van de zondige buitenwereld afgegrensde burcht gemaakt. Hebben jullie alles begrepen?

Evi:

(*met een vreemd accent*) Nog niet alles.

András Próka:

(*terwijl zijn hand op de rug van Edina wandelt*) Maar toch wel een beetje.

Evi:

(*met een vreemd accent*) Ja. Beetje.

Ila:

(*met een vreemd accent en wat schuchter*) Beetje.

Edina:

(*met een vreemd accent*) Beetje. Ja. Beetje.

András Próka:

(*roepend, bijna brullend*) Alena. Komt dat eten er eindelijk?

De vingers van András Próka trommelen in marstempo op de rug en de hals van Edina. Ze draait haar rug wat ongemakkelijk heen en weer en kijkt wezenloos naar haar kinderen. Die kijken even wezenloos terug. Misschien is er al wat twijfel of ze er wel goed aan deden om in Boedapest op de trein naar Brussel te stappen.

Het wordt donker.

3

kippenbout in experimentele saus

András Próka komt in de woonkamer op; hij heeft Julka met de linkerhand bij de nek en duwt haar voor zich uit. In de rechterhand heeft hij een geopend schoolrapport.

András Próka:

Een schoolrapport waarin met rood het woord slordig is onderstreept.

Julka:

Beetje.

András Próka:

Beetje wat?

Julka:

Beetje slordig.

András Próka:

Beetje veel. En dat wordt niet geduld. Dat wordt bestraft. *(de bamboestok van de tafel nemend)* Met de stok.

Julka:

Weet ik.

András Próka:

Tot nu toe was jij de braafste van alle hier onder mijn hoede wonende meisjes. Alleen een paar tikken op de vingers en een paar halve oorvijgen heb je al gehad. *(met het rapport zwaaiend)* Maar dit is ernstig genoeg om naar een lagere regio af te zakken. Wat moet er gebeuren?

Julka:

Weet ik niet.

András Próka:

(harder op haar nek duwend) Heeft niemand het gezegd?

Julka:

(schichtig kijkend – twijfelend of ze er wel goed aan doet een naam te noemen) Andor.

András Próka:

Heeft Andor het gezegd? Ja. Hij heeft het al veel eerder meegemaakt. En alle anderen ook. De ene al wat vroeger dan de andere en de ene al wat meer dan de andere. Je bent de laatste. En heeft alleen Andor iets gezegd?

Julka:

Evi ook. En Alena.

András Próka:

En wat hebben ze gezegd?

Julka:

(met benepen stem) Op de blote billen.

András Próka:

(haar nek en hoofd af en toe naar beneden duwend) Juist. En dat zal meer dan een beetje pijn doen. Maar Jezus heeft ons getoond hoe lijden loutert. De lange en dikke spijkers in zijn handen en voeten zijn verschrikkelijk geweest; zijn lichaam heeft toen gekreund, heeft onhoorbaar gejangt, heeft hart en nieren met pijlen doorboord. Zijn leed en pijn waren veel erger dan wat jij ooit op je billen zal voelen. En er is nog meer troost. Met de strafroede wordt aan jouw welzijn gebouwd. Elke slag van de strafstok zal niet alleen met vaderlijke liefde worden gegeven, maar zal ook met nog meer vaderlijke liefde worden vergoed. *(haar bij de kin grijpend, haar dwingend hem te bekijken)* Wat heeft de apostel Paulus gezegd? Noem God uw Vader, zelfs als Hij u slaat, heeft deze apostel gezegd en geschreven. Goede vaders moeten slaan waar slaan nodig is. Is dat duidelijk?

Julka knikt.

András Próka:

Zeg het.

Julka:

(bijna onhoorbaar) Het is duidelijk.

András Próka:

Luiders.

Julka:

(luiders en met een huilstem) Het is duidelijk.

András Próka:

En nu naar je kamer. En daar sta je te wachten. Met het slipje tot op de enkels en met de billen bloot. Met de twee handen op de vensterbank, onderdanig gebukt, met het hoofd berouwvol naar beneden hangend, wachtend op de straf.

Julka:

(met benepen stem) Ik zal niet meer slordig zijn.

András Próka:

Dan zal de strafstok geen tweede maal gebruikt worden. Maar nu moet je die straf met een groot gevoel van dankbaarheid aanvaarden. Is dat duidelijk?

Julka:

Ja.

András Próka:

(aan haar linkeroor trekkend) Ja, wie?

Julka:

Ja, vader.

András Próka:

Dank u, vader.

Julka:

Dank u, vader.

András Próka:

(fel) Naar je kamer. Nu.

Julka verlaat gelaten de woonkamer. András Próka volgt haar met de blik. Hij streelt de bamboestok. Hij grinnikt. Met opgeheven bamboestok verlaat hij de woonkamer.

*Is er nu ergens op de achtergrond een beetje muziek te horen?
Een naar hier gewaaid blad uit Blauwbaards Burcht van Béla Bartok?*

Alena staat met een van ongemak af en toe heen en weer bewegend hoofd in haar kamer. Ze weet dat haar vader op komst is, maar als hij even later haar kamer binnenkomt, schijnt ze van nog groter ongemak in elkaar te krimpen.

András Próka:

(ontstemd) Kant en klaar heb ik gezegd.

Alena:

Ik ...

András Próka:

Ik heb niet gedaan wat ik moest doen. Dat is het enige wat jij nu moet zeggen. *(na een poos)* Wat staat er in Genesis 4, vers 1? Je weet het, je hebt het gelezen, niet een keer en ook geen tien of twintig keer. Je hebt het veertig of vijftig keer gelezen. Wat staat er?

Alena:

En Adam had gemeenschap met Eva, staat er.

András Próka:

Met Eva, die een deel van Adam was, die gebouwd was uit een van zijn ribben. Je bent oud en al een beetje wijs genoeg om te weten dat ook jij een deel van mij bent, dat je geboren bent uit het zaad dat ik in de vleestuin van je moeder heb gezaaid. Zoals Eva aan Adam is gegeven, zo

ben jij aan mij gegeven. Zoals Adam van de onberoerde maagd Eva een vrouw heeft gemaakt, zo maak ik ook van jou een vrouw, een tuin waarin vlees met vlees versmolten wordt. Zoals de scheppende God het heeft gewild. En daarom heb ik je gevraagd hier voor mij klaar te staan. Bloot te staan. Naakt te staan. Open en bloot en kant en klaar te staan. Kijk me aan.

Alena schudt heel even en maar een heel klein beetje het hoofd. Ze klemt haar lippen op elkaar. Ze sluit haar ogen. András Próka pakt haar kin vast en duwt haar aangezicht omhoog.

András Próka:

Open je ogen en kijk me aan. En beken.

Alena:

(nadat ze haar ogen heeft geopend) Bekennen?

András Próka:

Bekennen. En met een verlossend ja toegeven dat je ervan genoten hebt. Van mijn handen die over je rug en je buik hebben gewandeld, van mijn lippen die de smaak van je tepelhoven hebben geproefd, van mijn vingers die onder je navel het donkere oerwoud van je vrouwelijkheid hebben doorploegd. En beken dat je verlangt naar meer, dat je een voltooide Eva wil worden. *(na een poos)* Heb je gedaan wat ik de laatste keer heb gevraagd?

Alena heeft de ogen weer gesloten en ze reageert niet op de vraag van haar vader. Hij drijft haar met buikstoten tot tegen de wand.

András Próka:

Heb je gedaan wat ik de laatste keer heb gevraagd? De na goddelijke inspiratie voor de hendaagse vrouwen gemaakte pil genomen?

Alena:

(nog steeds met gesloten ogen) Ja.

András Próka:

Waarom sta je dan niet kant en klaar? Open je ogen. Kijk me aan. *(fel)* Kijk me aan. En zeg ja.

Alena:

Edina ...

András Próka:

(nog feller) Zwijg over Edina. Ze is niet geworden wat ik van een nieuwe vrouw had verwacht. In haar ogen glanst een helle vuur. Haar mond sist satanstaal. En jij, jij, jij moet alleen maar ja zeggen. *(dwingerig)* Jij moet mijn Eva worden en de poort van je tuin wagenwijd openzetten. *(hij trekt haar kleed omhoog, kneedt haar billen – plots slaat Alena haar armen rond de hals van haar vader, na een poos klemt ze zich aan hem vast)*

Alena:

(murmelend en met tussenpozen) Ja. Ja. Ja.

András Próka duwt haar op het bed. Hij begint haar kleren uit te trekken. Het wordt donker.

Ergens kraait een haan. En hij kraait nog een tweede keer.

Een hele poos later gaat de deur van de woonkamer open. Edina komt binnen met twee volle boodschappentassen.

Edina:

(roepend) Waar zit iedereen?

András Próka:

(met een giechellachje binnen slenterend, terwijl hij de bovenste knoopjes van zijn hemd vastknoopt) Hier ben ik.

Edina:

Waar zijn de kinderen?

András Próka:

In de kelder van ons andere huis. Hout zagen.

Edina:

Er is gisteren en eergisteren hout gezaagd.

András Próka:

Er is brandhout nodig. En zaagsel.

Edina:

Zaagsel? Wat doen we daarmee?

András Próka:

Zal ik ooit eens nodig hebben. *(in de boodschappentassen kijkend)* Brood. Brood en nog brood. Griesmeel. Bananen. Geen kip?

Edina:

Kip? Er zit nog kip in de diepvrieskist.

András Próka:

Weet ik.

Edina:

Waarom vraag je dan naar kip?

András Próka:

Omdat ik het vraag.

Edina:

(hem met afkeer beijkend) En alle kinderen zijn hout aan het zagen? Kan toch niet.

András Próka:

Evi en Tibor zijn de keukenstoelen aan het schilderen.

Edina:

Die zijn eergisteren geschilderd.

András Próka:

In het groen. Nu worden ze blauw geschilderd.

Edina:

Blauw? Waarom blauw?

András Próka:

Omdat ik blauwe stoelen wil.

Edina:

Eergisteren moesten ze groen zijn.

András Próka:

Nu moeten ze blauw zijn.

Edina:

Onnozel.

András Próka wil Edina vastgrijpen, maar ze ontglipt hem en loopt naar de andere kant van de tafel.

András Próka:

Je loopt van me weg?

Edina:

Ja. Ik ben het beu. De schijnheiligheid. De onderdrukking. En nog veel andere dingen.

András Próka:

Welke dingen?

Edina:

Je brute handen. Je strafstok. Ook de billen van Julka zien er nu blauw van.

András Próka:

Iemand moet hier de kinderen een goede opvoeding geven. En omdat jij op dat gebied nalatig en veel meer dan nalatig bent, zorg ik er voor dat ze nuttige arbeid verrichten. Dat ze stoelen en kasten en muren schilderen. En hout zagen. En nog meer hout zagen. (*fel*) Dat ze bezig zijn. Dat ze niet in luie zetels zitten te niksen.

Edina:

Zit ik in een zetel te niksen?

András Próka:

Af en toe zit je op een mij kwetsende manier te niksen.

Edina:

Af en toe zit ik eens na te denken.

András Próka:

Te niksen.

Edina:

Te denken. Over de gevangenis waarin ik zit.

András Próka:

Ik zie hier geen tralies.

Edina:

En toch zijn ze er.

András Próka:

Met een beetje timmer- en metselwerk zijn ze te maken.

Edina:

Ik ben het hier beu. En ik wil weg. Als de kinderen er niet waren, had ik de deur hier al lang achter me dichtgeklapt.

András Próka:

Ja?

Edina:

Maar mijn kinderen zal ik niet in de steek laten.

András Próka:

Neen?

Edina:

Neen. (*nadrukkelijk*) Ik zal ze niet in de steek laten. Ik zal ze nooit in de steek laten. Hoor je dat? Nooit. Maar iets zal veranderen.

András Próka:

Je wilt van me weg. De satanshoer spelen?

Edina:

Onnozelaar.

András Próka:

Durf je dat een tweede keer zeggen?

András Próka nadert Edina, maar ze ontvlucht hem niet langer.

Edina:

Kom maar af. En sla mij. Sla mij bont. En blauw als je stoelen. Zodat iedereen het kan zien. En kan weten wie en wat je bent.

András Próka grijpt Edina vast, hij trekt haar hoofd bij de haren achteruit, schopt haar met de knieën.

Edina:

Laat me los.

András Próka:

Hoe heb je mij genoemd? Het begon met een O.

Edina:

Onnozelaar.

András Próka:

Zeg dat het je spijt.

Edina schudt het hoofd.

András Próka:

Als ik een rouwdanus was, zou ik nu de tanden uit je bek slaan. Maar ik ben geen rouwdanus. In mij leeft een door God gegeven liefde. Zeg dat het je spijt. *(na een poos spreidt hij de vingers van zijn rechterhand voor Edina's gezicht – het lijken vijf dolken waarmee hij haar doorboren wil)* Zeg. Dat. Het. Je. Spijt.

Edina:

(gelaten) Het spijt me.

András Próka:

Wat spijt je?

Edina:

Dat ik onnozelaar heb gezegd.

András Próka:

Hoeveel letters telt dat woord?

Edina:

(na een poos) Tien.

András Próka:

Ik zou je tien maal tien stokslagen kunnen geven. Maar ik zal mild zijn. *(nadat hij haar met het aangezicht op de tafel heeft geduwd)* Je slikt elke letter van dat lelijke woord in. *(na elke door András Próka uitgesproken letter hapt Edina naar lucht en zegt ze ja)* Slik de O in. En de N. En de tweede N. En de O. En de Z. En de E. En de L. En de A. En de tweede A. En de R. En vraag nu vergiffenis.

Edina:

Vergiffenis.

András Próka:

Asjeblijft.

Edina:

Asjeblijft.

András Próka:

(haar met de knieën tegen de billen schoppend) Niet meer dan dat? Je weet toch hoe het moet.

Edina:

(met een af en toe haperende stem) Asjeblijft. Mijn Heer en Meester. Uitverkoren dienaar van God. Grootmoedige vader van mijn kinderen.

András Próka:

Vergiffenis.

Edina:

Vergiffenis.

András Próka:

(terwijl hij haar loslaat) Wordt je geschonken. En nu naar de keuken.

Edina grijpt naar haar boodschappentassen en verlaat geërgerd de woonkamer.

András Próka wandelt op en neer. Hij denkt na.

Even later komt Alena in de deuropening van de woonkamer kijken. Ze lijkt niet van plan binnen te komen, maar haar vader wenkt haar, neemt haar mee naar de kast, die hij ontsluit. Hij haalt er een zwarte doos uit.

András Próka:

Maak open.

Alena opent de doos. Ze haalt er een in een zwarte doek verpakt pistool uit.

Alena:

(verbaasd, haast stotterend) Een pistool.

András Próka:

Als beloning voor je goed gedrag zal ik je schietles geven. In de kelder van ons andere huis.

Alena:

Ik wist niet dat er een wapen in huis was.

András Próka:

Je weet het nu. Alleen wie ik vertrouw, mag het weten. Ik en jij, alleen wij weten het. Omdat veel onrecht en veel zonde ons omringen, moeten we onze huizen verbouwen tot niet in te nemen burchten. We moeten voorzorgen nemen. En als het nodig is, grijpen we naar de wapens.

Alena:

(naar het wapen kijkend) Schietles. Zal ik het kunnen?

András Próka:

(met zwaar opgetrokken wenkbrauwen) Twijfel je?

Alena:

(ze streelt het wapen - na een poos, haar rug rechtend, vastberaden, vast besloten om haar vader niet te ontgoochelen) Geen twijfel zal mij verlammen.

András Próka:

(terwijl hij met een vinger haar wangen streelt) Ik wist het.

András Próka haalt een plastic zak uit zijn op de tafel liggende boekentas. Hij haalt een kippenbout uit de zak, steekt ze omhoog.

András Próka:

En wat is dat?

Alena:

Eten we kip?

András Próka:

(nadat hij de kippenbout aan Alena heeft gegeven) Eventjes vasthouden.

András Próka gaat naar de kast en haalt er een metalen doos uit. Hij draagt de doos voorzichtig naar de tafel.

András Próka:

(mompelend) Niet morsen, vader.

Alena:

Wat is er in die doos?

András Próka:

Saus.

Alena:

Saus? Een marinade? Met de kruiden van Hongarije? Van de Balkan? Van de Provence?

András Próka:

(nadat hij de kippenbout voorzichtig in de doos heeft gelegd) Kippenbout in experimentele saus. Morgen bekijken we het resultaat.

Alena staat er verbouwereerd bij – ze voelt dat er meer achter zit en probeert het te begrijpen.

András Próka:

Nog niet over nadenken. Vertrouwen hebben in het genie van je vader.

András Próka steekt de doos met de kippenbout en het pistool in de kast. Hij sluit de kastdeur zeer zorgvuldig en steekt de sleutel in de hoogte.

András Próka:

Alleen ik heb een sleutel. Alleen wij weten wat er in die kast steekt. *(een vinger op de lippen van Alena legend)* En er is zwijgplicht. Onze lippen zijn voor eenieder, eenieder, eenieder verzegeld.

Alena knikt overtuigend ja.

András Próka geeft Alena een strelend klapje op de billen.

Het wordt donker.

4

sla haar de kop in

András Próka en Edina zitten in de woonkamer tegenover elkaar aan de tafel. Ze zwijgen, bekijken elkaar af en toe. András Próka trommelt met de vingertoppen een trage en onregelmatige dans op de tafel. Edina bekijkt dit vingerspel met een geïrriteerde blik.

András Próka:

Is er iets?

Edina:

Ja.

András Próka:

Zeg het.

Edina:

Evi is zwanger.

András Próka bekijkt Edina onbewogen. Zijn getrommel vertraagt en houdt dan op. Hij grijpt naar de huisbijbel.

Edina: Je moet er geen Bijbelse uitleg over zoeken. Ze is niet door de Heilige Geest bevrucht.

András Próka:

(terwijl hij in de huisbijbel begint te bladeren) Wie is de vader?

Edina:

Dat wil ze niet zeggen.

András Próka:

Maar je hebt een vermoeden.

Edina:

Ik heb ogen in mijn kop.

András Próka:

En wat zeggen de ogen?

Edina:

(na een poos, de vraag van András Próka negerend) Ze wil ook geen abortus. Daar is het ook al veel te laat voor.

András Próka:

Heb jij aan een abortus durven denken?

Edina:

Ze schaamt zich. En ik schaam mij. En jij? Je moet een lijf van beton hebben om daarover geen schaamte te voelen. Maar schaamte heb je niet. Heb je nooit.

András Próka:

Er is geen reden tot schaamte. En voor elk probleem is er een oplossing.

Edina:

Zeg het maar.

András Próka:

We adopteren het kind en geven het een Bijbelse opvoeding.

Edina:

O ja?

András Próka:

Ja.

András Próka neemt een kussentje van op een naast hem staande stoel en gooit het op de tafel.

András Próka:

Leg dat kussen op je buik en doe alsof je zelf zwanger bent. Alsof wij in de vreugdevolle verwachting van een nieuwe geboorte leven.

Edina:

In huichelen ben jij meer bedreven dan ik.

András Próka:

En Evi blijft binnen tot het kind er is en ze bevalt discreet.

Edina:

(ironisch) En daarmee is het probleem opgelost. *(nijdig)* De toekomst van Evi speelt geen rol. Ook voor haar moedergevoel is er niet de minste belangstelling.

András Próka:

Evi blijft Evi. En het kind is van ons. Gij zijt de moeder en ik ben de vader.

Edina:

O ja. *(nijdig)* Zo eenvoudig is het. Ik ben de moeder en *(met grote nadruk)* gij zijt de vader.

András Próka:

Ja.

Edina staat op en wil de kamer verlaten.

András Próka:

Je vergeet het kussen.

Edina bekijkt András Próka met een verachtelijke blik. Met tegenzin neemt ze het kussen en verlaat ze de huiskamer. Ze klapt de deur hard achter zich dicht.

András Próka opent de Bijbel en bladert erin.

András Próka:

Jesaja. Jesaja. Mijn goedgunstige profeet. Welke boodschap lees ik? *(leest luidop in de Bijbel / Jesaja 58,11)* En de Heere zal u voortdurend leiden. Hij zal uw ziel in dorre streken verzadigen, uw beenderen kracht geven; u zult zijn als een bevoeide tuin, als een bron waarvan het water nooit ontbreekt. *(hij trommelt weer heel even met de vingers op het tafelblad en herhaalt met grotere nadruk een paar zinnen)* Uw beenderen kracht geven. U zult zijn als een bevoeide tuin, als een bron waarvan het water nooit ontbreekt. Ja. Ze zal ja zeggen en mijn bruid worden. *(hij bladert weer in de Bijbel, zoekt de Eerste Brief van de apostel Paulus aan de gemeente van Korinthe, hoofdstuk 11, verzen 9 en 7)* En met Paulus zal ik weer kunnen zeggen *(leest luidop uit de Bijbel voor)* dat een man niet geschapen is omwille van de vrouw, maar een vrouw omwille van de man. En dat de vrouw is: de heerlijkheid van de man. Laten we daarom de Heer loven met een drievoudig halleluja. *(met opgeheven en gespreide armen)* Halleluja! Halleluja! Halleluja voor de Heer.

András Próka klapt de huisbijbel dicht en verlaat neuriënd de woonkamer.

Het wordt er donker.

Even later gaat het licht in de woonkamer weer aan. András Próka komt de woonkamer binnen, ontknoopt zijn jas en trekt zijn sjaal los. Dan ijsbeert hij – nadenkend, een beetje woedend, maar uiterlijk onbewogen – tussen de tafel en de kast. Hij gaat even weg en komt terug, gaat ook in de slaapkamer van Alena kijken en zet zich dan in de woonkamer aan de tafel neer.

Even later opent Alena de woonkamerdeur; ze kijkt even naar binnen en wil weer weggaan.

András Próka:

(roepend) Hier.

Alena:

(in de deuropening) Is er iets?

András Próka:
Hier komen.

Alena nadert de tafel. Ze tracht te raden wat er aan de hand is.

András Próka:
Ze weigert.

Alena:
Wie weigert?

András Próka:
Evi.

Alena:
Wat weigert Evi?

András Próka:
Zeg me wat je erover weet.

Alena:
Over wat?

András Próka:
Over Evi.

Alena:
Over Evi? Ik weet niets over een weigering van Evi.

András Próka:
Helemaal niets?

Alena:
Nee. Edina ...

András Próka:
Wat Edina?

Alena:
(aarzelend) Edina zegt...

András Próka:
Wat zegt Edina?

Alena:
(nog meer aarzelend) Ze denkt dat je haar verstoten wil. Dat je nog eens een nieuw leven wil beginnen. En trouwen. Met Evi. Die zoveel jonger is dan zij. Een schande na al de andere schande. Zegt ze.

András Próka:

Wat nog?

Alena:

Dat is alles.

András Próka:

En het kind?

Alena:

Het kind. Edina denkt dat het jouw kind is.

András Próka:

De afspraken worden genegeerd. Ze heeft enkele maanden met een of twee kussens op haar buik gelopen. En dat kind zou ons kind zijn. Een extra kindertoeslag kunnen we goed gebruiken. Een vierde woning kopen. *(voor zich uitkijkend, meer tot zichzelf dan tot Alena)* En misschien een ondergrondse tunnel graven die de huizen met elkaar verbindt. *(naar Alena kijkend)* Wat nog?

Alena:

Edina bedoelt. Ze bedoelt. Dat het ook echt jouw kind is. Dat jij. Evi bezwangerd hebt.

András Próka:

Wat zie ik? *(hij staat recht en gaat tot bij Alena)* Wat zie ik? *(haar bij de kin nemend)* Kijk me aan. Wat zie ik? Brand in je ogen. Vuur en vlam in je ogen.

Alena bekijkt haar vader met open mond.

András Próka:

Je ogen branden van jaloezie.

Alena:

(het hoofd schuddend, maar met weinig overtuiging sprekend) Neen. Neen.

András Próka:

Ja. Ja. Jaloezie. Hoeft niet. *(de wangen van Alena aaiend)* Evi is alleen maar Evi. Jij bent mijn door een goddelijke engel geschonken Eva. Maar we hadden het over niet nagekomen afspraken.

Alena:

Ik vermoed dat Evi wil vluchten. Met het kind. Ik weet het niet zeker. Ik heb maar een paar woorden gehoord. Ze zei iets over Canada.

András Próka:

Ze weigert het kind af te staan. Het niet nakomen van afspraken moet bestraft worden. Edina leeft onder de vleugels van Satan en in h aar godslasterlijk gedrag sleurt ze ook haar dochter mee. Evi belichaamt het kwaad, ze revolteert tegen het gezag van de vader, van God. En ze staat in de weg. In mijn weg. En in jouw weg. Ja. Ook in jouw weg. Blaas haar daar weg.

András Próka gaat naar de kast, ontsluit de deur, neemt er een ijzeren staaf uit. Sluit de deur weer zeer zorgvuldig. Hij gaat met opgeheven staaf voor Alena staan.

András Próka:

Sla haar de kop in.

Alena:

Waar zou ik dat kunnen doen?

András Próka:

Lok haar met een of andere list naar de kelder. Ze wil naar Canada? Heeft ze daar genoeg geld voor? Zeg haar dat je in de kelder een achter het behang verborgen pak geld hebt ontdekt. Ergens naast of boven de keldertrap. Maar je kan er niet goed aan. Vraag haar te helpen dat behang los te trekken. Beloof haar de helft van het geld. (*de ijzeren staaf tegen het hoofd van Alena duwend*) En sla haar dan de kop in. Op die keldertrap. In die smalle ruimte is er een grotere trefzekerheid.

Alena:

En dan?

András Próka:

Het lijkt zal verdwijnen. Je moet vertrouwen in mij hebben. (*hij pakt de rechterhand van Alena vast en legt er de ijzeren staaf in*) We gaan naar de kelder. Een beetje vooroefening lijkt me nodig. (*op haar voorhoofd tikkend*) Naast de vaste wil om te slagen, om op te ruimen wat in onze weg staat.

Alena legt haar hoofd op een schouder van haar vader. Ze blijft zo een lange poos staan, kijkt dan op, staart naar een niet te peilen verte.

Er is wind en donder te horen.

Alena:

Er is onweer.

András Próka:

Alleen buiten. In het zondige Brussel. Hier binnen is alles rustig. En veilig. Kom.

András Próka legt zijn rechterhand in de nek van Alena. Ze verlaten de woonkamer.

Wind en donder komen nog even naar voor.

Dan wordt het donker.

Alena komt gejaagd haar slaapkamer binnen. Ze heeft blijkbaar haar handen gewassen – met een handdoek droogt ze haar handen en voorarmen af. Ze bekijkt haar handen, speurt tussen de vingers en onder de vingernagels. Dan zet ze zich op haar bed neer en kijkt wezenloos voor zich uit. Als haar vader binnenkomt, kijkt ze niet eens op. De angst en de ontgoocheling in haar stem nemen slechts geleidelijk een beetje af.

András Próka:

(Alena met gefronste wenkbrauwen kijkend) En?

Alena:

Mislukt.

András Próka:

Hoe mislukt?

Alena:

Ik weet het niet.

András Próka:

Wat weet je niet?

Alena:

Hoe het mislukt is. Het was. Alsof. Alsof er plots. Geen kracht meer in mijn arm zat.

András Próka:

Je hebt haar niet op de kop geklopt.

Alena:

(aarzelend) Niet hard genoeg. Misschien keek ze plots opzij. De staaf schampte af. Ik heb alleen de zijkant van haar hoofd geraakt. Er was bloed.

András Próka:

Ligt ze in de kelder?

Alena:

Ze is gaan lopen.

András Próka grijpt Alena bij de haren en trekt haar omhoog tot vlak bij zijn gezicht.

András Próka:

Waar is ze?

Alena:

Ik weet het niet.

András Próka:

Is ze binnen of buiten?

Alena:

De voordeur stond open.

András Próka:

(meer tot zichzelf dan tot Alena) Dwaasheid. Dwaasheid. *(met een wijsvinger op het voorhoofd van Alena tikkend)* Nuchter blijven. Misschien gebeurt er niets. Misschien gebeurt er iets. Iets of niets. Nuchter blijven en rustig afwachten wat er verder gebeurt. We bedenken een aanvaardbaar scenario. Het moet een ongeval worden. Een uitglijden op de trap. Een zich vastklampen aan een ijzeren staaf die daar toevallig stond. En zich voor de rest niets herinneren. Waar is het kind?

Alena:

Ze heeft de baby meegenomen.

András Próka:

Als ze naar Canada is gevlucht, reizen we haar achterna. En we hernemen de schietlessen.

Alena:

Ben je boos?

András Próka:

Als ik boos geworden was, lag je hier als een plat gereden pad op de vloer. Je krijgt een tweede kans.

András Próka grijpt Alena bij de nek en duwt haar hoofd naar beneden. Ze strompelt met hem mee.

Het wordt donker.

roeren, roeren, roeren in de pot

András Próka en Alena zitten in de woonkamer tegenover elkaar aan de tafel. András Próka bladert in de huisbijbel; Alena bekijkt haar handen, speurt tussen elke vinger en onder elke vingernagel naar mogelijk nog niet helemaal verwijderd bloed.

Ergens op de achtergrond staat een oud en wat geblutst ijzeren vat. Niet ver van dat vat zitten de witte gedaanten van Edina en Ila met gebogen hoofd op de vloer. Ze bewegen niet. András Próka en Alena zien hen niet.

András Próka:

(opkijkend uit de huisbijbel) Ik heb elke millimeter van je handen al bekeken. Ze zijn zuiver.

Alena:

(de handen van op een korte afstand beijkend) Ze zijn zuiver.

András Próka:

Helemaal zuiver. En rustig. En voldaan over de nu voltooide eerste stap. Vandaag begint de tweede stap. We roeren een eerste maal in de pot. *(hij wacht zichtbaar op een reactie van Alena, maar ze reageert niet, ze bekijkt nog steeds haar vingers)* Die pot doet me denken aan een al lang voorbijge tijd, aan mijn laatste schooljaren in Hongarije. Er was een radioprogramma dat ‘Roeren, roeren, roeren in de pot’ heette. Luisteraars konden korte verhaaltjes inzenden. Flitsverhaaltjes, zei de omroepster. De omroepster heette Piroshka en haar stem deed mij aan engelen denken. In mijn verbeelding droeg ze een witte en met gouden borduursel versierde jurk. *(Alena kijkt nu wel naar haar vader, zijn verhaal begint haar aandacht te trekken)* Na een inleidend melodietje begon Piroshka in haar pot te roeren, in de pot met de ingezonden verhalen. Per uitzending werd vijf maal in de pot geroerd, werden vijf verhaaltjes uit de massa inzendingen gevist.

Alena:

Heeft ze ook een van jouw verhalen uit de pot gevist?

András Próka:

(de vraag van Alena negerend) Het was telkens een uur vol spanning. Wachten, wachten, wachten tot Piroshka ‘Roeren, roeren, roeren in de pot’ zei en dan nog eens wachten op het eerste woord dat ze daarna zei. Een titel. Was het de titel van je eigen verhaal of had de roerende hand van Piroshka een ander verhaal uit de pot gevist? *(na een poos)* Nu is het onze beurt om te roeren. In ons verhaal over de bevrijding van het kwade.

András Próka gaat naar de achtergrond en kijkt in het vat. Hij neemt een lange stok en begint in het vat te roeren.

András Próka:

Fase één van de ontbinding is voltooid. Open de Bijbel en luister naar wat de stem van de profeet ons zegt. Jeremia. Hoofdstuk 17, vers 23.

Alena neemt de huisbijbel en bladert in het boek.

András Próka:

Luidop lezen.

Alena:

Zij hebben echter niet geluisterd...

András Próka:

Luid.

Alena:

(luid) Zij hebben echter niet geluisterd en hun oor niet geneigd, maar zij waren halsstarrig door niet te luisteren en geen vermaning te aanvaarden.

András Próka:

Niet geluisterd. Hun oor niet geneigd. Halsstarrig geweigerd om te luisteren naar wat God mij opdroeg te bevelen. En mijn door een engel in het oor gefluisterde vermaningen hooghartig afgewezen. *(in het vat kijkend)* Ze hebben gedaan wat niet gedaan mocht worden. En luister naar Ezechiël. Hoofdstuk 25, vers 17. Lezen!

Alena:

(na het in de huisbijbel zoeken van de tekst) Ik zal geduchte wraak...

András Próka:

Luid. En sta recht.

Alena:

(rechtstaand, met de Bijbel in de handen en luid) Ik zal geduchte wraak op hen oefenen, met grimmige straffen.

András Próka:

Ja. Ja. Ja. Geloofd zij de Heer. Lees verder in het boek van de profeet Ezechiël. Hoofdstuk 26, vers 21. Luid.

Alena:

(luid voorlezend uit de Bijbel) Ik zal van u een voorwerp van verschrikking maken en u zult niet meer bestaan. Wanneer u gezocht wordt, zult u voor eeuwig niet meer gevonden worden, spreekt de Heere Heere.

András Próka:

Geloofd zij de Heer. Zeg het met mij.

Alena:

Geloofd zij de Heer.

András Próka:

Luiders.

Alena:

(luiders) Geloofd zij de Heer.

András Próka:

Kom naar hier en zie hoe de wraak van God zich voltrekt.

Alena gaat tot bij haar vader, die haar dwingt in het vat te kijken.

András Próka:

En u zult niet meer bestaan, heeft de profeet gezegd. En wanneer u gezocht wordt, zult u voor eeuwig niet meer gevonden worden. Zo zie je wat er gebeurt als je niet luistert naar wat mijn mond je zegt. Misschien morgen, misschien overmorgen, als de avond zijn beschermende mantel over ons spreidt, zullen we dat vat in de riolen van Brussel leeggieten. En zijn er al twee stoorvogels voor eeuwig weg. Laten we God danken.

András Próka roert nog eens in het vat en zet de roerstok dan in het vat neer. Hij trekt Alena naar zich toe, plaatst haar voor zich, duwt zijn buik tegen haar achterwerk, grijpt haar polsen vast en opent haar en zijn armen. Zijn dankgebed klinkt luid en krachtig, vlak naast een oor van Alena. De stem van Alena klinkt aanvankelijk iets stiller, maar wordt vanaf de tweede of derde zin al iets krachtiger.

András Próka:

Zeg met mij dit dankgebed. Almachtige Heer en God.

Alena:

Almachtige Heer en God.

András Próka:

Wij prijzen Uw luisterrijke naam.

Alena:

Wij prijzen Uw luisterrijke naam.

András Próka:

En danken U voor de wraak die ons van het kwade heeft verlost.

Alena:

En danken U voor de wraak die ons van het kwade heeft verlost.

András Próka:

Voor de rust en de vrede in ons hart.

Alena:

Voor de rust en de vrede in ons hart.

András Próka:

Voor de genade die onze ziel verwarmt.

Alena:

Voor de genade die onze ziel verwarmt.

András Próka:

En voor al het goede waarmee U onze levensdagen vult.

Alena:

En voor al het goede waarmee U onze levensdagen vult.

András Próka:

(als een juichtoon) Amen.

Alena:

(bijna als een juichtoon) Amen.

András Próka zakt de armen van Alena. Hij streelt haar borsten met haar handen.

Het wordt langzaam donker.

András Próka staat in de woonkamer. Onbeweeglijk, als een standbeeld en star voor zich uitkijkend.

Het ijzeren vat op de achtergrond is er niet meer, maar de twee witte gedaanten van Edina en Ila zitten nog steeds op de vloer. Hun hoofden bewegen af en toe, Ze zijn ook nu onzichtbaar voor András Próka en Alena.

Alena verschijnt op de achtergrond. Ook zij blijft een poos onbeweeglijk staan. Dan komt ze met een vastberaden tred in de woonkamer. Ze heeft een pistool in haar rechterhand. Op een paar meter van haar vader blijft ze staan.

András Próka draait zich om. Ze bekijken elkaar. Zwijgen een lange poos.

András Próka:

Ja?

Alena:

Ja.

András Próka:

Beide?

Alena:

Beide.

András Próka neemt het pistool uit de hand van Alena, opent het magazijn en telt het aantal patronen.

András Próka:

Twee kogels volstonden?

Alena:

Ja.

András Próka:

In de kop?

Alena:

Ja.

András Próka:

Op de voorziene plaats?

Alena:

Kelder en keldertrap.

András Próka:

Het vat?

Alena:

Staat klaar.

András Próka:

Zand en zaagsel?

Alena:

Zijn gestrooid.

András Próka:

De messen. De zaag?

Alena:

Liggen klaar.

András Próka:

De marinade?

Alena:

Tien liter in het vat. De rest onder de met plasticfolie bedekte tafel.

András Próka:

Kom. We voltooien het werk.

András Próka geeft Alena een schouderklopje. Hij legt zijn rechterhand op haar rug. Ze verlaten de woonkamer.

Op de achtergrond verschijnen de witte gedaanten van Ilonka en Andor. Ze blijven onbeweeglijk staan. Het wordt donker.

András Próka zit in de woonkamer aan de tafel. Voor het eerst draagt hij een wat slodderig huisjasje. Hij mompelt in zichzelf, tekent denkbeeldige wegen en kronkelpaden met de handen en schrijft af en toe in een dagboek.

De witte gedaanten van Ilonka en Andor zijn in de nabijheid van de witte gedaanten van Edina en Ila gaan zitten. Hun aanwezigheid wordt door András Próka niet aanvoeld.

Na een poos komt zijn zoon Tibor binnen. Ook hij ziet of voelt de aanwezigheid van de witte gedaanten niet. Als hij ziet dat zijn vader aan het schrijven is, blijft hij halverwege de ingang deur en de tafel staan. Wanneer András Próka hem bekijkt en zijn dagboek dichtklapt, komt hij naar de tafel en zet er zijn schooltas op.

Tibor:

Vader.

András Próka:

Tibor. Mijn benjamin, mijn jongst geboren zoon. Hoe was het op school?

Tibor:

Engels en geschiedenis. Twee keer negen. Beetje last met fysica.

András Próka:

En de godsdienstles?

Tibor:

Een beetje gepraat over armoede in de wereld. En in Brussel.

András Próka:

Ja. Armoede in de wereld. En armoede bij de nieuwe generatie godsdienstleraars, die niet meer is wat ze zou moeten zijn. Toen ik nog godsdienstleraar was, werd er in de Bijbel gelezen. Ik ben God en zijn engelen dankbaar dat ik al een goede leeftijd heb bereikt en nu van de staat een bescheiden, maar voor een zuinig mens toch voldoende pensioen ontvang, maar ik denk af en toe met een beetje weemoed aan de jaren dat ik in de scholen Gods Woord in hart

en ziel van een aantal jongens en meisjes heb kunnen zaaien. Tijdens mijn lessen werd alleen in de Bijbel gelezen.

Tibor:

Na de discussie over armoede, kregen we een paar citaten uit de Bijbel. Uit het boek van de profeet Amos.

András Próka:

Amos. Hij was de eerste socialist. Socialist van de Heer.

Tibor:

Dat is ons niet gezegd.

András Próka:

Het staat tussen de lijnen. Maar niet iedereen ziet het.

Tibor:

Ik vind Amos een mooie naam. Een beetje jammer dat ik niet de naam Amos heb gekregen.

András Próka:

In mijn jonge jaren heb ik bijna hetzelfde gedacht. Toen had ik graag de naam Abram gekregen. (*na een poos, meer tot zichzelf dan tot Tibor*) Abraham stierf oud en van het leven en zijn vele vrouwen en bijvrouwen verzadigd, zegt de Bijbel. (*weer naar Tibor kijkend*) Hij werd 175 jaar oud. Je hebt citaten van Amos gelezen. En?

Tibor:

Een dichterlijk profeet, zegt de leraar.

András Próka:

In zijn boek fladdert niet één engel. Jesaja is de enige profeet die de nabijheid van engelen heeft gevoeld. Wist je dat?

Tibor:

Nee.

András Próka:

Heb jij al engelen om je heen voelen fladderen?

Tibor:

Neen.

András Próka:

Ik wel. En al heel vaak.

Tibor:

Ik heb er alleen over gedroomd.

András Próka:

Ze vliegen niet alleen in en uit, ze leggen soms ook een vinger op mijn schouder of strelen de achterkant van mijn oor. Of brengen troost in eenzame uren.

Tibor:

Is het echt of is het verbeelding?

András Próka:

Ook verbeelding is echt. Ooit komt een engel ook op jouw schouders zitten.

Tibor:

Is er nog geen nieuws van moeder?

András Próka:

(na een poos, een beetje verbaasd over de wending van het gesprek) Ja. Er is een prentkaart gekomen.

Tibor:

Komt ze terug?

András Próka:

Wil je dat ze terug komt?

Tibor:

(aarzelend, een beetje bang naar zijn vader kijkend) Soms.

András Próka:

Ze heeft ons in de steek gelaten. En je zus meegenomen.

Tibor:

En ze schrijft niet dat ze. Dat ze. Terug komt.

András Próka:

(hij haalt een prentkaart uit zijn dagboek) Acht woorden op een prentkaart uit Frankfurt am Main. Niet veel, maar toch voldoende belangrijk om er in mijn dagboek tien maal acht woorden over te schrijven. *(hij geeft de prentkaart aan Tibor)* Over een terugkeer is niet één letter geschreven.

Tibor:

(de tekst op de prentkaart lezend, speurend naar de verzenddatum) Er staat geen adres op. We kunnen niet eens terugschrijven. Ik begrijp het niet.

András Próka:

Je zal het later begrijpen. Vertrouwen hebben in God en in vader. Voor mijn jongst geboren zoon ben ik een vaderlijke moeder en een moederlijke vader. Weet jij waar Alena nu is?

Tibor:

Nee.

András Próka:

Nee, wie?

Tibor:

Nee, vader.

András Próka:

Heb je nog huiswerk?

Tibor:

Ja, vader.

András Próka:

Laat het me straks zien. *(hij grijpt naar zijn dagboek)* Ik heb nog een en ander te schrijven.

Tibor geeft de prentkaart terug aan zijn vader. Hij neemt zijn schooltas en verlaat de woonkamer.

András Próka opent zijn dagboek, herleest er mompelend een en ander in en begint dan te schrijven.

De witte gedaanten van Zoltán en Julka verschijnen. Ze blijven onbeweeglijk staan en ook zij blijven onzichtbaar voor András Próka en Tibor.

Even later keert Tibor terug met een briefomslag in de hand.

Tibor:

Vader. Er zit een brief in de bus. Asjeblief.

András Próka:

(na een blik op de brief) Lees ik straks wel.

Met een handgebaar vraagt András Próka aan Tibor weer weg te gaan. Nadat Tibor de woonkamer verlaten heeft, bekijkt hij de brief. Hij haalt een mes uit de tafellade en opent de brief. Leest hem.

András Próka:

(in zichzelf pratend) Justitiepaleis Brussel. Mij aanbieden op het kabinet van de onderzoeksrechter. Morgen, veertien uur. *(hij legt de brief neer, denkt na)* De overheden met eerbied bejegenen. Zich netjes kleden. Voorkomend en beleefd antwoorden op de gestelde vragen. Toch kritisch blijven en zich hoeden voor de listen van de duivel. Heeft mijn vader gezegd. Heel vaak gezegd.

Het wordt langzaam donker.

De witte gedaanten staan recht, fladderen heel even rond en verdwijnen dan in de toenemende duisternis.

En er is pauze.

6

een vertraagd ritme

András Próka zit tegenover hoofdinspecteur Toni Nagel, die af en toe in het voor hem openliggend dossier van András Próka kijkt. De hoofdinspecteur tracht hem nu en dan met een stemverheffing te intimideren, maar op alle vragen en verdachtmakingen reageert András Próka kalm en beleefd, maar ook zeer koel. Vanaf de tweede helft van het gesprek – wanneer hij beseft dat er al heel wat vooronderzoek is geweest – wordt de beleefdheid een beetje ingekrompen en met een in bedwang gehouden minachting of met een iets sarcastische tint overgoten. Een paar keer sluit hij de ogen – een poging om een onaangename realiteit te ontvluchten of een poging om op de achterkant van zijn ogen een uitweg uit onverwacht opduikende problemen te vinden. De hele tijd blijft hij haast onbeweeglijk op de stoel zitten.

Toni Nagel:

(in zijn dossier kijkend) Meneer Próka. Al zeventig jaar oud, zie ik hier. Beroep?

András Próka:

Oud-leraar. Godsdienstleraar. Ben ook een tijdlang evangelisch predikant geweest.

Toni Nagel:

En u komt uit Hongarije?

András Próka:

Ik was er tot in 1956. Tot aan de opstand tegen de communistische regering. Via Oostenrijk en Zwitserland ben ik uiteindelijk hier in Brussel terechtgekomen. Als vluchteling. Kan ik van u vernemen waarom ik hier uitgenodigd ben?

Toni Nagel:

Geduld, meneer Próka. De onderzoeksrechter heeft me gevraagd een inleidend gesprek met u te hebben, maar ik stel de vragen en ik verwacht van u een eerlijk en waarheidsgetrouw antwoord op die vragen.

András Próka:

Ik luister.

Toni Nagel:

U is gehuwd?

András Próka:

Ja.

Toni Nagel:

Tweemaal gehuwd.

András Próka:

Een eerste keer in 1956. Dan gescheiden. Drieëntwintig jaar later hertrouwd.

Toni Nagel:

En u heeft kinderen?

András Próka:

Drie uit mijn eerste huwelijk. En twee uit mijn tweede huwelijk. En drie geadopteerde kinderen, die mijn tweede vrouw uit vroegere relaties heeft.

Toni Nagel:

Stiefkinderen.

András Próka:

Als liefhebbende vader heb ik ze nooit als stiefkinderen aangevoeld. Ze zijn mijn kinderen.

Toni Nagel:

Negen kinderen.

András Próka:

Drie en twee en drie is acht. Ik veronderstel dat een hoofdinspecteur van politie dat wel weet.

Toni Nagel:

Acht kinderen. (*een paar bladen uit het dossier nemend*) Er is met die kinderen een en ander gebeurd. Ja?

András Próka:

Ze hebben een goede opvoeding gekregen. Een op Bijbelse waarden gebaseerde opvoeding.

Toni Nagel:

Dat bedoel ik niet.

András Próka:

Ik weet niet wat u wel bedoelt.

Toni Nagel:

Zitten ze thuis op u te wachten?

András Próka:

Meneer de hoofdinspecteur. De oudste is negenendertig en de jongste is vijftien. Ze zitten dus niet als kleutertjes op hun vader te wachten.

Toni Nagel:

De oudste wonen niet meer bij u. Zijn ze al getrouwd?

András Próka:

Uw vragen verbazen mij.

Toni Nagel:

Antwoord gewoon op de gestelde vragen.

András Próka:

Geen van mijn kinderen is getrouwd.

Toni Nagel:

Hoeveel kinderen wonen nog bij u?

András Próka:

Alleen Tibor. De jongste zoon.

Toni Nagel:

En de jongste dochter?

András Próka:

Jeugdzorg heeft haar in een instelling geplaatst.

Toni Nagel:

Dat wou ik u horen zeggen. Waarom heeft Jeugdzorg haar uit uw gezin weggehaald?

András Próka:

Dat moet u aan Jeugdzorg vragen.

Toni Nagel:

U weet het niet?

András Próka:

Neen.

Toni Nagel:

Een beetje ernstig, meneer Próka. U weet het wel.

András Próka:

Ik weet niet dat ik het weet.

Toni Nagel:

(een blad uit het dossier omhoogstekend) Dan zal ik het zeggen: uw jongste dochter Rita is in een instelling geplaatst om te voorkomen dat ze het slachtoffer van incest werd. *(na een lange poos, omdat András Próka niet reageert)* En zeg nu maar niet dat u ook daar niets over weet.

András Próka:

Boze tongen hebben over mij grove leugens verteld.

Toni Nagel:

(een ander blad uit het dossier omhoogstekend) Vijf jaar geleden heeft uw oudste dochter ons over nog meer incest komen spreken.

András Próka:

En deze onzin is hier vijf jaar lang in een lade blijven liggen. Waarom wordt het stof er nu afgeblazen?

Toni Nagel:
Ik stel de vragen.

András Próka:
Ik luister.

Toni Nagel:
Die al vijf jaar oude klacht over incest was u toch niet vergeten?

András Próka:
Dat ik er vijf jaar niets over gehoord heb, bewijst dat de politie misschien toch wel slim genoeg is om te begrijpen dat die klacht alleen maar onbenullige prietpraat is.

Toni Nagel:
Het is een moeilijk en tijdrovend onderzoek geweest. Pas onlangs hebben we rapporten uit Hongarije ontvangen. Niet over incest, maar over andere feiten.

András Próka:
Ik luister.

Toni Nagel:
Waar is uw vrouw?

András Próka:
Van mijn eerste vrouw ben ik gescheiden, mijn tweede vrouw heeft me verlaten.

Toni Nagel:
Wanneer heeft ze u verlaten?

András Próka:
Lang geleden. Al elf jaar.

Toni Nagel:
En waar woont ze nu?

András Próka:
Dat weet ik niet.

Toni Nagel:
Is er elf jaar lang geen enkel contact met uw vrouw geweest?

András Próka:
Zeer zelden.

Toni Nagel:
Belde ze op?

András Próka:
Heel af en toe ontvangen we een prentkaartje.

Toni Nagel:

En u schrijft haar dan een kaartje terug?

András Próka:

Ze heeft op haar prentkaartjes nog nooit een adres vermeld.

Toni Nagel:

U schrijft dus nooit terug.

András Próka:

Zonder adres kan dat niet.

Toni Nagel:

Waar worden haar kaartjes gepost?

András Próka:

Frankfurt, Wenen, Boedapest.

Toni Nagel:

En uw eerste vrouw?

András Próka:

Ze heet Ilonka.

Toni Nagel:

Dat weten we. We weten ook waar ze na haar scheiding in Brussel heeft gewoond. Waar woont ze nu?

András Próka:

Dat weet ik niet.

Toni Nagel:

U heeft er geen contact mee?

András Próka:

Neen.

Toni Nagel:

En haar kinderen?

András Próka:

De oudste woont in Mechelen. De twee andere heeft ze meegenomen.

Toni Nagel:

Heeft ze nog contact met die oudste dochter?

András Próka:

Dat moet u aan die oudste dochter vragen. Ze heet Alena.

Toni Nagel:

Ook dat weten we. En we zullen het haar vragen. Wanneer heeft u uw eerste vrouw voor het laatst gezien?

András Próka:

Dat weet ik niet meer. Lang geleden. Heel lang geleden.

Op de achtergrond verschijnt de witte gedaante van Ilonka. Af en toe beweegt ze heel even het hoofd. De hoofdinspecteur en András Próka zien haar niet.

Toni Nagel:

Heeft ook die eerste vrouw kaartjes gestuurd?

András Próka:

In het begin wel. Nu al een hele tijd niet meer.

Toni Nagel:

Prentkaartjes.

András Próka:

Ja.

Toni Nagel:

Ook uit Frankfurt.

András Próka:

Of uit Wenen.

Toni Nagel:

Of Boedapest.

András Próka:

Ja.

Toni Nagel:

En ook op die kaartjes stond geen adres.

András Próka:

Stond geen adres.

Toni Nagel:

Vind u dat niet eigenaardig?

András Próka:

Wat moet ik eigenaardig vinden?

Toni Nagel:

Dat twee verschillende vrouwen op precies dezelfde wijze verdwijnen, op precies dezelfde wijze en uit dezelfde steden prentkaartjes versturen en nooit een adres of telefoonnummer vermelden.

András Próka:

Het is zoals het is. Ze weten dat ik van prentkaartjes hou. Als jongen van twaalf heb ik ze verzameld. In een kartonnen doos.

Toni Nagel:

U stelt zich daar geen vragen bij.

András Próka:

In het begin heb ik mij daarover een paar vragen gesteld. Nu niet meer.

Toni Nagel:

Zijn die prentkaartjes bewaard?

András Próka:

Sommige zijn vermoedelijk bewaard.

Toni Nagel:

Waar zijn ze?

András Próka:

Die moeten ergens in mijn woning liggen.

Toni Nagel:

We zullen ze zoeken. In welke woning liggen ze?

András Próka:

In een van mijn woningen.

Toni Nagel:

Zijn de bewaarde kaartjes van uw eerste of van uw tweede vrouw?

András Próka:

Van de eerste of van de tweede. Of van allebei. Ik zal ze zoeken en u laten zien.

Toni Nagel:

We zullen ze zelf zoeken. Heeft u die kaartjes zelf geschreven?

András Próka:

U durft veronderstellen dat ik ze zelf geschreven heb? Zonder ze eerst te hebben gezien?

Toni Nagel:

(geïrriteerd) Antwoord gewoon op de vraag.

András Próka:

Ik heb ze niet zelf geschreven.

Toni Nagel:

Dat zal onderzocht worden.

András Próka:

Zoek een goede grafoloog. Die zal een duidelijk antwoord geven.

Toni Nagel:

U gelooft in grafologie?

András Próka:

Min of meer. En meer in de meer dan in de min.

Toni Nagel:

En ze zullen uw onschuld bewijzen?

András Próka:

Ik heb die prentkaartjes niet geschreven. Een goede grafoloog kan dat bewijzen.

Toni Nagel:

Van uw tweede vrouw is u niet gescheiden.

András Próka:

Wel gescheiden, maar zonder de paperasserie van een officiële scheiding.

Toni Nagel:

Die tweede vrouw schrijft niet alleen een zelfde soort kaartjes als de eerste. Ook op ander gebied reageert ze op precies dezelfde wijze als uw eerste vrouw: ze neemt een paar kinderen mee en trekt zich van de hier blijvende kinderen niets meer aan. Is dat niet vreemd?

András Próka:

Voor sommige vrouwen blijkbaar niet.

Toni Nagel:

En voor u?

András Próka:

Als men een beetje oud wordt, groeit de onverschilligheid. Mijn pogingen om het vreemde gedrag van vrouwen te begrijpen, heb ik al lang opgegeven. Over tien of twintig jaar zal u dat ook wel doen.

Toni Nagel:

Maar dat ook de kinderen niets van zich laten horen. Is ook dat niet verontrustend? Of hebben ze ook prentkaartjes gestuurd?

András Próka:

Ja. Vier of vijf kaartjes. Lang geleden.

Toni Nagel:

Ook zonder adres.

András Próka:

Ja.

Toni Nagel:

Toch raar.

András Próka:

Raar. Ra. Ra. Raar. De liefde tussen ouder en kind is niet meer wat ze zou moeten zijn. Maar daar heb ik geen schuld aan.

Toni Nagel:

Liggen de kaartjes van uw kinderen ook in een van uw huizen?

András Próka:

Misschien.

Toni Nagel:

(in zijn documenten kijkend) Laten we de lijst eens overlopen. Negen kinderen.

András Próka:

Acht kinderen.

Toni Nagel:

Acht kinderen. *(in het dossier kijkend)* Alena is de oudste. Die is dus niet met haar moeder meegegaan.

András Próka:

Neen.

Toni Nagel:

En ze woont niet bij u.

András Próka:

Niet meer.

Toni Nagel:

Waar woont ze?

András Próka:

Ze heeft op verschillende plaatsen gewoond. Laatst in Mechelen.

Toni Nagel:

De tweede oudste. Andor. Ook in Mechelen?

András Próka:

Bij zijn moeder.

Toni Nagel:

Zonder adres. Geen enkel contact met deze zoon?

András Próka:

Neen.

Toni Nagel:

Zoltán. Derde kind, tweede zoon.

András Próka:

Ook ontvoerd door mijn eerste vrouw.

Toni Nagel:

Ontvoerd?

András Próka:

Meegelokt. Is voor mij gelijk aan ontvoerd.

Toni Nagel:

Vierde kind. Evi. Stiefdochter.

András Próka:

Dochter. Ik heb haar mijn naam gegeven.

Toni Nagel:

U is niet haar biologische vader. *(na een poos)* Ja of neen?

András Próka:

Toen ik haar moeder trouwde, is ze in mijn gezin opgenomen.

Toni Nagel:

Draai niet rond de pot. Ja of neen?

András Próka:

Wat ja of neen?

Toni Nagel:

Hoe oud was deze Evi toen u haar moeder trouwde?

András Próka:

Vijftien jaar.

Toni Nagel:

En u had zestien jaar eerder geen relatie met haar moeder?

András Próka:

Als christelijk geïnspireerde man heb ik nooit voorhuwelijkse of buitenhuwelijkse relaties met vrouwen gehad.

Toni Nagel:

Nooit?

András Próka:

Nooit.

Toni Nagel:

En waar is Evi nu? Bij haar moeder?

András Próka:

Misschien.

Toni Nagel:

Ook door haar moeder ontvoerd?

András Próka:

Misschien. De duistere wegen van deze vrouw zijn ondoorgrondelijk.

Toni Nagel:

Meneer Próka, ik ben uw spelletjes beu. Als u nooit een poging ondernam om een ontvoerd kind op te sporen of te laten opsporen, dan is u een slechte en onverantwoordelijke vader.

András Próka:

Ik heb niet gezegd dat Evi ontvoerd is. Ik heb gezegd dat ze misschien ontvoerd is. Door haar moeder meegelokt. Ze kan ook gewoon weggelopen zijn. Ze is nogal losbollig.

Toni Nagel:

En een weggelopen kind laat u niet opsporen?

András Próka:

Ze was op dat moment geen kind meer. Ze was ongeveer twintig.

Toni Nagel:

Is ze met een vriendje gaan lopen?

András Próka:

Weet ik niet.

Toni Nagel:

Op die Evi komen we nog terug. Er is ook Ila. *(in zijn dossier kijkend)* Een dochter van uw eerste vrouw. Ook spoorloos.

András Próka:

Meegenomen door mijn eerste vrouw.

Toni Nagel:

En er is nog een Julka. Stiefdochter.

András Próka:

Dochter. Meegenomen door mijn tweede vrouw.

Toni Nagel:

En sindsdien stilte.

András Próka:

Stilte.

Toni Nagel:

Oorverdovende stilte.

András Próka:

Oorverdovende stilte.

Toni Nagel:

Zonder één poging om deze stilte te doorbreken?

András Próka:

In het diepst van mijn gedachten duiken ze wel eens op.

Toni Nagel:

Dood of levend?

András Próka:

Ze wandelen in een tuin.

Toni Nagel:

En dat moeten we geloven?

András Próka:

U ziet ze niet wandelen, maar ik zie ze wel. En ze wandelen.

Toni Nagel:

Wat zeggen ze?

András Próka:

Zeggen ze iets?

Toni Nagel:

Ik vraag het u.

András Próka:

Soms bewegen hun monden, maar ik kan niet horen wat ze zeggen.

Toni Nagel:

(geïrriteerd zuchtend) U is doof.

András Próka:

Als men zeventig is, wordt men een beetje doof.

Toni Nagel:

Wandelt Evi ook in uw gedachten?

András Próka:

Soms.

Toni Nagel:

We weten dat u die Evi in Canada is gaan zoeken. Niet één keer, maar veel keer. Waarom zegt u dat niet?

András Próka:

Dat is mij niet gevraagd.

Toni Nagel:

En wat is uw antwoord nu ik het wel vraag?

András Próka:

Wat vraagt u?

Toni Nagel:

Waarom u Evi opspoort, ze vijfdubbel opspoort en alle andere kinderen niet.

András Próka:

Ik geef toe dat het niet objectief lijkt, maar het is zoals het is.

Toni Nagel:

Meer heeft u daarover niet te zeggen?

András Próka:

Neen.

Toni Nagel:

U heeft er een beetje bedenktijd voor nodig.

András Próka:

Niet nodig. Het is zoals het is.

Toni Nagel:

Ook voor ons is het zoals het is. En dat betekent: dat er twee vrouwen en vier kinderen verdwenen zijn. Wij noemen dat onrustwekkende verdwijningen. (*een paar documenten uit het dossier omhoogstekend*) En de berichten uit Hongarije bevestigen dat onrust meer dan gewetigd is. Ze bevestigen ook dat u af en toe een mistgordijn uit uw mouw schudt.

András Próka:

Ik hou nochtans meer van de zon dan van de mist.

Toni Nagel:

U schrijft fictieve brieven. Of laat ze schrijven. En u speelt filmregisseur. In Hongarije en in Canada heeft u jonge acteurs betaald om de rol van uw verdwenen kinderen te spelen. Ja of neen?

András Próka:

Ja. Ik heb een nog onvoltooide poging ondernomen om een film over mijn familiale geschiedenis te maken. Ook die brieven hebben daarin een rol gespeeld. Die acteurs zijn niet meer dan een kronkelspel, dan een improviseren met een in dromen ontdekte strijkstok.

Toni Nagel:

Een kronkelspel als familiefilm. Ingewikkeld. Met een zelf geschreven scenario.

András Próka:

Is dat een misdaad?

Toni Nagel:

Dat is meer dan verdacht, want dat ruikt naar het verdoezelen van een misdaad. Hoeveel heeft u die acteurs betaald?

András Próka:

Een pak goedkope Hongaarse forint. En enkele dollars. Daar zijn ze gek op.

Toni Nagel:

Waren het goede acteurs?

András Próka:

Kon beter.

Toni Nagel:

En Markus?

András Próka:

Welke Markus?

Toni Nagel:

U weet niet wie Markus is?

András Próka:

Niet één van mijn acteurs heette Markus.

Toni Nagel:

Ik heb het niet over een acteur.

András Próka:

U springt van de hak op de tak. Een oude en al een beetje in vertraagd ritme levende man als ik kan dat heen en weer springen moeilijk volgen.

Toni Nagel:

Ik heb het over de Markus van Evi. Over het kind van Evi. Uw negende kind.

András Próka:

Ik heb geen negende kind.

Toni Nagel:

Is het bestaan van DNA al tot uw vertraagd ritme doorgedrongen?

András Próka:

Over DNA heb ik een en ander gelezen in periodieke publicaties.

Toni Nagel:

Wetenschappelijk betrouwbaar?

András Próka:

Min of meer.

Toni Nagel:

Als de grafologie. Maar voor u aanvaardbaar.

András Próka:

Min of meer.

Toni Nagel:

Meer méér dan minder min?

András Próka:

Vermoedelijk wel.

Toni Nagel:

Er zal een DNA-onderzoek zijn. Want we weten waar Evi en haar kind zijn en Evi zal ondervraagd worden. Ook uw oudste dochter Alena wordt nu al ondervraagd.

András Próka:

Als ik hoofdinspecteur was, zou ik dat zeker ook doen.

Toni Nagel:

(een document omhoog stekend) En van de onderzoeksrechter heb ik een bevel tot huiszoeking. We zullen uw huizen van onder tot boven doorzoeken. En we zullen er niet alleen naar prentkaarten zoeken. Elke millimeter van die huizen zal met het vergrootglas bekeken worden. En we zullen zoeken tot we een spoor vinden van twee verdwenen vrouwen en vier verdwenen kinderen. En vanavond slaapt u een eerste nacht in de gevangenis.

András Próka:

U doet maar wat u denkt te moeten doen. Doe die huiszoekingen wel een beetje ordelijk. Ik heb er altijd naar gestreefd om mijn huizen een beetje proper te houden.

Toni Nagel:

(zeer duidelijk geïrriteerd) Geen andere opmerkingen?

András Próka:

Ik heb vertrouwen in God. Hij beschermt mij en zal een mij troostende engel sturen.

De op de achtergrond staande witte gedaante van Ilonka draait zich om en wandelt langzaam weg.

Hoofdinspecteur Toni Nagel opent de deur en laat twee politieagenten binnen. De agenten leggen de handboeien bij András Próka aan en leiden hem weg.

Inspecteur Joris Hoetman staat in de nog openstaande deur.

Toni Nagel:
Kom er in, Joris.

Joris Hoetman:
(*binnenkomend*) En?

Toni Nagel:
Niet de minste medewerking. Niet één begin van bekentenis. Er is bewijsmateriaal nodig. En een nog dieper spitten bij de nu nog alleen maar oppervlakkig benaderde getuigen in binnen- en buitenland. Het wordt een lang en moeilijk onderzoek. Is het verhoor van zijn dochter al begonnen?

Joris Hoetman:
Ik heb er deze middag al anderhalf uur mee gesproken.

Toni Nagel:
En?

Joris Hoetman:
Zwaar bewolkt gezicht. Er broeit misschien een onweer in haar. Ik tracht de roest van haar ziel te krabben.

Toni Nagel:
Als ze de januskop en de vossenstreken van haar vader heeft, zal er meer nodig zijn dan het wegkrabben van roest. Bij Próka is er een breekhamer nodig. In hem zit er geen roest maar gewapend beton.

Joris Hoetman:
Vrouwen zijn anders en doorgaans moeten ze anders worden aangepakt.

Toni Nagel:
Is die dochter makkelijker te kraken?

Joris Hoetman:
Ze is onderkoeld gestart, maar er flitst wat onrust in haar ogen. Daar zit ik op te broeden.

Toni Nagel:
(*naar het dossier op zijn werktafel wijzend*) Het dossier ligt er nog. Succes.

Hoofdinspecteur Toni Nagel verlaat het kantoor. Inspecteur Joris Hoetman zet zich aan de werktafel en doorbladert het dossier van Andrés Próka.

Het wordt donker.

peccavi?

Alena zit tegenover de bijna vijftigjarige inspecteur Joris Hoetman, die een openliggend dossier slechts af en toe bekijkt. Het is niet de eerste maal dat ze elkaar zien en de inspecteur benadert haar op een wat informele wijze. Er wordt gejj-joud omdat deze vertrouwelijke vorm hem het beste middel lijkt om het wantrouwen en de achterdocht van Alena te overwinnen. In het begin is ze een beetje onrustig, dan zit ze op het punt van haar stoel, alsof ze elk moment zou willen opstaan en weglopen. Op geen enkel moment verheft Joris Hoetman zijn stem; hij laat Alena voelen dat hij begrijpt dat ze het moeilijk heeft. Soms buigt hij zich voorover, in een poging om door deze toenadering nog meer haar vertrouwen te winnen. Haar stem bibbert niet, haar aarzelingen lijken op een nadenken over de gevolgen van haar bekentenissen en op een botsing tussen haar en 'de andere Alena' in haar. In haar beschrijving van de feiten ligt nooit een naar medeleven met de slachtoffers neigende emotie.

Joris Hoetman:

Laten we eens de ons al bekende feiten samenvatten. We zijn vertrokken van de nu al vijf jaar oude klacht, van wat je toen in een lokaal politiekantoor hebt verklaard. Over een vader, die zijn handen niet in bedwang hield. Over de vrees dat ook je jongste zus Rita zijn slachtoffer zou kunnen worden. Die dan uit voorzorg in een instelling van Jeugdzorg is ondergebracht. En er is het heel bijzondere geval Evi. Na aanranding is ze zwanger geworden en ze kreeg een zoontje. We hebben haar kunnen opsporen en er komt een DNA-onderzoek dat binnenkort een zekerheid brengend antwoord zal geven op de vraag of jouw vader ook de vader is van dat kind. En er is jouw andere stiefzus, Julka, die nu verdwenen is, samen met haar moeder. Je beweert dat ook zij door je vader is aangerand. Drie meisjes en bijna een vierde; het is moeilijk te begrijpen. *(na een poos – wachtend op een reactie)* Moeilijk te begrijpen. *(na een poos)* Is er dan helemaal geen verzet geweest? *(na een poos)* Hebben ze zich zo maar laten aanranden en hebben hun moeders dan nooit iets opgemerkt? *(na een poos)* Hadden ze geen vertrouwen in hun moeder? *(na een lange poos)* Had jij geen vertrouwen in jouw moeder? Vertel het Alena, vertel wat je zelf hebt meegemaakt en wat je van je zussen hebt vernomen. Er is toch over gepraat?

Alena:

Niet veel.

Joris Hoetman:

Vertel dan het weinige dat je weet. Ik begrijp dat het moeilijk is, maar doe het. Doe het. Wat jij en je zussen hebben meegemaakt, ligt op de bodem van je ziel te branden als een smeulend en aan je persoonlijkheid knagend vuur. Voel je dat vuur?

Alena:

Er is niet alleen vuur. Er is ook een koude wind. Diep in mij.

Joris Hoetman: We proberen het te begrijpen. Vertel het, Alena. Je vader heeft je overrompeld. Door de feiten naar boven te halen, zal het mogelijk zijn je aan hem te ontworstelen.

Alena:

Ooit heb ik er iets over verteld.

Joris Hoetman:

Aan een collega op het werk. Dat weten we.

Alena:

Toen was er een stem in mij die zei dat ik het moest vertellen. Maar echt ver ben ik niet geraakt.

Joris Hoetman:

We hebben met je collega gesproken. We weten dat er nog veel onuitgesproken is. Om het te kunnen beoordelen, om het te begrijpen is er meer nodig. *(na een lange poos)* Zeg het, Alena, zeg het. Hoe is het begonnen?

Alena:

(na een lange poos) Tussen mijn elf en twaalf jaar. Aanrakingen. Vleierij. Zachte oorlelletjes. Zachte nek. Warme hals. Zachte en ronde billetjes. Mijn hoofd tussen zijn handen nemen. Zijn vingers die mijn oren en mijn neusvleugels strelen. Zijn fluisterende stem. Die zei. Die zei dat God hem een aartsengel had gestuurd. Met een boodschap. Met de opdracht dat hij zijn dochter moest inwijden. Die zei dat hij een Adam en ik een uit hem gemaakte Eva was en dat we een eenheid moesten worden.

Joris Hoetman:

(nadat Alena een lange poos heeft gezweven) En na de aanrakingen?

Alena:

De dwang om naar hem te kijken. In zijn ogen te kijken. En nog meer verwarrende woorden. Zie je niet hoe daar een tuin van liefde bloeit, zei hij. Een tuin met een wijd openstaande poort. Met een zonovergoten uitnodiging om de tuin te betreden. Om de geur van bloemen te snuiven. *(na een lange poos)* Toen voelde ik zijn hand. In. In. In mijn schaamstreek. Zijn vingers. En met die vingers streefde hij dan mijn lippen en mijn neus. Ruik de geur van je verlangen, zei hij.

Joris Hoetman:

En er was geen mogelijkheid om hem te ontvluchten?

Alena:

(de vraag negerend) In het begin heb ik een paar maal geweend. Ook dan verwees hij naar God. God weent wanneer jij weent, zei hij. En God lacht wanneer jij lacht. Ik wilde God geen verdriet aandoen. We waren met zijn onzichtbare bestaan grootgebracht. We hadden die God nodig om niet in het Niets weg te zinken, om te beletten dat we. Dat we. Dat we. Zo ben ik eens uit een droom ontwaakt. Ik stond in een luchtledige stad en verbrokkelde tot een Niets. De angst voor dat Grote Niets kon alleen maar bedwongen worden door zich vast te klampen aan God, aan zijn geboden, aan de uit Gods Bijbel voorlezende vader.

Joris Hoetman:

En zo heeft hij ook je stiefzus verleid?

Alena:

Evi had last van haar eerste menstruatiepijnen. Een gynaecoloog zei haar dat die pijnen vanzelf gingen verdwijnen wanneer ze zou trouwen en kinderen krijgen.

Joris Hoetman:

En je vader kwam dat te weet?

Alena:

Hij moet het gehoord hebben toen ze het aan haar moeder vertelde. Vanaf dan heeft hij ook Evi benaderd. Ik zal je wel helpen, heeft hij gezegd.

Joris Hoetman:

Heeft Evi je dat verteld?

Alena:

Ja.

Joris Hoetman:

Kon je goed opschieten met die zus? Er is toch ooit eens een uit de hand gelopen ruzie geweest? *(nadat Alena met het hoofd schudde)* Je zei toen dat het een ongeval was. En ook je vader is daar een en ander over komen vertellen.

Alena:

Het is al zo lang geleden. En de politie heeft er niet op gereageerd.

Joris Hoetman:

Ook je vader zei dat het een ongeval was. Evi noemde het een aanslag. Met een ijzeren staaf op haar hoofd. *(nadat Alena weer met het hoofd schudde)* Was het een aanslag?

Alena:

(na een lange poos en bijna onhoorbaar) Ja.

Joris Hoetman:

Ja?

Alena:

Ja.

Joris Hoetman:

Met een ijzeren staaf op haar hoofd geslagen. Er bewust op geslagen?

Alena:

Ja. Nee.

Joris Hoetman:

Het was vooraf gepland.

Alena:

Het was een bevel. Ik moest het doen. Van hem.

Joris Hoetman:

Van je vader.

Alena:

Ik noem hem geen vader meer.

Joris Hoetman:

Hoe noem je hem nu?

Alena:

Pee.

Joris Hoetman:

De P van peter?

Alena:

Van Próka.

Joris Hoetman:

Dat kunnen we begrijpen.

Alena:

Ik wil hem niet meer zien.

Joris Hoetman:

Ook dat begrijpen we. Die aanslag op Evi vergeten we nu. Evi heeft een kind gekregen. Is dat het kind van je vader?

Alena:

Ja.

Joris Hoetman:

Was de moeder van Evi op de hoogte?

Alena:

Ze wist het. Maar niet van bij het begin. Later is ze heel kwaad geworden. En hij op haar.

Joris Hoetman:

Wist jouw moeder wat er tussen jou en je vader gebeurde?

Alena:

Ze heeft er nooit iets over gezegd.

Joris Hoetman:

Maar ze wist het?

Alena:

Misschien. Ze keek alleen. Met een wat rare blik.

Joris Hoetman:

En je andere zus? Julka. Ook zij is door je vader lastig gevallen?

Alena:

Ja.

Joris Hoetman:

Waar is Julka?

Alena:

(na een lange poos) Ze is er niet meer.

Joris Hoetman:

Mee met haar moeder?

Alena:

Dat zegt Pee.

Joris Hoetman:

En het is niet waar.

Alena:

In zekere zin is het waar.

Joris Hoetman:

In zekere zin. Kon jij goed opschieten met je stiefmoeder?

Alena:

(na een lange poos) Niet al te best.

Joris Hoetman:

Waarom niet?

Alena:

Voor mij was ze geen moeder.

Joris Hoetman:

Ze heeft er niet naar gestreefd een goede moeder te zijn?

Alena:

Misschien wel. Ik weet het niet. Ik heb het nooit willen weten.

Joris Hoetman:

Was ze voor Julka een goede moeder?

Alena:

Blijkbaar wel.

Joris Hoetman:

En Julka is met haar moeder meegegaan.

Alena:

In zekere zin. Zou je kunnen zeggen.

Joris Hoetman:

Tracht het te zeggen.

Alena:

(na een lange poos) Ze is er niet meer.

Joris Hoetman:

Leeft ze niet meer?

Alena:

Dood.

Joris Hoetman:

En haar moeder?

Alena:

Ook dood.

Joris Hoetman:

En jouw moeder?

De witte gedaante van Ilonka verschijnt op de achtergrond. Ze blijft daar de hele tijd onbeweeglijk staan. Noch inspecteur Joris Hoetman, noch Alena zien of voelen haar aanwezigheid.

Alena gaat schuin op haar stoel zitten. Ze kijkt naar de vloer. Gaat dan weer recht zitten. Ze kijkt de inspecteur aan, kijkt van hem weg, kijkt hem weer aan. Kijkt weer van hem weg.

Joris Hoetman:

En jouw moeder?

Alena:

Als ik klein was hield ik van haar. Ik zat graag op haar schoot.

Joris Hoetman:

Alleen als je klein was.

Alena:

Ja.

Joris Hoetman:

Waarom ook niet later?

Alena:

Weet ik niet.

Joris Hoetman:

Na de echtscheiding heeft je moeder nog enkele jaren in Brussel gewoond. Dan is ze verdwenen. Waar is ze nu?

Alena:

(na een lange poos) Ze is er niet meer.

Joris Hoetman:

Bedoel je dat ze ook dood is?

Alena:

Ja.

Joris Hoetman:

En je twee verdwenen broers?

Alena:

Ook dood.

Joris Hoetman:

(in zijn dossier kijkend) Er is nog iemand verdwenen. Een andere zus. Ila. Ook dood?

Alena:

Ja.

Joris Hoetman:

En heeft je vader er iets mee te maken?

Alena:

Ja.

Joris Hoetman:

Heeft hij ze gedood?

Alena:

(na een lange aarzeling, waarbij ze Joris Hoetman af en toe bekijkt en dan weer van hem wegkijkt) Ja.

Joris Hoetman:

Je hebt het altijd geweten?

Alena gaat weer schuin op haar stoel zitten. Een lange poos kijkt ze weer naar de vloer.

Joris Hoetman:

Je hebt het altijd geweten?

Alena: *(zonder de inspecteur te bekijken)* Hij heeft me gedwongen er aan mee te werken.

Joris Hoetman:

Hoe heb je daaraan meegewerkt?

Alena:

(nadat ze weer recht op haar stoel is gaan zitten) Moet ik ook dat zeggen?

Joris Hoetman:

Ja, Alena.

Alena:

Is dat belangrijk?

Joris Hoetman:

Ja. Om het te begrijpen. Om te begrijpen hoe zwaar die last op je schouders drukt. *(na een lange poos op een reactie van Alena te hebben gewacht)* Wie is eerst gedood?

Alena:

Edina.

Joris Hoetman:

Je tweede moeder.

Alena:

Edina.

Joris Hoetman:

Waar is haar lijk begraven?

Alena:

Nergens.

Joris Hoetman:

Wat bedoel je met nergens?

Alena:

Gewoon nergens.

Joris Hoetman:

Is het lijk verbrand?

Alena:

(nadat ze haar hoofd heeft geschud) Neen.

Joris Hoetman:

Je vader heeft het begraven en je weet niet waar.

Alena:

Neen.

Joris Hoetman:

Heeft hij het lijk ergens naartoe gevoerd?

Alena:

Neen.

Joris Hoetman:

Wat is er met het lijk gebeurd?

Alena:

In.

Joris Hoetman:

(na een poos) In?

Alena:

In de riolen gegoten.

Joris Hoetman:

Wat bedoel je?

Alena:

In de riolen. Gegoten.

Joris Hoetman:

Ben je moe aan het worden? Wil je even uitrusten?

Alena:

(nadat ze haar hoofd heeft geschud) Het lichaam werd. Opgelost. In een vat met.

Joris Hoetman:

Met?

Alena:

Cleanest.

Joris Hoetman:

Een zuur?

Alena:

Wordt als ontstopper gebruikt.

Joris Hoetman:

We keren terug. Edina wordt gedood. Door je vader. Hoe?

Alena:

Met een hamer op het hoofd.

Joris Hoetman:

Waar?

Alena:

In de kelder.

Joris Hoetman:

Je was er bij.

Alena:

Nee. Ik zat in de keuken. Te wachten tot hij mij riep.

Joris Hoetman:

Heb je Edina om hulp horen roepen?

Alena:

Neen. Op de keldertrap vroeg ze hem wat er was. Hij had haar met een smoes naar de kelder gelokt.

Joris Hoetman:

En dan?

Alena:

Toen riep hij. Neen. Er was ook Ila.

Joris Hoetman:

Je stiefzus.

Alena:

Hij heeft ook haar naar de kelder gelokt. Ook zij werd op het hoofd geslagen. Met een hamer.

Joris Hoetman:

En dan riep hij.

Alena:

Ja. Edina en Ila lagen op de keldervloer. En alles lag klaar.

Joris Hoetman:

Wat lag er klaar?

Alena:

Hij was Edina aan het uitkleden. De schraagtafel was met plasticfolie bedekt. Er stonden twee zakken zage-meel. En een zakje zand. Ooit nog meegebracht van de kust. Een bijl. Twee zagen. Vleesmesses. Het vat.

Joris Hoetman:

Je was er bij toen de lijken versneden werden.

Alena:

Er werd zaagsel en zand gestrooid. Om het bloed op te vangen.

Joris Hoetman:

En dan zijn de lijken versneden.

Alena:

Ja.

Op de achtergrond verschijnt de witte gedaante van Edina.

De witte gedaanten van Ila, Andor, Zoltán en Julka zweven binnen en warrelen af en toe door elkaar.

De zes witte gedaanten tasten met hun handen in het ijs. Ze schijnen iets of iemand te zoeken. Maar ze vinden elkaar niet.

Ze worden niet opgemerkt.

Joris Hoetman:

Is het moeilijk om dat te beschrijven?

Alena:

(nadat ze eerst diep heeft ingeademd) Eerst Edina. Hij heeft het lichaam in stukken gezaagd. Gekapt. Gesneden. *(na een lange poos)* Ik moest de benen vasthouden. En de schouders. *(na een lange poos)* Haar uit de weg ruimen is een rechte trek van onrecht, zei hij. Soms is een offer nodig, zei hij. En Ila. Ila. Ila was het verlengstuk van een slechte moeder, zei hij. Een door God gezonden engel heeft mij geopenbaard wat er moest gedaan worden, zei hij. En.

Joris Hoetman:

(na een poos) En?

Alena:

Dat komt ervan als ge niet luistert, zei hij.

Joris Hoetman:

Een bedreiging.

Alena:

Ja.

Joris Hoetman:

Wat na het versnijden?

Alena:

Het vat.

Joris Hoetman:

Met die Cleanest. Wat gebeurde daarmee? *(nadat Alena haar schouders heeft opgehaald)* Het is nodig dat je ons ook de details vertelt, Alena. Over die Cleanest. Over de werking van die Cleanest. Hoeveel Cleanest werd er gebruikt? Tien flessen, twintig of dertig flessen, vijftig flessen? Honderd? Tweehonderd?

Alena:

Dertig of veertig per te verwerken lichaam.

Joris Hoetman:

Zijn de zes verdwenen personen in Cleanest opgelost?

Alena:

Ja.

Joris Hoetman:

Alle zes?

Alena:

Ja.

Joris Hoetman:

Hoe werd de Cleanest gebruikt?

Alena:

Tien liter op de bodem van het vat. De rest werd er na het versnijden in gegoten.

Joris Hoetman:

En het vlees loste daarin op. En de beenderen?

Alena:

Ook die losten grotendeels op. Sommige grote beenderen werden in de Cleanest zacht en konden dan verkruid worden.

Joris Hoetman:

Na hoeveel tijd waren de lichamen opgelost?

Alena:

Na één dag was het vlees grotendeels weg. Vanaf dan werd er af en toe in het vat geroerd. In de dikke brij. Leek op een donkere stroop. Met een wat zure geur. Vieze geur. Prikkelende geur. Na twee of drie dagen waren ook de beenderen grotendeels opgelost.

Joris Hoetman:

En dan?

Alena:

We goten het vocht in een emmer en droegen die naar het niet zo ver van de woning liggende rioolrooster. Daar werd de stroop uitgegoten.

Joris Hoetman:

Twee vrouwen en vier kinderen. Allemaal op dezelfde wijze gedood? (*Alena kijkt in de verte, ziet het lijk van haar moeder in de kelder liggen, zwijgt een lange poos*) Alena? Alle zes met de hamer gedood en in Cleanest opgelost? Alle zes?

Alena:

Neen.

Joris Hoetman:

Neen?

Alena:

Er was ook een pistool.

Joris Hoetman:

Je vader heeft ook een pistool gebruikt?

Alena:

Hij heeft meer dan één pistool.

Joris Hoetman:

Waar zijn die wapens?

Alena:

Ergens. *(na een lange poos)* Hij heeft mij leren schieten.

Joris Hoetman:

Heb jij het pistool gebruikt?

Alena:

Eén keer. Twee keer.

Joris Hoetman:

Waar?

Alena:

In de kelder.

Joris Hoetman:

Wie? *(nadat hij een lange poos op een antwoord heeft gewacht)* Op wie heb jij geschoten, Alena?

Alena:

Het was een opdracht. Door de stem van God in zijn mond. Als hij zei: die moet weg, dan was er geen ontkomen aan. Dan stond er een Alena recht en die deed wat de stem zei. Ik heb geschoten en ik heb niet geschoten. Achteraf had ik niet het gevoel dat ik het was die geschoten had.

Joris Hoetman:

Op wie heb je geschoten?

Alena:

Andor. Mijn broer. En mijn moeder.

Joris Hoetman:

Jij schoot op je moeder? En op je broer? Hoe?

Alena:

In het hoofd. Ze hebben het niet gezien. Ik heb. In het achterhoofd. Geschoten.

Joris Hoetman:

In die kelder?

Alena:

Ja.

Joris Hoetman:

En je hebt ze ook helpen versnijden?

Alena:

Ja.

Joris Hoetman:

En in Cleanest opgelost?

Alena:

Ja.

Joris Hoetman:

En in een rioolput gegoten?

Alena:

Ja.

Joris Hoetman:

Hoe heeft je vader deze werking van Cleanest leren kennen?

Alena:

Heeft hij niet gezegd. Hij heeft er mee geëxperimenteerd. Eerst met een stuk kip. Dan met een groot stuk soepvlees.

Joris Hoetman:

En Evi is er aan ontsnapt?

Alena:

Het is met Evi begonnen. Dat kind. Ze weigerde dat kind af te staan. En ze is gaan lopen.

Joris Hoetman:

Nooit gevreesd voor je eigen leven?

Alena:

(de vraag negerend) Ik ben een slachtoffer.

Joris Hoetman:

Knaagt er wroeging? Spijt?

Alena:

Er is pijn. Ergens. En koude wind.

Joris Hoetman:

Is er ooit een moment van spijt geweest?

Alena:

(de inspecteur wat verrast aankijkend) Spijt? Ik heb nooit willen doen wat ik moest doen. Hoe kan ik spijt hebben over iets dat ik niet heb gewild?

Joris Hoetman:

Ik streef ernaar je ontreddeering te begrijpen, Alena. Morgen praten we verder. Er is momenteel heel veel onderzoek bezig. Jouw verklaringen zijn zeer belangrijk. Nu kan je wat uitrusten.

Inspecteur Joris Hoetman is duidelijk aangedaan door de verklaringen van Alena. Hij laat twee politieagenten binnen. Hij neemt het dossier van de werktafel, kijkt Alena zwijgend aan. Terwijl hij het kantoor verlaat, kijkt Alena hem na. Had ik maar hem als vader gehad, denkt ze een beetje naïef.

Ze bekijkt de twee politiemannen. Beseft ze nu pas dat ze over enkele minuten wordt aangehouden? Dat ze naar de gevangenis gaat? Ze verstijft. Ze voelt de pijn van een doornen kroon op haar hoofd.

De zes witte gedaanten fladderen nog steeds zoekend en in het ijle tastend rond haar. Alena ziet ze niet. Toch groeit er een onrust in haar. Ze sluit de ogen en wacht.

Het wordt donker.

8

leg ze hier op uw tafel

Hoofdinspecteur Toni Nagel zit in zijn werkkamer. Op zijn bureau liggen een tiental omvangrijke dossiers. Hij kijkt naar de binnenkomst van de geboeide András Próka. Een van de twee begeleidende politieagenten maakt de handboei los.

De witte gedaanten van Ilonka en Edina verschijnen op de achtergrond. Ze blijven daar zo goed als onbeweeglijk staan.

Toni Nagel:

Zet u, meneer Próka.

Terwijl András Próka zich met een grijnslach op de lippen neerzet, gaan de twee politieagenten op de achtergrond staan.

Toni Nagel:

Al een beetje gewend aan het gevangenisleven?

András Próka:

Het is er rustig. De hamburgers zijn er goed gebakken. Ik kan er ongestoord in de Bijbel lezen. En ik zit daar met evenveel geduld als destijds de door God beproefde Job te wachten op het bevestigen van mijn onschuld.

Toni Nagel:

We zullen onze nieuwe ontmoeting beginnen met een herhaling van de vraag over schuld of onschuld, reeds gesteld bij het afsluiten van de vorige ontmoeting. Ontkent u ook vandaag iets af te weten over het verdwijnen van uw twee vrouwen en vier van uw kinderen?

András Próka:

Ja.

Toni Nagel:

Bevestigt u ook vandaag dat eerst uw tweede vrouw Edina en haar dochter Ila, daarna uw eerste vrouw Ilonka en uw zoon Andor en kort daarna ook uw zoon Zoltán, een jaar later gevolgd door Edina's dochter Julka, dat deze zes familieleden Brussel hebben verlaten, vertrokken zijn naar een onbekende bestemming, en u nooit hebben laten weten waar ze verblijven?

András Próka:

Ja.

Toni Nagel:

Bevestigt u ook vandaag dat u nooit incestueuze betrekkingen had met uw dochter Alena en met uw stiefdochters Evi en Julka.

András Próka:

Ja.

Toni Nagel:

We noteren deze ongewijzigde standpunten. *(na een poos)* Er is af en toe een aanvaring met de inspecteurs geweest?

András Próka:

Ik streef naar kalmte en beleefdheid en ik heb veel geduld. Maar tussen uw inspecteurs zitten een paar zenuwpezen. Met verbeten trekjes rond hun te grote mond en een bulderbastige taal.

Toni Nagel:

Ze proberen u te helpen. En ze ergeren zich aan uw totaal gebrek aan medewerking.

András Próka:

Ze blaffen tot diep in mijn oren. En gebruiken lelijke woorden. Ze hebben me klootzak genoemd. Een woord dat ik nog nooit heb uitgesproken.

Toni Nagel:

U heeft het nu gedaan.

András Próka:

Ja. Als voorbeeld van slecht gedrag. Mijn tong is er ziek van.

Toni Nagel:

De rechercheurs kunnen maar niet begrijpen waarom zes huisgenoten – twee vrouwen en vier kinderen of stiefkinderen – zo maar weggaan, verdwijnen, nooit ergens door iemand gezien of gehoord worden en jarenlang niet één teken van leven geven. Ook wij begrijpen dit niet. Want het is niet realistisch.

András Próka:

Het is ook niet surrealistisch. Want ze leven en ze zijn welvarend. Alle zes.

De witte gedaante van Ilonka komt langzaam naar voor.

Toni Nagel:

Hoe weet u dat?

András Próka:

Ik weet het. Zo maar. Dat voelt men. En een engel heeft het me bevestigd.

Toni Nagel:

Dan zullen ze hier komen getuigen.

András Próka:

Dat sluit ik zeker niet uit.

De witte gedaante van Ilonka zet zich neer op een hoek van Toni Nagels werktafel. Ze kijkt naar András Próka.

Toni Nagel:

We hebben redenen, al een hele rij redenen, om u niet te geloven.

András Próka:

Ik luister.

Toni Nagel:

Waarom zijn uw twee huwelijken mislukt?

András Próka:

Geen commentaar. Te respecteren privacy.

Toni Nagel:

In uw eigen belang proberen we een beetje licht te zien in het wat verborgen leven dat u heeft geleid. In uw eigen belang, meneer Próka.

András Próka:

Een beetje eerlijkheid, meneer de hoofdinspecteur. Mijn belang interesseert u geen barst.

Toni Nagel:

Waarom vlotte het niet meer tussen u en uw eerste vrouw?

András Próka:

Waarom heeft Eva en niet Adam de appel van de verboden boom geplukt?

Toni Nagel:

Bedoelt u dat uw vrouw ontrouw was?

András Próka:

Trouw of ontrouw in mijn huwelijken heeft hier geen enkel belang. Zwijg er over of ik verzegel mijn mond.

Toni Nagel:

Hoe heeft u uw tweede vrouw leren kennen?

De witte gedaante van Edina komt langzaam naar voor.

András Próka:

Geen commentaar.

Toni Nagel:

Ook via een advertentie?

András Próka:

Leuk dwaalspoor.

Toni Nagel:

Na de tweede vrouw is het alvast geen dwaalspoor. (*bladert even in een dossier*) Vanuit Hongarije is ons gemeld dat korte tijd na het zagezegde vertrek van uw tweede vrouw, u in een paar Hongaarse weekbladen huwelijksadvertenties heeft geplaatst. U was dus op zoek naar een derde vrouw.

András Próka:

Geen commentaar.

Toni Nagel:

Hoeveel vrouwen heeft u naar Brussel uitgenodigd?

András Próka:

Welke vrouwen heb ik naar Brussel uitgenodigd?

Toni Nagel:

De vrouwen die reageerden op uw advertenties.

András Próka:

Er zat veel kaf tussen het koren.

Toni Nagel:

Maar het koren heeft u uitgenodigd.

András Próka:

Niet één. Na een paar slechte ervaringen wordt men meer dan een beetje kieskeurig. En zwijg nu over de vrouwen in mijn leven.

Toni Nagel:

Er waren ook vrouwen in Wenen en Boedapest. En in Frankfurt. Prentkaartvrouwtjes.

András Próka:

U heeft de prentkaarten gevonden! Dan is mijn onschuld bewezen. Tenzij u een grafoloog bij de charlatans is gaan zoeken.

Toni Nagel:

De grafoloog heeft bevestigd dat ze niet door u geschreven zijn.

András Próka:

Ik heb het voorspeld.

Toni Nagel:

Wie heeft ze wel geschreven?

András Próka:

Ilonka en Edina. Zoals ik al zei: die leven en die maken het goed.

Toni Nagel:

De kaartjes zijn door al wat oudere personen geschreven.

András Próka:

Ik ben een al wat ouder persoon, maar ik heb die prentkaartjes niet geschreven. Zegt elke goede grafoloog.

Toni Nagel:

Door wat oudere personen, zegt de grafoloog. We kunnen ons ongeveer voorstellen hoe een sluwe vos als u in Wenen en Boedapest en in Frankfurt is te werk gegaan.

András Próka:

U noemt mij een sluwe en in heel Europa op vossenwifjes jagende vos? Ik ben wie en wat ik ben, maar in een vossenpels heb ik mij nooit gehuld.

Toni Nagel:

Hoeveel heeft u betaald om die kaartjes te laten schrijven? En om ze met de naam van uw verdwenen vrouwen te laten ondertekenen?

András Próka:

Heb ik betaald?

Toni Nagel:

Ik vraag het.

András Próka:

Wie zou ik betaald hebben?

Toni Nagel:

Een of andere toevallige ontmoeting. In Wenen en in Boedapest. In Frankfurt. We zullen ze zoeken.

András Próka:

En niet vinden. Ik heb geen vrouwen betaald om prentkaartjes te schrijven.

Toni Nagel:

Ze deden het gratis?

András Próka:

Wie deed wat gratis?

Toni Nagel:

U heeft de bedroefde predikant en zielenherder gespeeld? Uw charismatisch hoofd geneigd naar een of ander oud en door medelijden verblind vrouwtje bij een Weense koffie of een glas Hongaarse wijn?

András Próka:

Dat hebben uw overspannen rechercheurs ook al gesuggereerd. Overschat u niet een klein beetje de kracht van mijn charisma?

Toni Nagel:

Wat heeft u die vrouwen wijsgemaakt? Weduwnaar gespeeld? Hunkerend naar een bericht uit de hemel? Van een aan kanker gestorven geliefde? Die als herinnering aan de grote liefde een kaartje stuurt?

András Próka:

U moet romans gaan schrijven.

Toni Nagel:

U is er toe in staat om zo'n spelletjes te spelen. Want we weten nu ook al dat u nogal vaak in uw leven niet alleen de sluwe vos, maar ook de listige slang heeft gespeeld.

András Próka:

Zwak argument. Vos en slang leven niet in één hol.

Toni Nagel:

Over de relatie met een dochter en twee stiefdochters zal u aan die prentkaartvrouwen wel niets verteld hebben.

András Próka:

U kent mijn standpunt over deze schaamteloze insinuaties.

Toni Nagel:

Uw standpunt is in elkaar gezakt. Is een ontploft ballonnetje geworden. (*een document omhoog stekend*) Door het resultaat van het DNA-onderzoek. Benieuwd naar dat resultaat?

András Próka:

Zwart op wit en degelijk ondertekend, zal ik het met veel belangstelling lezen.

Toni Nagel:

Er is wetenschappelijk bewezen dat u de biologische vader is van het kind dat uw stiefdochter Evi heeft gebaard. (*hij laat András Próka het resultaat van het DNA-onderzoek lezen*) In dit DNA-protocol staat een positief antwoord op de vraag naar uw vaderschap. Aanvaard u de uitslag van dit DNA-onderzoek?

András Próka:

Misschien. DNA-onderzoek geeft een bij benadering juist antwoord op sommige vragen.

Toni Nagel:

Erkent u de vader te zijn van Evi's kind?

András Próka:

Ik ontken seksuele betrekkingen met mijn dochters te hebben gehad.

Toni Nagel:

Hoe is Evi dan zwanger geraakt van uw zaad?

De witte gedaante van Edina nadert András Próka.

András Próka:

Misschien heeft mijn zaad wel vleugeltjes en vliegt het van hier naar daar. En kruipt dan ergens in.

Toni Nagel:

Zal u deze onzin tijdens een confrontatie met Evi herhalen?

András Próka:

Er zijn nog andere mogelijkheden. Evi is een slordig meisje. Ze zal zich wellicht tussen de benen afgedroogd hebben met een toevallig in de badkamer ontdekte handdoek. Een met mijn zaad bevleekte handdoek.

De witte gedaante van Edina raakt met één vinger het hoofd van András Próka aan, maar hij reageert er – behalve een even fronsen van de wenkbrauwen – niet op.

Toni Nagel:

We zullen uw uitleg aan ter zake bevoegde specialisten voorleggen.

András Próka:

Hun antwoord zal ik graag anhoren.

Toni Nagel:

(terwijl hij een van de dossiers openslaat) Onze technische ploegen hebben de huiszoekingen voltooid. Benieuwd naar het resultaat?

András Próka:

Ik weet dat er niets gevonden is.

Toni Nagel:

Is er niets gevonden?

András Próka:

Niets van belang.

Toni Nagel:

Er is heel veel gevonden. In de tientallen geheime, maar nu niet meer geheime bergplaatsen die uw huizen rijk zijn. Stapels papier in uitgeholde vloeren en muren, verborgen onder tapijten en driedubbel behangpapier. Brieven. Dagboeken. Geen diploma van theologische studies, maar wel een van privédetective. En nog veel andere dingen. Wat lag daar nog meer?

András Próka:

Muizenkeuteltjes. Want een kat heb ik nooit gehad.

Toni Nagel:

(een in plastic verpakt pistool uit een omslag halend) Wat is dat?

András Próka:

Oud ijzer.

Toni Nagel:

Dit wapen lag in een van uw huizen. En wat hebben we daar nog meer gevonden?

András Próka:

Nog meer oud ijzer?

Toni Nagel:

Nog meer wapens. Zeven wapens. En achthonderd kogels. In het huis van een zelfverklaarde pacifist. We hebben ook dagboeken gevonden. Vol bewijzen dat uw hele leven één netwerk van leugen en bedrog is.

András Próka:

Uw fantasie is groter dan het kleine beetje fantasie dat ik soms krijg bij het bekijken van een spin op het hoge venster van mijn gevangenis. In mijn dagboeken staan geen leugens en bedrog.

Toni Nagel:

U heeft die dagboeken ook met opzet in een aanvankelijk moeilijk te ontcijferen geheimtaal geschreven. Maar op dat gebied zijn we al een en ander gewoon: West-Vlaamse werkwoorden vermengd met Limburgse adjectieven, af en toe in een wat aangepast cyrillisch schrift, waar zelfs de Russen groen van zouden uitslaan.

András Próka:

Uw mond braakt onzin uit.

Toni Nagel:

(het pistool omhoog stekend) Is dat onzin?

András Próka:

Toen ik nog niet onschuldig in de gevangenis zat, waren er geen wapens in mijn huizen.

Toni Nagel:

Dit wapen is gebruikt.

András Próka:

Niet door mij.

Toni Nagel:

Door wie dan wel?

De witte gedaante van Ilonka schuift tot vlak bij András Próka. Af en toe beweegt haar mond, alsof ze iets wil zeggen.

András Próka:

Het is niet mijn taak om dat te achterhalen. Dat is uw werk.

Toni Nagel:

Maar u heeft de wapens wel gekocht?

András Próka:

Ik heb geen wapens gekocht. U moet dus ook achterhalen wie ze in mijn woning heeft gelegd. Maar misschien weet u het. De pers bulkt van valsheid en bedrog en zatlapperij bij de politie. Als er geen bewijzen zijn, dan worden er bewijzen gemaakt. In de ogen van uw ter plaatse trappelende rechercheurs vlamt de minachting soms hoog op. We gaan dat Hongaarse varken eens het mes op de keel zetten, zie ik ze dan denken. In hun ogen zie ik af en toe ook een woedende rondedans, een gestamp van voeten en een knarsend over elkaar schuiven van tanden. Onmacht en ontgoocheling druipen dan van hun gezicht. *(na een poos – tot een zichtbaar kwaad wordende Nagel)* Ze lijken dan op kwade Repelsteelkabouters.

Toni Nagel:

Is dat het scenario van een nieuwe Próka-film?

András Próka:

Geen tijd voor scenario's. Ik werk aan mijn verdediging.

Toni Nagel:

Ik herhaal de vraag: wie zou wapens in uw huis hebben neergelegd?

András Próka:

Een van uw wanhopige rechercheurs. *(een beetje sarcastisch)* Of zou een van mijn verdwenen vrouwen stiekem teruggekeerd zijn en die revolverdingen daar hebben neergelegd?

Toni Nagel:

(bars) Meneer Próka, u weet dat dit niet kan.

András Próka:

En waarom zou het niet kunnen?

Toni Nagel:

(bars) Voor de zoveelste keer: ik stel de vragen en ik verlang van u waarheidsgetrouwe antwoorden.

András Próka:

Mijn verlangen naar degelijke en goede vragen is groot.

Toni Nagel:

Dan heb ik een heel bijzondere vraag voor u, meneer Próka. In uw kelders hebben we geen bier of wijn ontdekt, maar wel eenentwintig grote flessen ontstopper. Eenentwintig flessen. Cleanest. Wat doet een gepensioneerde leraar en predikant met eenentwintig flessen Cleanest?

András Próka:

U weet dat niet?

Toni Nagel:

Ik vraag het u.

András Próka:

De flessen die er nu nog staan is een overschot van de vele flessen die ik vroeger moest kopen. In een huis met vrouw en veel kinderen raken afvoerbuizen in keuken en badkamers en vooral in de toiletten wel eens verstopt, meneer. Heel vaak verstopt, meneer. Maar daar kan u niet van meespreken. U heeft geen ervaring met het zich ontlasten van acht kinderen. U heeft geen ervaring met die hopen en hopen uitwerpselen. En dan zwijg ik nog over hun buikpijn en andere ongemakken. Alleen goede vaders van kroostrijke gezinnen maken er hun handen aan vuil. En kopen een ontstopper die dient om te ontstoppen wat verstopt is.

Toni Nagel:

Eenentwintig flessen, meneer Próka. Buiten de tientallen, de vele tientallen flessen die u al veel eerder heeft gekocht. Een beetje abnormaal veel.

András Próka:

Per tien gekocht kosten ze minder. Per twintig gekocht kosten ze nóg minder. Ik ben een zuinig mens.

Toni Nagel:

U is vooral een leugenaar. Een bedrieger. Een huistiran. *(na een poos)* En een moordenaar.

András Próka:

De onzin bereikt een hoogtepunt. Als u zo doorgaat, *(trekt met een duim een schuine streep over zijn lippen)* zal mijn mond voor u gesloten blijven.

Toni Nagel:

Ja. Want u heeft begrepen dat we hebben achterhaald welke gruwel achter uw Cleanestflessen verborgen zit. *(nadat hij een poos op een reactie van András Próka heeft gewacht, dan het pistool omhoogstekend)* Met dit pistool is uw eerste vrouw vermoord. En uw zoon Andor.

András Próka:

Niet door mij.

De witte gedaante van Ilonka gaat bij de witte gedaante van Edina staan. Ze raken met één vinger het hoofd van András Próka aan. Heel even fronst hij zijn wenkbrauwen.

Toni Nagel:

Neen. Maar we weten wie het wel heeft gedaan. *(weer op een reactie van András Próka wachtend, maar deze blijft onverstoort op zijn stoel zitten)* Door een onder uw terreur bezweken Alena.

András Próka:

(hij wordt er zich meer en meer van bewust dat Alena iets heeft bekend) Alena is ziek.

Toni Nagel:

U weet dat zij het gedaan heeft. En wij weten dat u uw tweede vrouw heeft vermoord. Niet met een pistool, maar met een hamer. En twee van haar dochters, door u naar de moordkelder gelokt, heeft u daar ook doodgeslagen. En ook uw zoon Zoltán is op dezelfde wijze uit de weg geruimd.

András Próka:

U moet romanschrijver worden.

Toni Nagel:

Alena heeft bekend.

András Próka:

Alena is ziek in haar hoofd. Ze is uit mijn warme nest gevlogen en hier en daar gaan wonen, laatst in Mechelen en daar is ze in een door de duivel beheerste sekte gehersenspoeld. Waanzin dwaalt door haar arme geest. Ga dat maar eens onderzoeken.

Toni Nagel:

Dat wordt gedaan. Elke verklaring van uw dochter wordt minutieus onderzocht. Elk onderdeel van haar bekentenissen wordt door deskundigen op een wetenschappelijk verantwoorde wijze onderzocht en naar waarheid getoetst. De eerste resultaten bevestigen de bekentenissen van uw dochter.

András Próka:

Alena is ziek. En daar maakt u een schandelijk misbruik van.

Toni Nagel:

Ze heeft bekend en op een geloofwaardige wijze bekend. Met alle gruwelijke details.

András Próka:

Waanzin. Van wat word ik beschuldigd?

Toni Nagel:

Verkrachting van één dochter en twee stiefdochters. Vier moorden en medeplichtigheid aan twee andere moorden. Met voorbedachtheid.

András Próka:

Waanzin. Onzinnige woorden die u met genoegen uit een zieke geest heeft geplukt. Die op niets steunen. Waar geen bewijskracht in zit. Waar zijn de lijken?

Toni Nagel:

Opgelost in Cleanest. En in de riolen van Brussel gegoten. We weten het, meneer Próka. (*roepend*) We weten het.

András Próka:

Er is geen misdaad zonder lijk.

Toni Nagel:

Staat misschien in de cursus privédetective die u ruim dertig jaar geleden zo naarstig heeft gevolgd. Die cursus is hopeloos verouderd. We weten dat uw zes verdwenen personen zijn vermoord. We weten door wie ze zijn vermoord. We weten ook hoe ze zijn vermoord.

András Próka:

En toch is er geen misdaad zonder lijk.

De witte gedaanten van Ilonka en Edina raken met één vinger het hoofd van András Próka aan. Hij reageert niet.

Toni Nagel:

De onderzoeksrechter heeft nu al genoeg indicaties om u door een assisenhof te laten berechten.

András Próka:

Indicaties zijn geen bewijzen. In een assisenhof zal ik door een jury worden vrijgesproken.

Toni Nagel:

U houdt dus nog steeds vol dat uw twee verdwenen vrouwen en uw vier verdwenen kinderen ergens in het buitenland leven?

András Próka:

Ze leven. Ze eten en drinken en gaan naar de kermis. Misschien komen ze binnenkort wel terug om u van schaamte onder dit bureau te doen kruipen. Om aan uw oren te trekken.

De witte gedaanten van Ilonka en Edina blazen in de oren van András Próka. Hij fronst weer even zijn wenkbrauwen.

András Próka:

Om ook u als een woedende Repelsteel op de vloer te zien stampen.

Toni Nagel:

Uw vrouwen en kinderen komen niet terug, meneer Próka. *(roepend)* Ze zijn vermoord. Vermoord. Vermoord.

András Próka:

Gaat u beginnen roepen en tieren? Als de meest brutale van uw rechercheurs? Daar bestaan kalmerende pilletjes voor.

Toni Nagel:

Ik zal het u heel kalm zeggen: uw zes verdwenen personen zijn zes moorden geworden.

András Próka:

Toon die zes lijken. Toon de ingeslagen of overhoop geschoten schedels. Leg ze hier op uw tafel. Uiteraard met bijgevoegd DNA-protocol, om er min of meer zeker van te zijn dat ze met mij verbonden zijn. En bewijs dan dat ik er iets mee te maken heb.

Toni Nagel:

In de assisenzaal zal U meer nodig hebben dan een rond de pot draaiende woordenstroom.

András Próka:

Misschien een aspirientje.

De twee politieagenten komen András Próka halen. Hij wordt geboeid en weggeleid. De witte gedaanten van Ilonka en Edina gaan met hem mee.

Hoofdinspecteur Toni Nagel opent een van de dossiers, kijkt er even in, klapt het dossier weer dicht en zit nog een tijd na te denken. Hij ergert zich aan het gedrag van András Próka, zoekt naar middelen om hem te breken.

het circus van leeuw en vos

De verdedigers van András en Alena Próka (Hein van Koeckenberg en Machteld Cleynjans) komen op, zetten zich voor de beschuldigdenbank neer en wachten.

Een stem:

(roepend): Het hof.

De assisenhofvoorzitter Theo Pava en de openbaar aanklager Patrick Waelschaert komen op. Ondanks hun magistratelijke kledij, lijken ze een beetje op carnavaleske figuren. De advocaten staan recht en maken een lichte buiging. De voorzitter neemt zijn met pluimen versierde baret van het hoofd en nodigt de advocaten met een handgebaar uit om te gaan zitten. De voorzitter en de openbaar aanklager zetten zich tegenover de beschuldigdenbank neer.

Theo Pava:

Laat de beschuldigden binnen.

Drie politieagenten begeleiden de binnenkomende András en Alena Próka. Een agent ontdoet de twee beschuldigden van hun boeien en beveelt hen met een gebaar te gaan zitten. Twee politieagenten zetten zich naast hen, de derde politieagent gaat tussen vader en dochter zitten. András Próka steekt een hand op.

Theo Pava:

Wat betekent dat, meneer Próka?

András Próka:

(rechtstaand) Meneer de weledelgeboren heer Foorzitter. Ik vraag het woord. Is er voldaan aan mijn verzoek tot opsporing van de noodzakelijke getuigen?

Theo Pava:

U bedoelt de in uw zaak vermelde verdwenen personen?

András Próka:

Ja, meneer de weledelgeboren heer Foorzitter.

Theo Pava:

Het getuigenverhoor is tijdens de vorige zitting afgesloten en er hebben zich geen nieuwe getuigen gemeld.

Intussen zijn de witte gedaanten van Ilonka en Edina op de achtergrond verschenen. Ze zetten zich ergens neer.

András Próka:

Dat heb ik niet gevraagd, meneer de weledelgeboren heer Foorzitter. Ik heb...

Theo Pava:

Zwijg en zet u neer.

András Próka:

Dat is onrechtvaardig.

Theo Pava:

(kwaad en luid) Zwijg en zet u neer.

De verdediger van András Próka staat recht en kalmeert zijn cliënt met een sussend handgebaar. András Próka zet zich mompelend neer.

Intussen zijn de witte gedaanten van Ila, Andor, Zoltán en Julka verschenen. Ook zij zetten zich ergens op de achtergrond neer. De zes witte gedaanten zwijgen. Tijdens de pleidooien gaat hun mond af en toe wijd open alsof ze willen jammeren en wenen, alsof ze klagen, alsof ze willen roepen en krijsen. Maar ze worden door de overige personages niet gezien.

Theo Pava:

Het woord is aan de Openbaar Aanklager.

Ergens is het gebrul van een leeuw te horen.

Openbaar aanklager Patrick Waelschaert staat recht, legt zijn tekst op het steunblad van de lessenaar en kijkt naar het publiek in de toneelzaal, dat hij als een jury toespreekt. Het gebrul van de leeuw gaat over in een gegrom, dat ophoudt van zodra de openbaar aanklager begint te spreken.

De openbaar aanklager onderstreept zijn maatschappelijk belang door een af en toe opzichtig strelen van zijn zwart-rode toga, van het met kant afgeboorde wit van zijn bef of van de rij opzichtige eretekens naast zijn bef. Sommige woorden en zinnen bekrachtigt hij door een nadrukkelijk op en neer bewegen van zijn in wijde mouwen gehulde armen. Ook zijn handen en uitgestoken wijsvinger maken soms een beschuldigend gebaar. Hij heeft zijn pleidooi zorgvuldig voorbereid; hij spreekt vaak op een schijnbaar geïmproviseerde wijze, maar werpt regelmatig toch een blik op zijn tekst. Misschien blijft hij niet de hele tijd achter zijn lessenaar staan, nadert hij even de beschuldigdenbank of het publiek.

András Próka zit met een meestal staalhard gezicht naar de tegenover hem staande muur te kijken; een paar keer trekt hij de wenkbrauwen op en een wat sarcastisch inwendig lachen

kleurt ook een paar keer zijn gezicht; af en toe sluit hij de ogen en lijkt hij even in te dommelen. Als hij zijn ogen weer opent, kijkt hij met verbazing naar de toeschouwers. Misschien zoekt hij tussen het publiek naar een hem bekend gezicht. Of naar een engel.

Alena zit er onbeweeglijk en zonder zichtbare emotie naar een onberekenbare verte te staren. Ze volgt het pleidooi met meer aandacht dan haar vader. Ook zij sluit af en toe de ogen, zeker tijdens de beschrijving van haar aandeel in de moorden.

Patrick Waelschaert:

Dames en heren van de jury. *(na een lange poos zijn beft te hebben gestreeld)* Als openbaar aanklager vertegenwoordig ik de samenleving. Het is mijn taak deze samenleving en elk individu in deze samenleving te beschermen tegen de kwade en misdadige krachten die de normale werking van de maatschappij willen ondermijnen en verstoren.

De twee hier tegenover hun rechters staande beschuldigen hebben de openbare orde zwaar verstoord. Beide hebben gedood en beide hebben dat gedaan met de langdurig voorbereide intentie om te doden. Door deze voorbedachtheid wordt hun doden juridisch gedefinieerd als moord.

Beschuldigde András Próka is een man met twee gezichten.

Tegenover de buitenwereld heeft hij zich gedragen als een achtenswaardige en graag naar de Bijbel verwijzende predikant en godsdienstleraar. Buurtonderzoek van de politie onthulde dat men hem een stille en een beetje teruggetrokken man noemde en dat men hem daardoor slechts oppervlakkig kende. Ook zijn collega's uit de scholen waar hij les gaf, hebben verklaard dat ze hem een wat enigmatische persoon vonden, maar dat hij doorgaans ook een voorbeeld van wellevendheid leek.

Binnen de vier muren van zijn Brusselse woning werd dit met charme overschilderd masker afgenomen. Daar kwam zijn ware aard boven, daar werd hij de onverbiddelijke dictator, daar was hij de tegen zijn vrouw bulderende en af en toe met volle hand in het gezicht slaande bullebak. Zijn kinderen en stiefkinderen waren bang van hem. Drie van die kinderen, drie meisjes, hebben hem ook als een door en door verdorven persoon, als een gewetenloos pervert leren kennen. Hij heeft hen op een gruwelijke wijze misbruikt.

De wijze waarop hij zijn huizen verbouwde, heeft de onderzoekende architecten grote en verwonderde ogen doen trekken. In elk van zijn huizen zijn labyrintische gangen en hollen met valse plafonds en andere geheime bergplaatsen ontdekt. Deze behoefte om zich van de maatschappij af te sluiten, om van een woning een ondoordringbare woestijn te maken en zich zo aan menselijke contacten te onttrekken, om huizen om te bouwen tot roversholten, zijn bekende kenmerken van een psychopathologische en tot misdaad neigende persoonlijkheid.

Als machtswellusteling waande hij zich een God, die het recht had te vernietigen wat in zijn weg liep. De onderwerping van zijn vrouwen en de opvoeding van zijn kinderen en stiefkinderen waren zogenaamd gebaseerd op de Bijbel, maar deze Bijbel interpreteerde hij op een zeer eenzijdige wijze. Van de Bijbel maakte hij meer misbruik dan gebruik. Hij plukte er vooral de citaten uit die als voedsel voor zijn misdadig gedrag konden dienen.

Omdat hij veel te verbergen had, heeft hij ook nooit echt willen meewerken aan het onderzoek. Ook na de onthullingen van zijn dochter is hij alles blijven ontkennen. De vragen van de onderzoekers ketsten op hem af als hagelstenen op een dak. En als hij het gevoel had in een straatje zonder eind te zijn beland, schakelde hij een of andere engel in. Of een citaat uit de Bijbel. Tientallen vragen van de onderzoekers heeft hij evenveel keer van zich afgewenteld met de woorden: geen misdaad zonder lijk. We weten intussen waarom er geen lijken gevonden zijn, waarom hij erin geslaagd is elk spoor naar de verdwenen familieleden zeer grondig uit te wissen. Hij heeft op geen enkel moment zelfs maar de neiging gehad om te bekennen. Hij behoort tot het type misdadigers dat de vaste intentie heeft om nooit te bekennen. Enig spoor van empathie, van inlevingsvermogen, van een met berouw en spijt terugdenken aan zijn slachtoffers, is bij hem nooit opgemerkt. Ook dat is een kenmerk van psychopathologisch en voor de maatschappij gevaarlijk gedrag.

De bekentenissen van zijn dochter en haar nauwkeurige beschrijving van de feiten, zijn ruim voldoende geweest om een veelheid van aanwijzingen te vinden, die stuk voor stuk de moorden van András Próka bevestigen.

En zo komen we bij de tweede beschuldigde, bij Alena Próka. Zij heeft wel bekend.

Haar misdaden zijn begonnen met een zorgvuldig voorbereide moordpoging op haar stiefzus Evi. Dat ze zonder blikken of blozen een moord op haar stiefzus kon voorbereiden, heeft haar vader ervan overtuigd dat hij voor de latere misdaden op haar medewerking kon rekenen.

De moordpoging is mislukt. Een of andere rem heeft mij belet hard genoeg te slaan, heeft Alena Próka tijdens de ondervragingen gezegd. Wat heeft haar daarna belet nog harder aan deze rem te trekken? Een strakker aangetrokken rem had een belangrijk en eindelijk ook positief moment in haar leven kunnen worden. Indien ze toen had gedaan wat moest gedaan worden, dan had haar vader nooit de kans gekregen de misdadiger te worden die hij nu is. Dan was zij niet de moordnares van haar moeder en van haar broer geworden. In het bloedende gelaat van haar stiefzus had ze een waarschuwend spiegel kunnen zien. Ze had die keldertrap kunnen ontvluchten, ze had dat al naar misdaad ruikende huis kunnen ontvluchten, ze had toen, en niet zovele jaren later, naar de politie kunnen gaan en daar onthullen wat er in dat huis van haar vader aan het broeien was.

Ze heeft het niet gedaan. Is ze door haar vader beïnvloed? Ja. Is ze daardoor onschuldig? Neen, want ze had aan deze pogingen tot beïnvloeding kunnen weerstaan. Door tijdige aangifte van de misdaden had ze niet alleen het schandelijke misbruik van haar stiefzusters kunnen voorkomen, maar ze had ook levens kunnen redden. Ze heeft het niet gedaan, ze heeft gezwegen. Jarenlang heeft ze onopvallend geleefd, jarenlang heeft niemand gemerkt dat er een driedubbele laag bloed aan haar handen kleefde, dat haar leven overschaduwde door een bijna vermoorde stiefzus en een eigenhandig vermoorde moeder en broer. En door medewerking aan vier andere moorden. Dat getuigt van een zeer grote en ijsskoude zelfcontrole.

Haar uiteindelijke bekentenissen zijn niet spontaan gekomen, ze zijn niet alleen met veel vertraging, maar ook met mondjesmaat gekomen.

Het is de onderzoekers opgevallen hoe ze bij en ook na haar eerste bekentenis, ongewoon vlot en vooral opvallend koel en cynisch de gruwel in de moordkelder heeft beschreven. Geen afschuw kleurde haar gelaat toen ze beschreef hoe ze het lichaam van haar vermoorde moeder hielp ontkleden, hoe ze eerst keek hoe haar vader de hals van de moeder oversneed, hoe daar-

na het hoofd van de romp werd gescheiden, hoe ze dat lichaam daarna in stukken hielp snijden en in een verslindend vocht heeft neergelegd. Koel en afstandelijk was ze, hebben de ondervragers gezegd. Zij waren er niet goed van, maar de daderes zelf, Alena Próka, zat er totaal emotioneel bij.

Eenzelfde koele reactie vertoonde ze bij de beschrijving van de moord op haar stiefmoeder Edina. Ook deze zorgvuldig geplande misdaad heeft ze niet belet. Ze zat rustig te wachten op de stem van haar misdadige vader, die haar zou roepen om te helpen bij het snijden, het in stukken kappen en zagen van wie al zovele jaren een huisgenoot was.

Nergens in haar verklaringen blijkt dat ze tijdens het moorden en tijdens het medewerken aan de moorden van haar vader een tikkeltje weerzin heeft gevoeld. De gruwel die ze met eigen ogen zag is niet uitgemond in verdriet, in spijt, in het besef dat ze na de moord op de eigen moeder, ook meehielp aan de moorden van een misdadige vader. De psychiaters hebben er maar één uitleg voor: de moorden gaven haar een kick. Ze keek met een door jaloezie en haat gevoede oog naar de moeder, de broer en de stiefzus. Door hen te doden, wilde ze deze familieleden overvleugelen. Het lijkt alsof ze haar vader minstens wilde evenaren en misschien hem wel wilde overtreffen in het kwaad.

Daarom is ze schuldig, en schuldig met voorbedacht. Even schuldig en met evenveel voorbedacht schuldig als haar vader.

Aan deze voorbedacht kan niet getwijfeld worden. Beide beschuldigen hebben hun misdaden zeer nauwkeurig en ook zeer nuchter gepland. Hun verstandelijke vermogens waren niet door alcohol of drugs beneveld. Ze handelden in volledige wilsvrijheid; wat ze deden, wilden ze ook doen. Ook de met opzet in een cryptische taal geschreven dagboeken van András Próka staan vol verwijzingen naar de voorbereiding van zijn misdaden en ze bevestigen de door Alena Próka beschreven moorden.

In de gevangenis speelt András Próka zijn zorgvuldig ingestudeerde en uit een eigen scenario opgebouwde komedie verder. Uit de getuigenis van de gevangenisdirecteur komt hij tevoorschijn als een modelgevangene! Altijd beleefd, altijd voorkomend, altijd gedienschtig, altijd bedaard, nooit één moment van tegenwringen, van gestoord opkijken, van verzet, van pogingen om zich aan een voorschrift te onttrekken. Onder dat masker verbergt hij nog steeds zijn geelaat van leugenaar en moordend misdadiger. Door dezelfde komedie ook hier te spelen, hoopt hij de jury te overtuigen dat hij geen dader, maar een onschuldig slachtoffer is.

Ook Alena Próka klampt zich aan een slachtofferrol vast. Is ze een slachtoffer? Ja, maar ze is slechts ten dele een slachtoffer. Haar aandeel in de voorbereiding van de moorden en in de moorden zelf is veel keren groter. Naast een beetje slachtoffer, is ze vooral en bovenal een schuldige.

Daarom vraag ik de jury een bevestigend ja te antwoorden op alle haar gestelde schuldvragen.

Terwijl de openbaar aanklager zijn tekst van de lessenaar neemt en tegenover de beschuldigenbank weer op zijn plaats gaat zitten, gaat een eenmalig gebrul van de leeuw over in een gegrom.

Intussen zijn de witte gedaanten van Ilonka en Edina naar voor gekropen. Ze staan recht en gaan met vertraagde bewegingen tot bij András Próka. Met één vinger betasten ze zijn hoofd en een paar keer blazen ze in zijn nek. Hij krabt aan een oor en in zijn nek.

Theo Pava:

Wij danken de Openbaar Aanklager voor zijn pleidooi.

András Próka verjaagt denkbeeldige muggen met de hand.

Theo Pava:

(achterdochtig en kwaad kijkend) Wat betekent dat, meneer Próka?

András Próka:

(rechtstaand) Ik zie mij genoodzaakt de weledelgeboren heer Voorzitter te melden dat er muggen rond mijn oren vliegen. Het is ontoelaatbaar dat muggen dit paleis bezoedelen.

Theo Pava:

Agenten, vliegen er daar muggen?

Eerste politieagent:

(rechtspringend) Geen mug gezien of gehoord, meneer de Voorzitter.

Tweede politieagent:

(rechtspringend) Ook hier is er geen mug gezien of gehoord, meneer de Voorzitter.

Derde politieagent:

(rechtspringend) Ik heb geen muggen gehoord of gezien, meneer de Voorzitter.

András Próka:

En toch zijn er muggen.

Theo Pava:

Meneer Próka, u verstoort de orde. Zet u neer en zwijg.

András Próka:

(na nog eens met een hand rond zijn hoofd te hebben geslagen, terwijl hij zich neerzet) En toch zijn er muggen.

Theo Pava:

U heeft geen toelating om te spreken. *(na een poos)* Het woord is nu aan meester Machteld Cleynjans.

De witte gedaanten van Ilonka en Edina zijn intussen naar de achtergrond teruggekeerd.

Van zodra de verdedigster van Alena Próka haar zitplaats verlaat en haar tekst op de lesse-naar legt, wordt het gegrom van de leeuw vervangen door het klaaglijk gejam van een vos.

Dat gejank vermindert en houdt op van zodra de verdedigster Machteld Cleynjans begint te pleiten.

Tijdens de verdediging van Alena dommelt Andrés Próka een beetje in. De openbaar aanklager neemt een paar nota's, volgt het pleidooi met de nodige aandacht en schudt een paar maal min of meer krachtig het hoofd, wanneer hij het met de verdedigster niet eens is.

Alena zit er schijnbaar onbewogen bij. Een paar keer kijkt ze met vermoeide ogen naar haar verdedigster of naar het publiek.

Machteld Cleynjans:

Dames en heren van de jury. Alena Próka is hier door de openbaar aanklager afgeschilderd als de afschuwwekkende dochter van een afschuwwekkende vader. Hij heeft haar door een zeer eenzijdig gekleurde en erg smalle bril bekeken.

Wie en wat is Alena wanneer men haar vanuit een helder en breder perspectief bekijkt? Uit de getuigenissen van wie haar heeft gekend, blijkt dat haar levenspad met veel pijn en treurnis is geplaveid. Al tijdens haar lagere schooljaren was ze als een stil en schuchter meisje gekend, lijdend onder een minderwaardigheidscomplex en daardoor een gemakkelijk slachtoffer van allerlei pesterijen. Dat ze zich op school niet tot een zich normaal gedragende leerlinge ontpopte, had een oorzaak. Lichamelijk en geestelijk zat ze buiten de school in de allesbehalve kindvriendelijke wereld van haar vader opgesloten. Al op elfjarige leeftijd is ze door deze vader seksueel benaderd en is ze in zijn handen een erotisch lustobject geworden. In de daarop volgende jaren heeft hij van haar een onder zijn regie spelende actrice gemaakt en heeft hij haar een rol vol haat en wraakgevoelens laten spelen. Dat deze gruwel al op elfjarige leeftijd begon, verklaart ook waarom ze er niet aan heeft kunnen weerstaan. Het is dan ook niet verwonderlijk dat getuigen hebben verklaard dat ze ook als jonge volwassene een in zichzelf gesloten vrouw was en dat ze soms als een sfinx overkwam. Zonder haar onwaardige vader zou ze nooit een sfinx geworden zijn. Zonder de jarenlange terreur van haar vader zou ze nooit geworden zijn wat ze nu schijnt te zijn. En zou ze niet gedood hebben.

Het was eenvoudiger voor haar geweest om net als vader Próka alles te verzwijgen, om niet naar de politie te gaan, en als er toevallig toch iets uitkwam, net als haar vader alles te ontkennen, om net als hij een tuin vol twijfels te zaaien en op basis van deze twijfel de vrijspraak te vragen. Dat heeft ze niet gedaan. De gruwel waarin ze jarenlang gedwongen had geleefd, heeft ze met veel moeite van zich afgeschud en ze heeft bekend. Met mondjesmaat, zegt de openbaar aanklager. De etterbuil op haar geweten heeft ze inderdaad niet in één keer open geduwd. Daarvoor was hij te pijnlijk. Maar bij deze bekentenis is ze zeer eerlijk geweest. Ze had de gruwel kunnen onthullen en alleen haar vader als schuldige aanduiden. Ze heeft bekend en bij deze bekentenis heeft ze zichzelf niet gespaard. De ondraaglijke last waaronder ze al jaren gebukt ging, kon ze alleen door een volledige eerlijkheid van zich afschudden.

Haar aandeel in de feiten ontkent ze niet; ze heeft alles eerlijk en openhartig toegegeven. Maar. Er is een grote maar, dames en heren van de jury. Wat ze deed, voelde ze niet als echt aan. Wat ze deed is niet door déze Alena gedaan, maar door een tot robot omgebouwde Alena. Toen ze het deed, was ze niet de Alena die ze had willen zijn, maar een Alena die in handen van haar vader een andere Alena was geworden, een Alena tussen aanhalingstekens.

De openbaar aanklager verwijt Alena dat ze te laat naar de politie is gegaan. De verwoestende invloed van haar vader is slechts beetje bij beetje weggeëbd. Dat het deksel op de donkere put van haar verleden bleef liggen is te wijten aan een groot gevoel van schaamte, van angst om in een nog diepere put te vallen, om te bezwijken onder de verschrikte en beschuldigende blikken van wie haar als een moordnares en alléén maar als een moordnares zouden bekijken.

Ook nu en hier zit ze nog steeds in haar noodlot gevangen en kan ze niet laten zien hoe ze anders en beter had willen zijn. Ze is moe, ze is al die vragen en al die voor haar zo hinderlijke aandacht beu. Ze is ruim veertig jaar oud, en tijdens een recent bezoek in de gevangenis heeft ze mij gezegd: ik zit al ruim veertig jaar gevangen. Ik peilde naar de betekenis van die woorden en wilde van haar zelf horen wat ze ermee bedoelde. Ik heb bijna dertig jaar in de gevangenis van die vader gezeten, zei ze dan. En meer dan tien jaar in de gevangenis van mijn hoofd, dat barstensvol met die verschrikkelijke geheimen zat. En dan al vier jaar hier, in een van de cellen van het gebouw dat de mensen als de enige echte gevangenis zien.

Dames en heren van de jury, veertig jaar is genoeg geweest. Maak het niet erger dan het is. Na het afschudden van de gruwel, heeft Alena Próka haar lot aanvaard en ze zal het blijven aanvaarden. Maar geef de zo laat in haar ontbloede menselijkheid een kans. Nu ze aan de kwade invloeden van haar vader is ontsnapt, is er geen kans op recidive en is er geen gevaar meer voor de maatschappij, hebben psychologen getuigd. Ook het gevangenispersoneel heeft met waardering over haar gesproken. In die gevangenis leest ze nog steeds de Bijbel, maar de bloemlezing die Andrés Próka haar uit vooral het Oude Testament heeft opgedrongen, heeft ze nu vervangen door de meer liefdevolle boodschap van het Nieuwe Testament.

In ons strafwetboek is er een artikel 71 dat zegt: Er is geen misdrijf, wanneer de beschuldigde of de beklaagde op het ogenblik van het feit gedwongen werd door een macht die hij niet heeft kunnen weerstaan. Een macht die hij (*wijzend naar Alena*) die zij niet heeft kunnen weerstaan. Dit artikel is hier van toepassing. Wat Alena Próka heeft gedaan, deed ze onder de in dat artikel omschreven onweerstaanbare dwang.

Door ja te zeggen tegen artikel 71 van het strafwetboek kan u haar na veertig jaar gevangenschap een nieuw leven geven.

Terwijl Machteld Cleynjans naar haar zitplaats terugkeert, is er een klaaglijk maar zacht gekank van een vos te horen. Dit geluid verheft wanneer de verdediger van Andrés Próka recht staat en houdt maar op wanneer hij begint te spreken.

De zes witte gedaanten dwarrelen een beetje onrustig rond. Hun handen tasten naar een houvast. Het lijkt alsof hun pogingen om te roepen hen heeft vermoeid. Ze gaan weer zitten. En luisteren. En openen toch nog af en toe hun monden.

Theo Pava:

Het woord is aan meester Hein van Koeckenberg.

Het pleidooi van de verdediger van Andrés Próka klinkt wat vinniger dan het vorige pleidooi, maar is soberder dan het pleidooi van de openbaar aanklager. De verdediger onderstreept

enkele van zijn argumenten met brede armgebaren; de bef wordt maar een paar keer gestreeld.

Tijdens dit pleidooi kijkt de openbaar aanklager soms met een meewarige blik naar de verdiger, een paar keer schudt hij ontkennend het hoofd.

Alena luistert zonder zichtbare emotie.

András Próka trekt af en toe de wenkbrauwen op, loert ook een paar maal naar enkele mensen in het luisterende publiek, en soms lijkt het of er een grijnslach over zijn lippen wandelt.

Hein van Koeckenberg:

Dames en heren van de jury, het onderzoek tegen András Próka is er een van ongewoon lange duur geweest. Het is vandaag al meer dan tien jaar geleden dat de politie voor het eerst een aanklacht tegen hem te verwerken kreeg. Het oudste, hier ter sprake gekomen en hem ten laste gelegde feit, is zelfs al meer dan dertig jaar oud. Het is al ruim zeven jaar geleden dat het onderzoek in een zeer eigenaardige stroomversnelling is terecht gekomen. En in een mediastorm. Het voor een rechtvaardig proces zo noodzakelijk geheim van het onderzoek is door radeloos geworden rechercheurs en andere justitiële ambtenaren als een hapklaar manna voor de neus van gretig naar bloed lonkende journalisten uitgestrooid. Op de eerste pagina van de kranten en in vette letters is András Próka een ‘duivelse dominee’, een ‘monster’, een ‘horror Próka’, een ‘regisseur van de waanzin’ en een ‘nieuwe Landru’ genoemd. Lang voor er straks over hem zal geoordeeld worden, is hij al honderdvoudig in kranten en andere media schuldig bevonden en veroordeeld.

Hoe en waarom is er bij de onderzoekers zoveel radeloosheid ontstaan? Omdat de veelvuldige en zowel letterlijk als figuurlijk zeer diepgravende onderzoeken veel vraagtekens en weinig of geen antwoorden hebben opgeleverd. De onderzoekers hebben zich vijf jaar geleden vastgeklampt aan een door haatgevoelens sterk beïnvloede verklaring en ze zijn aan deze niet al te zuivere kluiw blijven knagen. Dat zich krampachtig vastbijten in één enkel spoor heeft de ernst van dit onderzoek zwaar ondermijnd.

Die kluiw werd de rechercheurs toegeworpen door de hier naast András Próka zittende Alena Próka, zijn dochter. Alena beschuldigt haar vader van een hele reeks misdaden en András Próka ontkent haar beschuldigingen. De centrale vraag in deze zaak is: wie spreekt de waarheid en wie liegt?

Aan de beschuldigingen van Alena Próka hebben de onderzoekers zich met een zeer eenzijdige hardnekkigheid vastgeklampt. Bij het lezen van deze dossiers ontstaat het vermoeden dat ook de onderzoekers zich aanvankelijk een beetje ongemakkelijk hebben gevoeld. Dat ze toch heel even hebben gedacht: als András Próka een leugenaar is, zou het dan niet kunnen dat ook zijn dochter even hard of misschien nog harder aan het liegen is? Dat ze, om die zo gehate vader te kunnen beschuldigen, een gruwelsprookje heeft bedacht? Dat dan met nog meer gruwel moest aangevuld worden, want lijken waren er niet.

Die kunnen er niet zijn, zegt András Próka, want mijn weggelopen huisgenoten zijn niet dood. Ze hebben hem gewoon verlaten, ze hebben de deur van zijn woning achter zich dichtgetrokken. Geen van zijn twee vrouwen was tevreden met de misschien wat strenge, maar zeer seculere en op religieuze waarden gebaseerde levenswijze van deze aan Bijbelse voorschriften ge-

hechte man. Na elke verdwijning heeft hij jaren zitten wachten op een mogelijke terugkeer of een teken van verzoening. Hij koesterde de hoop dat ze er niet in zouden slagen van hun nieuwe leven een succesverhaal te maken, dat ze zouden beseffen dat hun Brusselse jaren minder slecht waren dan ze zichzelf verkeerdelijk hadden voorgespiegeld. Is dat een vreemd en onaanvaardbaar verhaal? Neen. Is het echt ondenkbaar dat die vrouwen zijn gaan lopen? Neen. Is er ooit bewezen dat András Próka over deze verdwijningen liegt? Neen.

Maar dochter Alena Próka zegt dat haar vader wel liegt. Ik heb er twee vermoord, maar hij, hij die ze uit haat geen vader meer wil noemen, hij heeft er vier gedood. Lijken zijn er niet, want hij, hij heeft er siroop van gemaakt. Om het gruwelsprookje af te ronden, bedacht ze het magische woord Cleanest. Is er ooit bewezen dat zij liegt? Neen. Er is ook niet bewezen dat ze niet liegt. Maar de openbaar aanklager, die gelooft haar in Cleanest gemarineerde verhaal. Is er ooit gepeild naar de mogelijkheid dat ze geen twee, maar drie, of vier, of vijf, of zes moorden zou kunnen gepleegd hebben? Neen. Ik twee, en hij, de gehate vader, vier. Dat heeft ze gezegd. Liegt ze? Spreekt ze de waarheid? Liegt ze? Een rotsvast antwoord op deze vragen is in geen van de dikke dossiers te vinden.

Om de twijfel van de rechercheurs te ontzenuwen, werden de huizen van meneer Próka van onder tot boven overhoop gehaald, werden vloeren en plafonds uitgebroken, werd elke vierkante centimeter van elke muur met een sterk vergrootglas onderzocht. Want men was op zoek naar bloed. En op twee keldermuren werden inderdaad minuscule spatjes bloed gevonden. Het bewijs van de moorden is eindelijk ontdekt, hebben de rechercheurs dan gedacht. (*na een poos*) Was het bewijs ontdekt? De openbaar aanklager had dit bewijs hier maar al te graag in het gezicht van András Próka gegooid. Hij heeft het niet gedaan. Want na een grondig en diepgaand onderzoek stonden de rechercheurs voor de zoveelste keer met lege handen. Dat grondige en diepgaande onderzoek had onthuld dat de bloedspatten het resultaat waren van een paar op de muren doodgeklopte muggen. Muggen.

András Próka knikt met grote overtuiging.

Vrolijk gewrijf in de handen van de rechercheurs was er ook toen er na het uitbreken van een door meneer Próka vernieuwde keldervloer, beenderen werden ontdekt. Niet de beenderen van dieren, ook geen eeuwenoude beenderen van mensen, maar beenderen van hedendaagse mensen. DNA-onderzoek zou een niet te ontkennen bewijs leveren dat András Próka als vernieuwer van die keldervloer ook de moordenaar van zijn huisgenoten was. En wat was het resultaat van dat wetenschappelijk goed onderbouwd DNA-onderzoek? Er werd met zekerheid vastgesteld dat de ontdekte beenderen niet afkomstig waren van één van de zes verdwenen huisgenoten of familieleden. Op de vraag hoe die beenderen daar terecht kwamen en van wie ze wel waren, is nooit een antwoord gekomen.

Een zelfde muggenzifterig gedoe is hier over de dagboeken en over de door András Próka ontvangen prentkaartjes gezegd. Als we de openbaar aanklager moeten geloven, dan bevatten zijn dagboeken geen gewone aantekeningen, maar filmscenario's en doolhoven voor rechercheurs. Want, zegt de openbaar aanklager voor de zoveelste keer: die lastige András Próka liegt. En de openbaar aanklager heeft een heel klein beetje en ogenschijnlijk gelijk. Een oververmoeide András Próka heeft de in zijn oude en al wat versleten oren roepende en tierende rechercheurs een paar keer met een leugen van zich proberen af te schudden. Maar een bewijs dat ook zijn dagboeken vol leugens staan en een bewijs dat de verdwenen huisgenoten niet

zelf prentkaartjes hebben gestuurd, is er niet gekomen. Tot in Duitsland, Oostenrijk en Hongarije is men ijverig op zoek gegaan naar door András Próka verleide vrouwen, aan wie hij zou gevraagd hebben valse prentkaartjes te schrijven. Heeft men die voor de openbaar aanklager zo belangrijke vrouwen gevonden? Neen, men heeft ze niet gevonden. Omdat ze niet bestaan, omdat ze alleen in de oververhitte hoofden van de onderzoekers aan een cafétafeltje zaten te schrijven.

Dames en heren van de jury, ik heb al gewezen op de volstrekt onaanvaardbare schending van het geheim van het onderzoek, op het niet respecteren van deze belangrijke hoeksteen in onze rechtspraak. Maar u heeft ondertussen begrepen dat er nog een tweede en nog veel belangrijker hoeksteen is, een hoeksteen die een zeer voorname rol moet spelen bij het beantwoorden van de schuldvragen. Jaren en jaren en jaren is er gezocht naar antwoorden op vragen, naar bevestiging van mogelijkheden, naar zekerheid over veronderstellingen, maar nooit, nooit is er een antwoord, een bevestiging of een zekerheid gekomen. De enige zekerheid in de zaak András Próka is een berg vraagtekens. Is een berg twijfels. Daarom is het mijn plicht te wijzen op een tweede belangrijke hoeksteen van ons strafrecht, op de hoeksteen waarop staat geschreven dat twijfel altijd in het voordeel van de beschuldigde spreekt. Dat twijfel altijd – altijd – in het voordeel van de beschuldigde spreekt. Tegen András Próka is veel twijfel, maar geen bewijs van schuld gevonden. Vrijspraak is het enige daarop te geven antwoord.

Terwijl Hein van Koeckenberg naar zijn zitplaats terugkeert, is er weer een zacht geank van een vos te horen. András Próka bedankt zijn verdediger met een zwierig handgebaar en een brede glimlach.

Theo Pava:

Ik dank de meesters Machteld Cleynjans en Hein van Koeckenberg voor hun pleidooi. De Openbaar Aanklager heeft nu de gelegenheid om te repliceren.

Patrick Waelschaert:

Ik ben niet van plan om ook maar één letter aan mijn vordering te veranderen. Want wat de verdediging heeft gezegd is niet meer dan een opeenstapeling van op gebakken lucht gebaseerde veronderstellingen van veronderstellingen. Een plichtsbewuste jury zal daar een passend antwoord op geven.

Een leeuw gromt.

Theo Pava:

Heeft beschuldigde Alena Próka nog iets te zeggen voor de jury zich voor haar beraadslaging terugtrekt?

Alena:

(ze staat langzaam recht en het duurt een hele poos vooraleer ze begint te spreken – ze begint aarzelend, maar na een tijdje klinken haar woorden als een van buiten geleerde les) Mijn leven is een verschrikking geweest. De gruwel die de voorbije dagen hier te horen was, heeft mij doen rillen van kou en *(naar haar borst wijzend)* hier binnen in mij heb ik mij heel vaak voelen verstijven. Ook nu krijg ik een krop in de keel en voor de pijn en het verdriet dat in mij

bonkt en beeft is het moeilijk de juiste woorden te vinden. Ik voel me schuldig, maar al wat er gebeurd is, is tegen mijn wil gebeurd. Ik zat vast in de kleverige handen van de man die zich mijn vader noemde, ik voelde me alleen, zo hopeloos alleen en machteloos tegenover de kracht van zijn grote lichaam, tegenover de dwingende wijze waarop hij voor mij stond, zo weerloos tegen dat elke dag opnieuw om mij heen voelbare schrikbewind. Ik vraag de jury mij te geloven. (*ze slaat de handen voor haar gezicht en zet zich weer neer*)

Theo Pava:

Meneer Próka, heeft u nog iets te zeggen voor de jury zich voor haar beraadslaging terugtrekt?

András Próka:

Ja, meneer de weledelgeboren heer Foorzitter. (*hij staat recht, opent een voor hem liggende map, grijpt naar de daarin stekende bladen en laat er enkele vallen*) Twee ogenblikjes geduld, meneer de weledelgeboren heer Foorzitter, voor de goede orde is het nodig dat mijn nota's weer in de juiste volgorde worden gelegd.

Theo Pava:

Meneer Próka, uw twee ogenblikjes zijn al voorbij.

András Próka:

(*de volgorde van zijn bladen nog steeds bekijkend*) Haast en spoed is zelden goed. Dat alom bekende spreekwoord is ook in dit paleis onmisbaar. Ook al ben ik een beetje moe en is mijn eten nog niet verteerd, toch zal ik mijn best doen om in mijn laatste woorden enig licht in de duisternis te doen schijnen. Waar is mijn bril?

Middelste agent:

Onder uw map, meneer Próka.

András Próka:

(*zijn bril nemend*) Juist. Gedurende vijf jaar, dat zijn meer dan 1800 dagen, meer dan 43.000 uren, ben ik in de sinistere lokalen van politie en justitie zwart gemaakt en als een slecht en doorslecht mens voorgesteld. De blind en doof lijkende politie heeft ook de pers ingeschakeld om mij van hoofd tot voeten als een moordenaar aan de wereld te tonen. Ook mijn geesteszieke dochter heeft mij – als symptoom van haar ziekte – uitgebeeld als een slecht en wreedaardig creatuur. Een slechter mens bestond op deze wereld niet.

Om een en ander te vergelijken, moet ik terugkeren naar het oude Griekenland en het oude Indië, naar de veroordeling van Socrates en naar ...

Theo Pava:

Meneer Próka, u moet zich beperken tot de feiten.

András Próka:

Ook de voorgeschiedenis van de feiten is van belang. Maar goed. Ik zal me beperken tot de ons meer bekende gebieden. (*zoekt een lange poos in zijn tekst*) En zo komen we terecht in de twaalfde en ook in de vier daarop volgende eeuwen, in de duistere tijd van de heksenprocessen, waarin onschuldige mannen en vrouwen opgepakt, gefolterd en min of meer levend verbrand zijn. De toenmalige justitie...

Theo Pava:

Meneer Próka, het kan niet dat u hier een uiteenzetting geeft over de geschiedenis van de heksenprocessen. U moet zich beperken tot de feiten.

András Próka:

Ik herhaal dat ook de voorgeschiedenis van de feiten van belang is. Ik zei: de twaalfde eeuw. De tijd van de heksenprocessen. Wie de uitvoerige geschiedenis van de heksenvervolgning heeft bestudeerd...

Theo Pava:

Meneer Próka, ik zal het nog één keer zeggen: u moet zich beperken tot de feiten.

András Próka:

Ik beperk me tot de feiten. Er zijn ook mannen als heks verbrand en vermits ik een man ben, is het in de ogen van sommigen normaal dat ik als heks wordt aangepakt. Maar ik vind dat niet normaal.

Theo Pava:

Meneer Próka, hoe lang denkt u dat uw laatste woord zou kunnen duren?

András Próka:

(in zijn omvangrijke tekst bladerend) De rest van de dag, en – als ik niet te veel onderbroken word – zal ik morgen misschien kunnen besluiten.

Theo Pava:

Dat kan niet. Het is mijn overtuiging dat – als u zich tot de feiten beperkt – u ten laatste over een kwartier uw laatste woord kan voltooien. En een kwartier is héél lang voor een laatste woord.

András Próka:

In welke wet staat geschreven dat het laatste woord van een beschuldigde tot een kwartier beperkt is?

Hein van Koeckenberg:

Meneer de Voorzitter, mag ik even tussenbeide komen?

Theo Pava:

Dat mag u, meester.

Hein van Koeckenberg:

(tot András Próka) Naast wettenrecht, bestaat er ook gewoonrecht. U moet zich beperken tot de feiten en erg lang kan een laatste woord dan niet duren.

András Próka:

Dat heeft u mij nooit gezegd. Heeft u mij met voorbedachtheid bedrogen?

Theo Pava:

Meneer Próka, u heeft het nu ook van uw verdediger gehoord. U moet zich beperken tot de feiten.

András Próka:

Voor de zoveelste keer worden mijn rechten hier geschonden. Om deze reden wil ik niet langer meewerken aan de blablabla en boemboemboemparade in dit hoog geplafonneerde circus. Ik ga zitten en ik verzegel mijn naar waarheid en gerechtigheid zoekende mond.

Theo Pava:

Als u het niet kort en bondig kan doen, mag u gaan zitten.

András Próka:

Dat doe ik. *(tot zijn verdediger)* Dat was een onvoorziene en door mij als zeer onrechtvaardig aanvoelde episode.

Hein van Koeckenberg haalt de schouders op. András Próka zet zich neer.

Alena Próka zit doodstil, maar met een sarcastische glimlach, voor zich uit te kijken.

Theo Pava:

De jury trekt zich nu terug voor haar beraadslaging.

Het wordt bijna donker.

Alle personages worden door de duisternis opgeslokt. Het lijkt alsof ze in slaap vallen.

De zes witte gedaanten lopen opgewonden rond. Ze doen wanhopige pogingen om een klank uit hun open monden te laten vloeien. Uiteindelijk slagen ze daar een beetje in. Men hoort ze ha en hi en ho en hehaho zeggen. Ze zijn er zelf verbaasd over. Met de vingers proberen ze nog meer klanken uit elkaars mond te trekken. Ze zeggen ji en jo en ja en ze spuwen jajijo.

Er is een luid belgerinkel te horen.

De zes witte gestalten zwijgen. Ze blijven stokstijf staan op de plaats waar en in de houding waarin ze bij het belgerinkel toevallig stonden.

De duisternis wijkt.

Een fel licht doet de nog steeds op hun plaats zittende magistraten en andere personages ontwaken.

Theo Pava:

Na het positief beantwoorden van de 44 schuldvragen en na zorgvuldig beraad met de jury, velst het Hof het volgende vonnis: Beschuldigde András Próka wordt veroordeeld tot levenslange opsluiting. Beschuldigde Alena Próka wordt veroordeeld tot 21 jaar opsluiting.

Het wordt donker. In deze duisternis is het ji, jo, ja en jajijo van de zes witte gedaanten eerst versterkt en dan afnemend te horen.

10

kwelgeesten en engelen

De zes witte gedaanten vinden meer en meer hun taal terug. Ze worden nu ook sprekende kwelgeesten. Van uit een afnemende duisternis komen ze naar voor. Ze zoeken elkaar met in het ijle tastende handen. Ze vinden elkaar.

Kwelgeest Edina:

Ik was de E. De E. De eerste. De edi, edi, Edina eerste. *(ze vindt Ila)* En jij?

Kwelgeest Ila:

Ben ik Ila, Ila, Ila, ben ik de Ila?

Kwelgeest Edina:

Je bent mijn Ilakind.

Kwelgeest Ilonka:

Was ik de D, was ik de E? De dé, dé, derde, maar ook E, de E, de eerste? Ik was de derde, maar ook de eerste. Ik was de eerste. Ilonka was mijn naam. *(met de handen zoekend)* Waar is mijn A, mijn An, mijn Andor A?

Kwelgeest Andor:

Ik ben de A, de Ando, de Andor A.

Kwelgeest Ilonka:

(Andor omhelzend) Mijn Andorzoon.

Kwelgeest Zoltán:

En ik, en ik? Ik ben de za, de zi, de zo. Ik ben de Zoltán zo.

Kwelgeest Ilonka:

Kom hier, mijn zo, mijn Zoltánzoon. *(Zoltán klampt zich vast aan Ilonka en Andor)*

Kwelgeest Edina:

En waar is ju, waar is de jijaju? Waar is de Jukaju?

Kwelgeest Julka:

Hier ben ik. Mamamamamami.

Kwelgeest Edina:

(Julka bij zich en bij Ila trekkend) Kom hier, kom hier en vivavoel hoe wij hier zijn.

Kwelgeest Ilonka:

We pi, we pa, we pipapraten weer.

Kwelgeest Edina:

We zoeken wi, we zoeken wa, we zoeken koorden, we zoeken kikawiwa woorden.

Kwelgeest Ilonka:

We vinden de woorden weer. De een, de een, de een wat beter dan de A, de an, de ander A.

Kwelgeest Julka:

Maar viva, vinden doen we.

Kwelgeest Edina:

En waar is hi, waar is hiha, hihahiha hi?

De zes kwelgeesten:

Waar is de hi, de hij, waar is de hiha hij?

De zes kwelgeesten kijken zoekend rond. Ze komen in de lege cel van András Próka. Ze betasten de daar staande kast, de kleine tafel en de dikke huisbijbel die op de tafel ligt. Een paar kwelgeesten zetten zich neer op het bed.

Kwelgeest Andor:

Waar is hij?

Kwelgeest Edina:

In de verpleegkamer.

Kwelgeest Ilonka:

Waar hij.

Kwelgeest Edina:

In het ogenlandschap.

Kwelgeest Ilonka:

Van de va, de vi, de vo, de ve.

Kwelgeest Edina:

Van de verpleegster kijkt.

Kwelgeest Andor:

Is hij?

Kwelgeest Julka:

Is hij?

Kwelgeest Ilonka:

Hij is.

Kwelgeest Edina:

Hij is.

Kwelgeest Ilonka:

Wat hij was. Wat hij altijd al was.

Kwelgeest Edina:

Hij verandert niet. Wat hij was en is, zal hij altijd zijn.

Kwelgeest Julka:

Sst. Sst. Sst. Ik hoor hem komen.

Kwelgeest Ilonka:

Hij bonkt. Hij komt.

Er zijn naderende voetstappen te horen.

András Próka (op een wandelstok steunend) en een cipier komen in de cel.

De zes kwelgeesten gaan behoedzaam naar de achtergrond.

Cipier:

Zo. Dat wordt een beetje wennen, András. Met het artrosestokje gaan.

András Próka:

(de wandelstok op de tafel leggend) Het doet goed weer een stok op de tafel te zien. Die artrose krabbelt en knabbelt maar aan mijn gebeente en ik heb meer vertrouwen in een wandelstok dan in de verdomde pillen van de dokter.

Cipier:

Loop er af en toe mee door de gangen.

András Próka:

Ja. Ja. Af en toe. Maar ik zit liever hier.

Cipier:

Artrose heeft ook beweging nodig.

András Próka:

Maar niet te veel beweging. *(zich neerzettend aan de tafel en naar de huisbijbel grijpend)* Ik moet de Heer eerst danken voor de stok.

Cipier:

Dan ga ik maar.

András Próka:

Ook voor u zal ik bidden, cipier.

Cipier:

Doe dat, András. Saluutjes. *(hij verlaat de cel)*

Een voor een komen de kwelgeesten traag en aarzelend naar voor.

András Próka ziet de kwelgeesten niet, maar hij ervaart hun aanwezigheid – en ook hun door hem nu wel gehoorde commentaren – als een vorm van in hem zwevende en door herinneringen beïnvloede gedachten. Hij reageert niet of slechts heel onrechtstreeks op wat ze zeggen.

András Próka:

(terwijl hij in de huisbijbel bladert) De psalmen van David. Ze waren en ze zijn nog steeds een balsem op de wonden. In hoofdstuk 71 staat het. Ja, 71, verzen 5 en 6. *(uit de Bijbel lezend)* Want u bent mijn hoop, Heere HEERE, mijn vertrouwen vanaf mijn jeugd. Op U heb ik gesteund van de moederschoot af, van de baarmoeder af bent U mijn Helper; voortdurend zal mijn lof van U zijn. *(hij kijkt op, sluit de huisbijbel, steekt hem eerst met beide handen omhoog en legt hem dan op de tafel)* Laat ons bidden. *(met gevouwen handen)* Heer, als voor koning David zijn er ook voor mij dagen geweest dat mijn mond zwaar van zuchten werd, en dat ik moe van zuchten naar U opkeek, omdat ik wist dat dit zuchten voor U niet verborgen bleef. Met veel geduld en onderdanig geloof heb ik gewacht op een teken van genade, op rust en op het vreedzaam aanvaarden van mijn lot. *(na een poos)* En de rust is gekomen. Nu heb ik ook een stok gekregen, een steun- en wandelstok. En daarvoor dank ik U, o Heer, daarvoor dank ik U en zal ik U blijven danken. En ook voor de engelen dank ik U. Voor de engel die honing over mijn artrose ademt, voor de engel die de goede herinneringen bewaart, voor de engel die voor mij de poorten van de hemel openhoudt, voor de engel die mij elke dag opnieuw hoop en vreugde geeft, voor de engel die mij de weldaad van het slapen geeft. Zoals elke dag zal ik ook straks weer wachten op de komst van weer een nieuwe engel.

Kwelgeest Ilonka:

Maar niet op de komst van mij.

András Próka:

(niet reagerend) Een engel met handen van troost. Die mij beschermt. Die mij begrijpt. Die mij gelooft. Die de poorten van mijn ogen sluit en de af en toe rond mij vliegende vleermuizen verjaagt. Voor dit alles dank ik U, o Heer. Amen.

Kwelgeest Edina:

Men heeft hem niet geloofd.

Kwelgeest Ilonka:

In de winter van het jaar.

Kwelgeest Edina:

Dat twaalf rechters hebben gezegd.

Kwelgeest Ilonka:

Ja, hij heeft het gedaan.

De zes kwelgeesten:

Men heeft hem niet geloofd. Met huichellippen zei hij dat hij on, on, on, onschuldig was.

Kwelgeest Ilonka:

Zes maal onschuldig was.

Kwelgeest Edina:

Meer dan zes maal onschuldig was.

De zes kwelgeesten:

Men heeft hem niet geloofd. Want schuldig was hij.

András Próka:

(met de wandelstok in de richting van de witte gedaanten slaand) Straks komt mijn zoon. Hem had ik graag als eerstgeborene gehad.

Kwelgeest Ilonka:

De eerstgeborene zit nu een boek te lezen.

Er sijpelt licht in de cel van Alena Próka. Ze zit op de rand van haar bed. Ze kijkt op uit een op haar schoot liggend boek.

De kwelgeest Ilonka gaat naar de cel van Alena. Ze bekijkt haar dochter, wil haar met gebalde vuisten op het hoofd slaan, maar doet het niet.

Alena leest even in haar boek, maar kijkt dan weer op, knippert met de ogen, lijkt verblind door het zoutmeer waarin ze leeft, dat ze zich voelt worden.

Kwelgeest Edina:

Is het de Bijbel dat ze leest?

Kwelgeest Ilonka:

Neen, het is een boek over indianen.

Kwelgeest Edina:

Laat haar maar rustig lezen.

Kwelgeest Ilonka:

Over indianen.

Kwelgeest Edina:

En dromen over reizen naar Indianenland. En knallende pistolen.

Kwelgeest Andor:

Ook zij heeft geleden. Haar straf heeft ze aanvaard. En bijna voltooid. Plaag haar niet langer.

De vijf andere kwelgeesten knikken zwijgend.

De kwelgeest Ilonka verlaat de cel van Alena. Ze vlucht in de armen van kwelgeest Edina.

András Próka:

Een dikke vroedvrouw heeft die eerstgeborene in mijn armen gelegd. Drie kilo en honderd gram. Met een krans van zwart haar. En ik heb haar met verwondering bekeken.

Kwelgeest Ilonka:

Hij heeft haar met verwondering bekeken, zegt hij.

András Próka:

Ik keek en keek en dacht: ze lijkt op mij. Lijkt ze op mij? Ze is een deel van mij. Is ze een deel van mij? Ze is wat ik ben. Is ze wat ik ben?

Kwelgeest Ilonka:

Ze is niet wat ik ben. Heeft hij gedacht.

András Próka:

(in een steeds gejaagder tempo) Ze is niet wat ik ben. Ze is niet wat ik ben. Ze is niet wat ik ben. Ze is niet wat ik ben. Ze is niet wat ik ben.

Kwelgeest Ilonka:

Heeft hij gedacht.

András Próka:

Heb ik gedacht. En toen ik nog eens keek, zag ik buffels over haar aangezicht rennen. Ik begreep het niet.

Kwelgeest Ilonka:

Toen keek hij beschuldigend naar mij.

András Próka:

Ik keek naar buiten, naar de sneeuw en naar de zwarte merel in de witte sneeuw. En ik dacht aan het moment waarop ik ontstaan was. Ik.

Kwelgeest Ilonka:

Niet aan het moment waarop zij ontstaan was. Waarop de buffel dochter ontstaan was.

András Próka:

Ik zag de ogen van mijn moeder. Mijn moeder op het moment dat het zaad van mijn vader zich een weg naar mijn bestaan baande.

Kwelgeest Ilonka:

Toen zijn zaad mijn warmte dronk, keek ik naar de maan.

Kwelgeest Edina:

Ook ik heb naar de maan gekeken.

Kwelgeest Ilonka:

Naar het zeer weinige licht van de maan. Naar de duisternis.

Kwelgeest Edina:

Van bij het begin was er duisternis. Al in de eerste week.

Kwelgeest Ilonka:

In de eerste week. Op de eerste dag.

Kwelgeest Edina:

Was er duisternis.

András Próka:

De ogen van mijn moeder en haar handen, die de rug van mijn vader streelden.

Kwelgeest Ilonka:

Hebben mijn handen zijn rug gestreeld?

Kwelgeest Edina:

Neen.

Kwelgeest Ilonka:

Mijn en ook jouw handen hebben zijn rug niet gestreeld.

Kwelgeest Edina:

Mijn handen.

Kwelgeest Ilonka:

En mijn handen.

Kwelgeesten Ilonka en Edina:

Wilden strelen. Maar hij heeft ze met blaffen en grommen verjaagd.

Kwelgeest Edina:

Mijn handen.

Kwelgeest Ilonka:

En mijn handen.

Kwelgeesten Ilonka en Edina:

Werden vastgegrepen en tot ver boven onze hoofden geplooid.

Kwelgeest Ilonka:

Hij nam. En nam.

Kwelgeest Edina:

En nam. Nam. Nam. Nam.

Kwelgeesten Ilonka en Edina:

Maar wilde niet genomen worden.

András Próka:

Het kind had nog geen naam. Haar navelstreng zei me dat het geen Hersinde zou worden.

Noem haar maar Alena, zei een engel in mijn oor. Of was het een duivel?

De vier kwelgeesten op de achtergrond slaken kreten en dwarrelen grijnslachend rond. Ze komen bij de meer vooraan staande kwelgeesten Ilonka en Edina. Ze neuriën.

Kwelgeest Ilonka:

Gaan we zingen? Een didaduivelliedje zingen?

Kwelgeest Edina:

Een duivelliedje zingen. Ja. Ja. Ja.

András Próka:

Of was het de duivel?

De zes kwelgeesten zingen. Uit hun samenzang komt af en toe een solostem naar voor.

De zes kwelgeesten:

Het was geen duvel.

Het was geen du, geen du, geen dududuveldu.

Geen Beel, geen Beel, geen Beelzebub.

En ook geen Lu, geen Lululu, geen Lucifer.

Geen Azazel, geen Belial. Geen Azabelibel.

Het was zwavel, het was vuur. Zizazwavelvuur.

Het was Andras. Andraspandas.

Andraszwavel en Andrasvuur.

Het was Pek, Pekkelpykkepek en Andrasvuur.

Hij was het. Hij, hij, hij.

Geen duvel, maar hij.

In pek en vuur, in pekkepekkelvuur.

András Próka:

Het was geen duivel. Het was een engel die zei: noem haar Alena. En Alena werd ze genoemd.

Alena Próka kijkt op uit haar boek en knippert weer met de ogen. Ze staat recht, neemt een grote kartonnen doos en legt er haar boek in. Ze opent haar kast en haalt er kledij en nog meer boeken uit. Ze legt alles zeer zorgvuldig in de kartonnen doos. En gaat dan weer op de rand van haar bed zitten. Ze kijkt naar het publiek, tracht te raden wat haar te wachten staat.

András Próka:

En Alena werd ze genoemd. Als ze op haar blote knieën vergiffenis komt vragen, zal ik haar weer vaderlijk omarmen. Als ze dat niet doet, wil ik haar nooit meer zien. De zoon is belangrijker. Zijn moeder deugt niet en heel in het begin heeft hij mij verraden, maar hij is op het rechte pad teruggekeerd. Hij bezoekt mij. Elke week of bijna elke week.

Luid belgerinkel.

De zes kwelgeesten stuiven naar de achtergrond. Ze kijken nieuwsgierig uit naar wat komen zal.

Een stem:

Bezoek voor András Próka.

András Próka neemt zijn wandelstok en staat recht. Hij kreunt de artrosepijnen van zich af en gaat gebukt naar de openstaande celdeur. Een cipier begeleidt András Próka's zoon Tibor, een jonge dertiger met lange haren, baard en snor. Hij ziet er wat moe uit of onder de invloed van antidepressiva. Tibor heeft een gevuld plastic tasje mee.

De kwelgeesten mompelen tegen elkaar. Af en toe komt een van hen naar voor om de bezoeker van dichtbij te bekijken.

Cipier:

Je eerste bezoek in de cel, András.

András Próka:

Ik ben u en de directie dankbaar voor deze heel bijzondere gunst.

Cipier:

We kennen het probleem, András. Denk eraan: bij het klingelen van de bel moet er afscheid genomen worden.

András Próka:

(met een uitnodigend gebaar tot Tibor) Kom er maar in, zoon.

Tibor:

Mag het nu in de cel?

András Próka:

Artrose. Artrose onder en artrose boven. Ik kan de trap naar en van de bezoekerszaal niet meer op- en aflopen. Zet je. *(naar het plastic tasje wijzend)* Wat zit er in?

Tibor:

Een paar kranten. *(een doos uit het tasje halend)* En koekjes.

András Próka:

De koekjes van Maria Magdalena?

Tibor:

Madeleines. De doos is open. Er was extra controle.

András Próka:

(de doos uit de handen van Tibor trekkend en drie of vier koekjes tegelijk in zijn mond stekend – dan met volle mond sprekend) Breng de volgende keer twee dozen mee.

Tibor:

Nog eens madeleines?

András Próka:

(nog steeds met volle mond) Ja.

Tibor:

Je moet oppassen voor diabetes. En tegen artrose zullen ze ook niet goed zijn.

András Próka:

Ik weet wat mag en wat niet mag.

Tibor:

(na een poos) Ik heb Ilonka gezien.

De kwelgeest Ilonka slaakt een kreet.

András Próka:

(Tibor bij de arm grijpend – nu al met halfvolle mond) Waar?

Tibor:

In de metro van het Centraal Station. Ze had een donkergroene jas aan.

András Próka:

Heeft ze nooit gehad. Is nieuw. *(harder aan Tibors arm trekkend)* Heb je dat al aan de politie verteld?

De kwelgeest Ilonka komt naar voor.

Tibor:

Ja.

András Próka:

En wat hebben ze gezegd?

Tibor:

Dat ik dringend een afspraak met mijn psychiater moet maken.

András Próka:

Niet doen. Psychiaters zijn bavianen. Foefelrechters en foefeladvocaten en foefelpsychiaters. Drie scheten uit dezelfde apenkant.

Tibor:

Ze geloofden het niet.

András Próka:

Bende bavianen. *(na een poos)* Soms zie ik ze in een droom.

Tibor:

De politie of de psychiaters?

András Próka:

Ilonka. En jouw moeder.

De kwelgeest Edina komt naar voor.

Tibor:

Mijn moeder?

András Próka:

(nog een paar madeleines in zijn mond stekend) Ze zat in restaurant Duna. Met Julka.

De kwelgeest Julka komt naar voor.

András Próka:

Ze aten vis. Met gebakken aardappelen en een rode saus. Ze dronken rosé.

Tibor:

In Boedapest?

De kwelgeesten van Edina en Julka geven elkaar een hand.

András Próka:

Er zat een rode schijn in Julka's haar. Nee, niet in Boedapest. In Kaposvár. Daar ben jij nooit geweest.

Tibor:

Zag moeder er goed uit?

András Próka:

Ik heb vooral haar rug gezien. Haar nek. Haar haar was korter. Toen ze met Julka het restaurant verliet, heb ik heel even haar gezicht gezien.

De kwelgeesten Edina en Julka komen bij Tibor. Ze raken zijn hoofd met één vinger aan.

Tibor:

(in zijn haar krabbend) Zag ze er goed uit?

András Próka:

Denk je nog aan haar?

Tibor:

Niet zoveel meer. Soms komt er een herinnering naar boven.

De kwelgeest Edina raakt het hoofd van Tibor met één vinger aan.

András Próka:

Zij denken ook niet aan jou. Sturen zelfs geen prentkaartje meer.

Tibor:

(weer in zijn haar krabbend) Ook Ilonka stuurt er geen.

De kwelgeest Ilonka opent haar mond, alsof ze heel hard wil roepen. Maar ze zwijgt.

András Próka:

Ik heb ook jou gezien in iets dat op een droom leek. Een vreemde droom. Een heerlijke droom.

Tibor:

Over mij?

De zes kwelgeesten komen nieuwsgierig luisteren.

András Próka:

Je belde naar de VRT en zei dat ze een reporter naar het Atomium moesten sturen. Met hun grootste teelens. Je zei: er komt een Brusapocalypse en van op het Atomium zal alles goed te zien zijn. En vlak daarna zag ik je in de kelders van het Justitiepaleis kruipen. Je droeg een zak met zesendertig bommen.

Tibor:

Bommen?

András Próka:

(met stijgend enthousiasme) In elke gang van dat vunzige paleis heb je een bom tegen de wand gekleefd. En ergens tikte een klok. Op het Atomium keken de cameramannen van links naar rechts en van rechts naar links. Ze lachten en keken een beetje meewarig naar de ongeduldig op en neer lopende reporter. Dag Caroline, zei ik. En toen gebeurde het. Het leek een vulkaanuitbarsting. Het Brusselse Justitiepaleis. In tienduizend brokken. Dwarrelend papier. Magistraten als dode kraaien uit de lucht vallend. *(steekt nog een madeleine in zijn mond)* Om

één uur ging ik bij de burens naar het journaal kijken. Martine Tanghe zei iets over het Midden-Oosten. En ook blonde Caroline zat er. Ze zei iets over weeral een nieuwe moordzaak. Maar over het Justitiepaleis zei ze niets.

Tibor:

Vader, ik heb geen bommen.

Kwelgeest Ilonka:

Ik heb een nieuw lied.

Kwelgeest Edina:

Gaan we zingen?

Kwelgeest Ilonka:

Ja. Van de bom.

Kwelgeest Edina:

Van de bibabom.

Kwelgeest Ilonka:

De Andrasbom.

De zes kwelgeesten zingen. Uit hun samenzang komt af en toe een solostem naar voor.

De zes kwelgeesten:

Hij droomt van bommen.

Van ba, van bi, van babibiba bommen.

En hij luistert. Hij lilalula, luistert.

Naar het tikken en het takken.

Het tikketakken van de klok.

Hij luistert. Hij luistert en hij fluistert.

En wacht op de Pi, op de Pi.

op de Piroshkabloude Caroline.

Die heeft hij ooit gezien, gedroomd gezien en echt gezien.

Tijdens de parade in het Paleis.

Waar men ja en ja en ja gezegd heeft.

Na de vragen van de ravenzwarte magistraten.

De zes kwelgeesten stuiven kramplachend uit elkaar.

Tibor:

Vader, ik heb geen bommen.

András Próka:

Je mist de wil en de kracht om ze te maken. En dat is jammer.

Tibor:

Magistraten die als dode kraaien uit de lucht vallen. Het zal een droom blijven.

András Próka:

Onder hun zwarte rokken stinkt het naar Bulgaarse hoeren.

Tibor:

Heb je dat aan iemand verteld?

András Próka:

Neen. Niet alles moet geopenbaard worden. Ooit zal het gebeuren.

Tibor:

Je zit er op te wachten?

András Próka:

Hier is wachten een passie geworden, een vorm van kunst. Met als drijfveer: blijven geloven dat er uit het Niets een Iets geboren wordt. *(na een poos)* Ik ben weer predikant geworden.

Tibor:

Hier? In een kapel?

András Próka:

Boefjes en boeven komen hier op de vloer rond mij zitten. Ik hoef maar met de vingers te knippen en ze staan klaar om mij met gelijk wat te helpen. En ze vragen me voor te lezen uit de Bijbel. Zelfs moslims komen en luisteren.

Tibor:

Moslims?

András Próka:

Mijn God en hun God zijn elkaars spiegelbeeld. Paus en kardinalen worden er tureluurs van. *(na een poos)* Er zijn verhalen die ik steeds opnieuw moet vertellen. Vijf keer. Tien keer. Vijftien keer. Jona in de walvis. Noach en zijn ark. David en Goliath. Daniel in de leeuwenkuil. En over Simson, die met de kinnebak van een ezel duizend man kon doodslaan, maar door de valse Delila van zijn krachten werd beroofd. En die de pilaren van het Justitiepaleis met zijn sterke armen verbrijzelt. Luister je?

Tibor:

(die al een paar ogenblikken opzij keek, alsof hij de cel van Alena kon zien) Alena wordt vrijgelaten.

Intussen is de cel van Alena weer in de schijnwerper gekomen. Alena staat er met een grote kartonnen doos in haar armen. Ze verlaat haar cel.

Tibor:

Alena wordt vrijgelaten.

András Próka:

Ik weet het.

Tibor:

Je benijdt haar niet?

András Próka:

Waarom zou ik? Ik heb het hier goed. Er is goeie spaghetti met een kruidige tomatensaus. En goeie soep. En een pilletje om te slapen. Om de vleermuizen en andere kwade vleugelbeesten te verjagen. In geen bejaardencentrum is de zorg zo goed als hier, zegt de cipier. Hij heeft kranten laten zien waarin met meer dan duizend woorden wordt bevestigd dat het waar is. Geen hellehond en geen ravenzwarte of in rood fluweel gehulde magistraat krijgt mij hier buiten. Ook de engelen zorgen er voor dat ik mij hier goed voel.

Tibor:

Engelen en madeleines. *(na een poos)* Doen de engelen vergeten wat er buiten deze muren is?

András Próka:

Ik mis de buitenwereld niet. Als ik de ogen sluit, zie ik mezelf wandelen in een tuin met appelbomen en met een misschien al eeuwenoude notelaar. *(na een poos)* Onder de oksels van de engelen ruikt het naar okkernoten.

Tibor:

Ik wacht nog op de engelen.

András Próka:

Ooit komen ze. Omdat je mijn zoon bent.

Tibor:

Ik wacht en blijf wachten. En geloven.

András Próka:

Doe dat, zoon. En lees de psalmen. *(met opgeheven handen)* U zult mijn aanzien vergroten en mij omringen met Uw troost. Waar staat dat?

Tibor:

Ooit heb ik het geweten.

András Próka:

Hoofdstuk 71, vers 21. Je moet meer in de Bijbel lezen, zoon van mij. En blijven geloven in de komst van de engelen. Want komen doen ze.

Kwelgeest Ilonka:

Engelen maken hem gelukkig. Of doet hij weer alsof?

Kwelgeest Edina:

Hij doet alsof.

Kwelgeest Ilonka:

Ooit kraakt hij. Zullen en moeten en zulle moeten we hem kraken.

Kwelgeest Edina:

Moet hij kraken.

De zes kwelgeesten:

Kraken. Braken. Brakend kraken.

Kwelgeest Ilonka:

Maar hoe?

Kwelgeest Edina:

Hoe breken wij, hoe bribrabreken wij.

Kwelgeest Ilonka:

Zijn harde kop, zijn kwade oog.

Kwelgeest Edina:

Hoe omzeilen wij, hoe zizazommezeilen wij.

Kwelgeest Ilonka:

De kronkels in zijn kop?

De zes kwelgeesten:

Hoehoe? Hoehoe? Hoe?

Kwelgeest Ilonka:

Hoe?

Kwelgeest Edina:

Hoe?

Luid belgerinkel.

De zes kwelgeesten staan bruusk stil. Ze pakken hun hoofd met beide handen vast en wachten op wat komen zal.

András Próka:

Is het al tijd?

Tibor:

Ja. Ik kom misschien al volgende week terug.

András Próka:

(nog een madeleine in zijn mond stekend) Met twee dozen madeleinekoekjes. Drie dozen.

Tibor:

Ja, vader.

András Próka:

Goede zoon. De enige die mij trouw is.

Tibor:

Misschien komen de anderen ook wel eens.

De zes kwelgeesten kijken op.

András Próka:

Ooit komen ze. En dan krabben ze de ogen uit de kop van de Aanklager.

De zes kwelgeesten lopen opgewonden rond. Ze openen hun mond, willen schreeuwen.

De cipier opent de celdeur.

Cipier:

(met dienblad vol pillendoosjes in de cel komend) Afscheid nemen, András. Het dagelijks op te zuigen sedatiefje heb ik ook al bij.

András Próka:

(nadat hij het aangeboden pilletje op de tafel heeft gelegd) Men slaapt er goed van. En het verjaagt de spoken.

Tibor:

(de kranten uit het plastic tasje halend) Je kan nog wat in de krant lezen. Dag vader.

András Próka:

Dag zoon. Vergeet de madeleines niet.

Tibor:

Tot volgende week.

András Próka:

Ja, zoon. En pas op voor de bavianen.

Cipier:

Werkt hij nu in de zoo?

András Próka:

In de zoo zitten geen bavianen.

Cipier:

(lachend) András, András. Elke dag een grapje.

Tibor:

(zijn hand opstekend naar de cipier) Ik ga. Tot volgende week. *(hij verlaat de cel)*

Cipier:

Okay. *(tot András Próka)* Morgen zal er zon zijn. Heeft Sabine Hagedoren gezegd.

András Próka:

Zij is de zon. *(de elkaar benaderende handen voor zich uitstekend, alsof hij de zon of het gezicht van Sabine Hagedoren wil omvatten)* De Sabinezon. De Sabiroschkazon.

De cipier verlaat de cel. De celdeur klappt dicht. De sleutel wordt – versterkt hoorbaar – in het slot gedraaid. András Próka steekt het sedatief in de mond en zuigt er op.

De zes kwelgeesten fladderen rond András Próka.

Kwelgeest Ilonka:

Hij is.

Kwelgeest Edina:

Nog steeds.

Kwelgeest Ilonka:

Wat hij was.

Kwelgeest Edina:

Wat hij.

Kwelgeest Ilonka:

Altijd.

Kwelgeest Edina:

Zal zijn.

Kwelgeest Ilonka:

Barsten moet hij.

De zes kwelgeesten:

(op de grond stampend) Bibabarsten.

Kwelgeest Edina:

Gaan we nog eens zingen?

De zes kwelgeesten:

Zingen. Zingen. Zingen. Zingen.

Kwelgeest Ilonka:

Tot hij barst.

Kwelgeest Edina:

En breekt.

De zes kwelgeesten:

We zingen.

De zes kwelgeesten zingen en hun zang klinkt tergend hard. Uit hun samenzang komt af en toe een haast woeste solostem naar voor.

De zes kwelgeesten:

We komen terug.

Vannacht. Vannacht. Vannacht.

En morgen. Morgen. Morgen.

En ook na morgen, nana morgen, nanana morgen.

We komen terug.

Vannacht. Vannacht. Vannacht.

En morgen. Morgen. Morgen.

En ook na morgen, nana morgen, nanana morgen.

We komen terug.

Vannacht. Vannacht. Vannacht. En morgen. Morgen. Morgen.

En ook na morgen, nana morgen, nanana morgen.

We komen terug. Terug. Terug.

András Próka slaat met zijn wandelstok in de richting van de zes kwelgeesten. Door deze bruuske beweging knaagt zijn artrose wat harder. Hij betast zijn pijnlijke rugwervels en kreunt.

De zes kwelgeesten leggen zich op en naast het bed van András Próka neer. Ze koeren en krassen. Ze tsjilpen en kwetteren. Ze blazen. Ze zijn boos.

András Próka betast zijn pijnlijke rugwervels, neemt zijn wandelstok en stapt in de richting van het publiek. Duisternis sluipt langzaam naar binnen.

András Próka:

(stappend) Voetje links en voetje rechts. Met de toktok van de stok. Links en rechts. En tokketok. Links en rechts. En tokketok. Mij krijgen ze niet kapot. Eksters en vleermuizen zigzagen rond mijn oren, maar ze krijgen me niet tokketok kapot.

De zes kwelgeesten giechelen.

András Próka:

De engelen van de Heer brengen troost. Al duizend maal duizend keer naar de engelen gewacht en al duizend maal duizend keer zijn ze gekomen. *(naar het publiek kijkend, tussen het*

publiek naar een engel zoekend) Kom, engel, kom. (hij kijkt van links naar rechts, van rechts naar links, hij snuift naar engelengeur en blijft zoeken) Engel. Engeltje engel. Je bent laat vandaag. Kom, engel. (bij elke 'kom' klopt hij met de stok op de vloer) Kom, kom, kom, kom, kom, kom. Of heb je schrik van de stok? Al mijn stokken zijn zacht en zoet geweest. Dat moet jij toch weten. Jij die alles weet. Alles. Alles weet. (met een hand boven de ogen, nu met nog meer ongeduld smekend) Engel. Engeltje engel. Waar ben je? Waar ben je?

De zes kwelgeesten giechelen.

Het wordt donker.

Het doek valt.